

În pagina 3:

CUM SE FABRICĂ UN PARTID

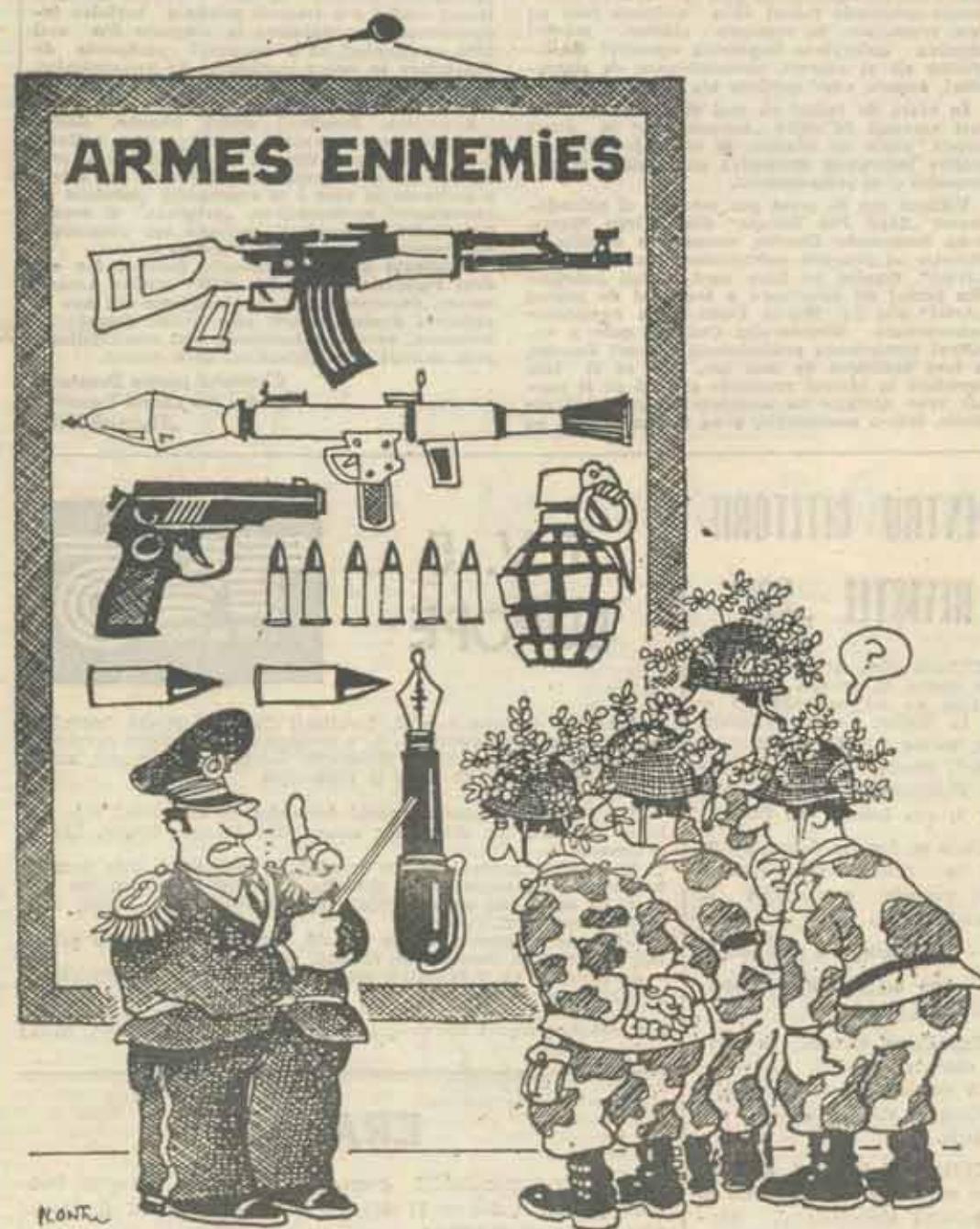
• Comparați și reflectați •

UN AN DE ABSENȚĂ

PUBLICAȚIE SAPTAMINALĂ EDITATĂ DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

ANUL II • NR. 20 (70) • 24 MAI 1991

Montre

Nu țin să forțez cu orice preț paradoxul, dar dacă m-ar întreba cineva ce mă șochează cel mai mult, astăzi, în România, aş răspunde fără să exz: inexistența. După o afirmație prin negarea neagției, după o ucidere a morții prin sacrificiu a urmat negația pur și simplu, anularea, neutralizarea. Nimicul. Stergerea. Pentru a se face remarcată, mediocritatea a avut nevoie de social unei revoluții, de o istorie monumentală pe care să-și cățăre dimensiunile ca și nule. De aici, dintre noi, de la nivelul din care numai lupta te salvează, nimenei nu ar fi băgat-o în seamă. Iar mediocritatea aceasta a puterii și-a confirmat sub-dimensiunile înt-un întreg an care, iată, a trecut.

Nu aș fi vrut să vorbesc de ziua de 20 mai 1990, de acest gol din calendar, dacă data aceasta nu ar fi uită de intens folosită pentru a lăua locul altor date, intervalului 16-22 decembrie 1989. 20 mai a constituit o cădere în obisul României profunde, ocazia unei nebunuite autocunoșteri. După înălțare, prăbușirea. La un an, 20 mai - ocasta dată usurpatore dintr-o istorie cu înlocuitori - nu mai e nici ea ce a fost, arătându-și abia acum nulitatea îmbrăcată în fol de trandafir: o sărbătoare goală, calpă, o contra-sărbătoare, în care președintele fugă cu o intîrziere de peste un an la Tîrgu Mureș, între o convenție a P.U.N.R. și un congres al U.D.M.R., ascunzindu-se de un București al fostelor victori. Unde sunt pletele pline și isterizante de mai an și Sunt tot pline, dar la apelul opozitiei - P.N.T.-c.d. și A.C. -, căreia aproape că nu-i vine să crede că terenul e ca și părăsit, că sunt aşteptați să arate că ceva, totuși, este în țara asta, că mai poate fi. Deosebit, o potrcere în curte nu mai poate aduce nimănui ominte - cu toate eforturile televiziunii - că puterea consiliană prin victoria de acum un an or mai există. De lapt, și clor pentru toată lumea: puterea se ascunde, pregătindu-se, poate, să se întoarcă în coloane, pe fundul dublu al seroului istoriei, de acolo de unde ieșiseră acești politicieni de buzunar pe care numai magia revoluției i-a făcut să pară a fi.

Cel mai potrivit conținut pentru cupa goală a zilei de 20 mai îl constituie, cred eu, evenimentele singeroase dintr-un județ din sudul Capitalei. După un an de învățări și manevre mărite a rupe, a despărții, a provoca, fapte precum cele din zona Bolintin se înscriu de la sine în contul puterii actuale. Căci, nelăsind nimic altceva să fie, temindu-se foibic de tot ce ar putea fi - indiciu sigur al nonexistenței proprii -, puterea este, în România de azi, singura care vrea să fie văzută. Astfel, ea se oferă pe sine ca model aproape în exclusivitate. Și iată cum violența „de jos” corespunde firesc violenței „de sus”. Un adevarat model se impune fără a interveni, aceasta putind fi chiar o definitie a puterii publice: ceea ce reușește să se impună de la sine, fără o mai mare nevoie să dispună. Or, modelul oferit de puterea actuală este unul al „deșteptăciunii”, smecheriei, descurcării, un miticism paradigmatic ce nu există, s-a văzut, să alunecă în crimă. Ce și poate spune un om simplu cind vede că virfurile sănt contestate și acuzate în numele unor legi aproape nescrise, de bun simf., fundamentale, și că reușesc, suveran, să se susțină împins de realitatele nevoii, ale miseriei, omul de rind va găsi în acest minus-model un rezon, un alibi moral care nici măcar nu are nevoie să fie conștientizat. Cine e, deci, vinovatul? Între un astfel de „fruct” și „rădăcinile” lui, degeaba încearcă „tulpina” să se mențină dreaptă, ca o coloană vertebrală a unui trup în disoluție.

Marea inexistentă este la noi însăși legea, în sens strict juridic și în sens moral. Corpul de legi este neviabil pentru că e osimetric, dezechilibrat de legi ultra necesare și aşteptate care lipsesc, pe de o parte, și de legi abuzive, discreționare, hipertrofiate care se tot profilează amenințător, de cealaltă parte.

Legată de absența legii este absența bărbătilor politici care ar trebui să facă să existe și să funcționeze. În România nu se fice, azi, politică. Prin comportamentul ei isticic, capricios, resențamental, ba răzind cu gura pînă la urechi, ba scuipind în sin și lăsind la nesfîrșit intrigă, menite să ține loc de țesătură a realității, din aproape în aproape, pas cu pas, puterea este exclusiv una a forței exprimate, a violenței. În locul principiului masculin mat, echilibrat, o putere feminină, de o feminitate, însă, deturată, malignă, de mamă vitregă, comportându-se ca și cum să ar afia în opoziție, dar nu politică ci față de realitatea ca atare.

Ne aflăm în intervalul crimei: 20 mai - 15 iunie. Un 20 mai care a vrut să ia locul lui 22 decembrie, moșcind această dată în ceea ce nu e. În toiuabsenței, „puterea”, dacă nu conștiința fiecăruia, ne invită să fim. Jocul politic nu a început încă. N-ar fi avut cu cine.

BOGDAN GHIU

„Există ceva mai rău
decât un suflet pervers:
este sufletul care s-a
obișnuit cu toate“

CHARLES PÉGUY

Opozitia din cele două Camere și opinia publică avizată au cerut înșisit Parlamentului să amendeze prevederile nedemocratice din ante-proiectul Constituției și să nu accepte Proiectul de lege privind siguranța națională a României. Sentimentul că atitea energii s-au risipit în zadar a devenit acum suveran. Constituanta și-a încheiat prima etapă a misiunii sale adoptând Tezele pentru elaborarea Constituției, într-o formă inaceptabilă. Se amintim doar tezele privitoare la Consiliul Suprem de Apărare a țării, la senatorii de drept, pe care acordă puteri prea largi președintelui, teza care interzice minorităților naționale să se constituie într-un partid și, în fine, mult și în van dezbatutul Consiliului constituțional. Ce este acest Consiliu? Un organism care verifică dacă o lege este constituțională, dar care are puteri mult mai largi dacă ne gindim că Parlamentul trebuie să-i ceară avizul în cazul în care ar dori să suspende pe seful statului. Aspectul major al problemelor este că această instituție, care nu se regăsește în întregime (ca formă și funcționare) în legislația tuturor țări din lume, nu se încadrează în schema clasică a celor trei puteri ale statului. Este un truism că funcționarea democratică a unui stat presupune trei autorități separate, care să evite un dezechilibru cu o inclinație totalitară, se verifică reciproc. Consiliul constituțională legilor se acordă de aceea puterii judecătorești, care exercită în felul acesta un control eficient asupra legislativului. Or, în Tezele pentru Constituție, acest consiliu este complet independent deoarece nu se subordonă nimănui, iar deciziile sale sunt irrevocabile.

In cursul dezbatelerilor de marți, 14 mai,

d-l senator Mihai Ruva a avut o intervenție precisă și limpede, dar care a rămas să intre într-o antologie a discursurilor inutile. Singura scuză pe care ar putea-o invoca Comisia de redactare este aceea că s-a limitat modelul francez. Dar, aşa cum arată d-l Ruva, în legislația franceză, Consiliul constituțional verifică dacă legile sunt constituționale numai pînă în momen-

ne putem înălța bucura, căci procedeul uzurpare practic puterea legislativă.

Joi a intrat în discuție și la Adunarea Deputaților Proiectul de Lege privind Siguranța națională. În cadrul acestuia din urmă, viclele procedure ar fi trebuit să determine, de mult, returnarea ei la comisie. Prima varianta este înregistrată în 3 decembrie 1990 și este trimisă cu adresa din

evoluției structurilor de putere din statele democratice occidentale în perioada postbelică o constituie dezvoltarea serviciilor de informații la un nivel fără precedent". Răsfoind materialul, deputații pot afla că de amplă și de bine pusă la punct este organizația C.I.A., F.B.I., D.I.A., Mossad sau D.G.S.N. (Franța) și mai ales ce spectaculoz de atribuții le revin. Intenția celor care au alcătuit documentarul este de presuire psihologică, intrucât cumularea și aglomerarea atitor „securitate” pe cîteva pagini și de natură să nască în cîtor senzația că suntem impresurati de imense armate de spioni, făță de care e necesar să dezvoltăm și noi organisme similare. Comparările care se insinuă sunt aberante, căci nu putem pune laolaltă obiectivele unei mari puteri cu cele ale statelor mici. Si mai există atîrni o vicle: pe patru pagini se enumera serviciile de informații și contrainformații din totă lumea, dar se trece sub totală tăcere K.G.B.-ul.

Joi, 17 mai, s-a prezentat la Cameră d-l Virgil Măgureanu însuși și s-a străduit să dea impresia că este animat de cele mai democratice intenții. De regulă, argumentația justificativă o susține initiativa legală, dar pentru că domnul Timofte, Fîntescu sau Plătăchi Videvici ar fi reusit să stirească mai degrabă împotrîvirile și apărutul directorului S.R.I. în persoană și a lansat un foarteabil capitol benevolentie. S-a arătat dispus să subordoneze S.R.I.-ul întregului Parlament și aproape că i-a multumit d-lui Claudiu Iordache pentru binecunoscuta moțiune. Iar Camera s-a lăsat cucerită și a aplaudat. E un motiv în plus să ne temem.

HORAIU PEPINE

ÎN LOC DE CRONICĂ PARLAMENTARĂ

SĂ NU UITĂM NICICÎND...K.G.B.-UL!

tul promulgării lor. După promulgarea legilor acest drept revine Curții de casăjă. A fost inspirată. În acest context, clarea afirmația lui Blaga: „imitările evidențiază defectele mai ascunse ale modelului întocmai ca niste sticle măritoare”.

A venit informația însă că Tezele nu s-au intors la comisie așa cum au fost votate. Pe traseu s-au mai operat modificări, pe care le-am apreciat ca benefice, dacă am putea tolera viciul de formă. Se pare că unele dintre Tezele mult contestate, dar votate de majoritatea cară și mindră de propria ignoranță, au fost deja eliminate. Nu

6 decembrie Comisel pentru Drepturile Omului. Comisia trimite observațile sale vizitatorilor, dar ulterior apare un nou proiect – 12 martie – care pretinde că are avizarea Comisiei pentru Drepturile Omului. Avizul (cu observațiile de rigoare) se dăduse însă doar pentru prima variantă. Apare în fine a treia variantă (12 aprilie) care scoală comisiile în același fel. În ciuda celor mai flagrante încalcări ale regulamentului. Proiectul de Lege intră totuși în discuția Camerei și este însoțit de un aşa-numit „Documentar” menit să demonstreze deputaților că: „una din trăsăturile caracteristice ale

OASPEȚI FRANCEZI

Anticipind deschiderea Facultății de Științe Umane și Sociale în limba franceză din cadrul Universității din București, între 20 mai și 7 iunie a.c. patru personalități ale culturii franceze contemporane vor fi prezente la București, urmînd să prezinte o serie de conferințe și să intîlnesc cu publicul interesat.

Astfel, istoricul Jean-Pierre AZEMA s-a întîlnit, luni, 20 mai, cu membrul Grupului pentru Dialog Social și la conferință marți, 21 mai, la Institutul Francez pe tema: „Francezii și francozacele în Franța ocupată, 1940–1944. (Cronica acestor manifestări în numărul de săptămâna viitoare al revistei noastre.) Jean-Pierre AZEMA a mai conferențiat și la Timișoara (joi, 23 mai) și Cluj (vineri, 24 mai).

Istoricul Francois FURET va fi prezent marți, 23 mai orele 11,00, la Institutul de Studii Sud-Est Europeene și va conferenția despre Probleme de interpretare ale Revoluției Franceze, miercuri, 24 mai, orele 18,30, la Institutul Francez, urmînd să se întâlnească cu membrii G.D.S. luni, 27 mai, orele 17,00, flind de asemenea prevăzută și o întîlnire cu studenții bucureșteni, luni, 27 mai, orele 19,00, la subșeful baroului-restaurant Caru cu Bere. Francois FURET va bine confidențial și la Timișoara (joi, 23 mai) și la Cluj (vineri, 24 mai).

Acția continuă cu întîlniri de la ora 17,00, cu membrii G.D.S. desore mediiile intelectuale franceze, și în aceeași seară, la ora 19,00, la Caru cu bere, va vorbi despre miscările studenților. Tot pe această din urmă temă va conferenția miercuri, 3 iunie, orele 10,00, la Facultatea de Filosofie. Marti, 4 iunie, orele 10,00 la Universitatea, dr. Hervé HAMON va vorbi despre reformele universității, urmînd ca joi, 6 iunie, să prezinte o conferință despre miscările studenților și la Timișoara (joi).

Acția conține și întîlniri

sunt organizate de Serviciul Cultural al ambasadei Franței la București și de Ministerul Francez al Afacerilor Externe, în colaborare cu Institutul Francez din București, Facultatea de Limbi Străine, Facultatea de Filo-

sofie, Facultatea de Istorie, Institutul de Studii Sud-Est Europeene, Grupul pentru Dialog Social, editurile Humanitas, Univers și Babel, revistele „22”, „România literară”, „Contrapunct” și „Secolul 20” etc.

Revista noastră va încerca să redea, pe scurt, așa cum a mai făcut-o „comerțul de idei” ce va avea loc cu aceste oricejuri, prezintind, tot pe scurt, portretele intelectuale ale oaspeților francezi. (B.G.)

DECLARAȚIE

Comitetul pentru Drepturile Omului din cadrul Fundației „Heinrich Böll” privește cu îngrijorare crescîndul raportul că-n ultimele luni au fost semnalate, în repetate rînduri, măsuri abuzive îndreptate împotriva opoziției democratice și ai atacuri, asemănătoare cu pogromuri, asupra unor cartiere ale romilor.

In afară de faptul că mai mulți oponenți au fost agresați de către „neconoscute” în plină stradă, acum se întîijese și măsurile administrative îndreptate împotriva unor critici al guvernului și ai președintelui.

Ultimul caz de acest gen este cel al cofondatorului „Ligii Pro Europa” din Tîrgu Mureș, d-na Smaranda Enache, membră a consiliului director al grupării extraparlamentare „Alianța Civica”, demisă pe baza unei decizii judecătorești din postul de director al teatrului de paguș „Ariel” din Tîrgu Mureș. Comisia de examinare subordonată Ministerului Culturii, care a verificat competența profesională a d-na Enache, a lăsat hotărîrea de mai sus, fără să fi purtat vreo discuție cu membrul ansamblului artistic. Într-o contestație, d-na Enache arăta că

„Decizia” amintită se-înseră într-o serie de „persecuții politice” la care e supusă de anul trecut cînd i s-a interzis printre hotărîre judecătorească candidatura la alegerile din mai 1990, continuind cu o susținătoare campanie de defaimare în presă partidului de guvernămînă, Frontul Salvației Naționale, și-n ceea ce a extremitate dreptă, a „Vetrei Românești”.

Împotriva demiterii d-nei Enache, decisă de către Inspectoratul Judecătar de cultură, s-au pronunțat 41 din cei 52 de angajați ai teatrului care au adresat prefectului de Tîrgu Mureș o scrisoare în care îi se reproșăză „comisiile de examinare” necunoaștere, „pripeală și superficialitate”. Semnatarii scrisorii cer reincadrarea Smarandei Enache ca directoră.

Comitetul pentru Drepturile Omului din cadrul Fundației „Heinrich Böll” susține această cerere, deoarece acesta poate dovedește din nou că procesul democratizării este vizibil prin măsuri administrative, ca-n trecut.

Comitetul pentru Drepturile Omului din cadrul Fundației „Heinrich Böll”

PENTRU CITITORII REVISTEI „22”

Cititorii din străinătate se pot abona la revista „22”, trimisă pe adresa redacției – D. C. Tudor, Calea Victoriei 120, sector 1, București, un C.E.C. (money order) în contul 47.218.1600030 – B.C.B. sector 1, str. Londra nr. 10.

Plata se face în dolari S.U.A. ori în echivalentul oricărui altă monedă convertibile la cursul oficial:

- zona europeană 52 \$ anual;
- zona americană și austrieană 62 \$ anual.

Expedierea revistei se face de către redacție.

În costul abonamentului sunt incluse și cheltuielile de expedieție.

Cititorii sunt rugați să indice adresa în care urmărește să primească abonamentul. Abonamentele se pot face și de către instituții sau fundații publice.

T.V. 5 EUROPE

Începînd de luna trecută, locuitorii Capitalei și din împrejurîmînă încearcă să se adapteze la posibilitatea de a recepta fără antenă parabolică emisiunile canalului TV 5 EUROPE. Începînd cu 13 mai, acestea emite între orele 9,00–13,00 și 17,00–2,00.

TV 5 EUROPE este un canal francofon ce selectează cele mai bune emisiuni ale diferitelor canale din Franța, Belgie, Elveția și Canada.

Ei poarte fi recepționat pe canalul 25, necesitând, prin urmare, o antenă UHF, aceeași care permite recepționarea posturilor bulgare, ce va trebui înălțată spre Institutul Politehnic, unde se află emînătorul.

Grila de programe, foarte variată, este axată pe patru priorități: informație, documentare, muzică, spectacole.

În prezent, TV 5 EUROPE este recepționat în 20 de milioane de cămine din 40 de țări.

În numeroase cămine ale revistei noastre vom încerca să vă oferim, selectiv, repere din programul canalului TV 5 EUROPA. (B.G.)

ERATĂ

• Dîntr-o regretabilă greșeală, articolul „Decepții, frustrări, proteste”, din nr. 17 (87), 3 mai 1991, aparținând domnului IOAN CEZAR CORACI, a apărut sub semnatûră redactorului revistei noastre, SORIN FAUR. Facem pe această cale cunoscînd rectificare.

OCHIUL DE LEMN

CAR CU BOI

Simbătă seara, timp de o oră, am putut admira la televizor, fără ca nimic să ne deranjeze, un binecunoscut, de toți români, tablou al pictorului național, Nicolae Grigorescu. Ce bine că nu a căzut și el prada flăcărilor, ce bine că nu a fost impușcat, și ce bine că și-a găsit refugiu în pacea și tinența palatului Cotroceni. Cît se mai săracuse, și el, de odiorz dictatorial! Tânărul astuțiu supus nu îl mai lipsea decît Regale, încolo eulorile pastelate, tinzind tot mai spre alb, să intre în locul lor. Tânărul și pe drum, drumul și azi, probabil, la fel de desfășurat dar și de frumos colorat, boii să fie de mult rechizitionați, iar Tânărul trebuie de-acum să fie ajuns: și gomor la oraș, și uitat de boi și de car, iar altcănd nu îl să-îl oferă spre înălțare, a fost bun ca număr, nici unul nu trebuie neglijat. Stă, nedumerit, la coadă la pînă, își numără măruntul tot mai strălucitor din buzunar. Visează, scuri, scuri, pămintul. Un drum de jard care trece, blindat pe lină noi, ducindu-se, piezi, din perspectiva privitorului, undeva în urma noastră, spre o eternitate în care nu se mai vine să credem, care nu se vede. Sîntem mereu pe marginea acestui drum, al nostru.

Dedesubt, trei personaje minuscule, trei bărbați porcăpliciști de ei înțîși. Repede vorbe, finindu-se stîngaci pe scunecile sculptate, de care se simt în mod evident străini, stingheriști. Sîi pare că numai tabloul, cu pacea lui aparentă, îl mai poate fiin loială, îl mai rabă. Dar ei nici nu știu că tabloul la care stau cu spatele îl priveste, iar carul cu boi tot vine spre ei, neștiind decât trebuie să-i ocolescă sau nu.

BOGDAN GHIU

ANDREI PIPPIDI

CUM SE FABRICĂ UN PARTID

UN COMUNICAT TRIUMFĂTOR ca după o bătălie cîştigată, pe urmă o serie de interview-uri, dintre care unul transmis la B.B.C. în ziua de 17 mai, anunță înțemeierea partidului „România Mare”. Redactorul-șef, al revistei cu același nume s-a pus în fruntea unui comitet național de inițiativă cu intenția declarată de a salva țara. Se pune întrebarea: cine va salva România de salvatorii ce se imbulzesc, înbușind-o cu dragostea lor lacomă? Dacă ne amintim bine, în octombrie trecut, Corneliu Vadim Tudor a afirmat: „nu am acceptat să intru în politică. Eu doresc să rămân un simplu cetățean... Vreau să rămân la unelele mele de scris” (Cațavencu, I, 30, p. 7).

CA DE PIECARE DATA că se naște un partid nou în această țară, primul lucru de aflat este dacă e vorba numai de niște veleitori nerăbdători să-și facă reclamă sau de niște șapani a căror hărțială ligănească ascunde forțe pri-mejdinase. Chiar dacă n-am fi citit niciodată revista „absolut independentă”, declarația de constituire a nou-lui partid răspunde clar, protestând contra „liderilor improvizati” și văndându-se că „viața politică este la dis-creta unor diletanți”. Deci, să vină specialiștii! Chemarea nu se poate a-

dresa decât servitorilor lui Ceaușescu. Aceștia au avut tot timpul să dobândească, în Comitetul Central, în minister sau în județ, experiență de care ar fi acum nevoie. Nu sunt destul dintr-ei în actuală structură a puterii? De mai multe ori s-a văzut că sistemul dispensator de privilegii al Frontului nu poate satisface o clientelă atât de numeroasă câtă a moștenit-o. Aici se găsește cauza virtuoasei indignări pe care o manifestă Catoni nostri. Îi scor-monosește foamea milenară, o foame de lup.

EL SPUN: „NOI RESPINGEM DEMAGOGIA”. Drept care, nu există calitate cu care să nu se laude, cum nu există minciună cu care să nu fie gata să-l ispăsească pe naiv. Ca un mic Churchill, Vadim Tudor ne făgăduiește „lacrimi, sudsare și singe”. Il credem. Principiile pe care se bazează programul Partidului „România Mare” le cunoaștem. Ele sunt întocmai cuprinse și în programul altor formații politice, Partidul Socialist al Muncii. Munca neexistând în România, s-au concentrat patrioții pe socialism, cu succesul pe care îl constatăm. Un socialism cu fațadă național-creștină. Comparația e instructivă:

P.R.M.:

„1. Apărarea cu orice prej a integrității și suveranității statului român, combaterea manevrelor coaliției anti-naționale care a inițiat și pus în practică scenariile destabilizării și dezmembrării României precum și restituirea demnității poporului român.

P.S.M.:

„Acum, cînd..., forțe centrifuge, extremitate, antideocratice, manipulat și din exterior, alimenteză psihoză incertitudinilor, încîtă la confruntări, provoacă dezbinări, pun la cale conflicte interetnicice, formulează revendicări insolubile, renascând separatiste, cu pretensiile teritoriale revangăzde, ce pun la pericol suveranitatea și integritatea României... datoria sacră a tuturor celor care își simt înimă și cugul organic și definitiv legate de idealurile misiunii sociale este aceea de a se uni, a acționa – cu întreaga forță putere creatoare pentru salvagardarea și propriașinea patriei.

Nedărind la concepția potrivit căreia România trebuie, spre a asigura succesorul pe locoadei de tranzitie la o economie de piață, să tacă mari imprumuturi care să potechoze lagă... P.S.M. își propune frica-nă inflației... creșterea nivelului de trai. P.S.M. acționează pentru promovarea modelului economic social de stat.

P.S.M. acordă creație stiințifică românești și importanță cardinală... P.S.M. acordă o deosebită însemnatate invățămintului... pe temelele prestigioase noastre: tradiții, pe baze stiințifice, umanistică înaintate... va promova o reală competiție a valorilor... va căuta să asigure condiții din ce în ce mai bune schimbări internaționale de valori stiințifice... va acorda cea mai mare atenție prezenței inteligențială în rândurile sale.

P.S.M. va milita pentru a însăși în România de azi o reconciliere istorică adevarată și durabilă... pe fundalul celui mai larg consens național. Între calitatea de membru al P.S.M. și credința religioasă nu există o incompatibilitate.

P.S.M. se va preocupă de menținerea și extinderea raporturilor economice reciproce avantajoase... pentru integrarea deplină a României în circuitul universal de valori culturale, artistice și stiințifice, pentru sporeala prestație sajă internațională. Vom veghea ca România să-și mențină... prestigiu și demnitatea cuvântă. În apărarea libertății, independenței, suveranității și integrității României”.

3. Promovarea în întregul sistem de învățămînt a unor principii și norme bazate pe tradițiile școlii românești, creșterea importanței și valorii invățătorilor, profesorilor, mediciilor... afirmația deplină a cercetării tehnice și stiințifice, participarea fără restricții la circuitul mondial de valori.

4. Infăptuirea unei adevărate concordanțe naționale în conformitate cu valoarea creștinismului.

5. Stabilirea unor alianțe internaționale reciproc avantajoase, care să asigure României locul demn și i se cunvine în Europa și în lume, în condițiile respectării totale a Idealurilor noastre de Independență, Integritate și Suveranitate”.

O nouă aparitie editorială

• A apărut „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice”, publicație nouă, cu apariție trimestrială, sub egida Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice. Cuprinde informări referitoare la activitatea Comisiei, starea monumentelor istorice, sănătatele de restaurare, activitatea științifică din domeniul legislației privind monumentele, prezentarea lucrărilor și expozițiilor de specialitate, informații diverse.

PASAJUL PRECEDENT A FOST REALIZAT conform tehnicii colajului, al cărei descoperitor în literatură română este Eugen Barbu. De ce am repetat aici aceste palavre? Pentru a justifica previziunea că noul partid nu va opera prea departe de zona de acțiune a fostului partid comunist.

IN ACELAȘI TIMP, AFINITATI PROFUNDE și interese comune vor apropia P.R.M. de P.U.N.R., a cărui convenție extraordinară va saluta negreșit apariția acestui satelit. Actul constitutiv din care am citat se referă la „românii din toate etnile conociutoare”, tagăduind prin urmare dreptul fiecărei dintr-o astfel de a-și da numele adevărat, propriu. Acțiunea revistelor de a denuna săptămânal „terorismul unguresc” este exact ceea ce urmărește „Vatra Românească”.

SI MAI RĂSAR SI ALTI ALIATI: în primul rînd, cel din redacția d-lui Drăgan, „Nățunea” și „Europa”. Aceștia și organizează campania lor de calomniere sistematică, de incitare față la ură rasială (serialul despre Talimud din „Europa” se inspiră din sursele clasice ale antisemitismului), de stîrnire a istoriei sovîne. Oamenii care semnează săi aceiași, ca și înțele bombardare. Numai vocabularul e de o grosolanie mai bătătoare, nepuțincioasă în comparație cu formidabila revărsare de gunoai din „România Mare”.

ACESTIA FIIND „TOVARASHII” înălțăți, împreună, trebuie să recunoască și direcțiile în care acționează. Una este campania demagogică menită să armăză munitorii împotriva intelectualilor. Astfel, „România Mare” continuă o tactică ale cărei rezultate s-au putut admira în ianuarie, februarie și iunie 1989. Declarațiile egalitariste, apelurile la „muncitori, țărani și intelectuali” (în această ordine, ca în documentele P.C.R.) se impacă în aceasta doctrină ipocrită cu încercarea de a ademeni învățătoare, profesorii și medicii, adică reiele de propagandă. Pe altă parte, practicând terorismul psihologic, cultivând în mod deliberat stilul cel mai violent și mai vulgar, „România Mare” își propune să-si descurajeze adversarii și, totodată, să stirnească agresivitatea primitivilor. E o tactică de dispreț pentru cuyață și bunul sămătate pe care nimici n-ar trebui să o imite. În încercarea de a atrage aceeași categorie de cititori, potential revoluționari.

DAR „ROMÂNIA MARE” NU VREA REVOLUȚIE, ci o lovitură de stat. Cum o arată cel mai recent exemplu din istoria noastră, o lovitură de stat se dă cu Securitatea și cu Armata. Pentru Barbu și Vadim Tudor, Securitatea e și mamă și iubătoare. Armata își oferă soluția dictaturii militare sau măcar, pentru doi-trei ani, militarizarea străinătății a economiei. După loatăcea mai simplă, ofițerul român e sensibil la ordine, disciplină și patriotism. Cum poate el să reacționeze cînd își se repetă pe toate tonurile că țara se duce de ripă din cauza unor anarhiști și că hotarele săi amenință de ușoară infernală? De aceea se invocă un trecut de „cîteva milenii”, de parcă români ar fi fost și triburile din paleolitic. De aceea, generalii își o rubrică

permanență în „România Mare”. De aceea a început și idealizarea lui Antonescu, deloc inocent (pentru o simtrie lămuritoare, e bine să se știe că și în Franță există o Asociație pentru apărarea memoriei mareșalului Pétain). Ca reconcilierea istorică a supraviețuitorilor vindicativi să fie deplină, se vîntură și lozinci legionare, îndragite din tinerețe de I.C. Drăgan. Cind fondatorul Partidului România Mare proprocesc că „soarele dreptății, al belșugului și al mîndrelui de a fi român va străbate odată și postea neastea binecuvintată țară”, nu vă aduceți aminte de „România mindră cu soarele sfînt de pe cer” pe care o vedeau camarazi Capitanului?

VADIM TUDOR N-A EVOLUAT CI-TUȘI DE PUTIN din vremea cînd seria, copleșit de emoție: „Partidul triușător, eu cred în tine, în centrul lumii mele gravitez” (sic)... „Acesta-s eu, săi plășmult așa, să am doar o idee tutelară pe care-n veci n-o voi putea trăda”.

PR ATUNCI, PARTIDUL ADORAT de omul unei singure idei era Partidul Comunist Român. Acum, s-a înlocuit firma veche, compromisă cu trei noi — P.S.M., P.U.N.R., P.R.M. — ca să cîștige popularitate. Iar pretenția de a fi „urmăruș Partidei Naționale” care, timp de mai bine de un veac, a lucrat la edificarea țării” este ceea mai nerușinată obraznicie pe care mi-a fost dat să o aud. În primul rînd, haimanaleloc de mahala, aceia erau boieri. Cum o să înțeleagă Eugen Barbu, care și-a batut loc de ei și i-a spus în fel și chip în „Prințepel”, ce ginduri se depănuau între țimpile acoperite de un greu ișlăc ale lui Dinicu Golescu, de pildă? Păi, el și îi pus să vă bată la scară ca pe robi. Prietenii ai jăranilor, pe care îi ar fi dorii încălțați și cititori de „gazeturi” ca în Elveția, acei înaintași luminări și slăceri în dragosteia lor de țară nu erau totuși așa de democratii ca să îngăduie oricărui măscărit să-si scuipe spre ei ocara.

IN CONTEXTUL POLITIC ACTUAL, diversiunea naționalistă și polemicile pe care le-a declanșat numai în scop publicitar înseamnă o încercare de revansă a celor mai detestabile forțe care au colaborat cu Ceaușescu. De extremă stînga, în sensul că au fost și sunt comuniști. De extremă dreapta, prin vocabularul și prin metodele lor. Aidomă monstruoasei dictaturi care s-a năruit în decembrie 1989. Dar, între uzurpatocii puterii și conspiratorii din această opozitie care rîvnesc să le ia locul, alternativa nu e inacolvită.

TREBUIE NUMAI CA, în cîndă opoziție, oamenii de bună credință să nu se lasă intimidați sau amăgiți. Să mai trebuie ca ei să înțeleagă că individualismul caracteristic românilor este mai dinâmic ca oricând. Războsie nu se cîștigă cu dueliști, ci cu regimete. În ziua de azi, sfîrșite, concentrarea asupra buricului propriu, refugiu — perfect legitim — în lumea sfîntă a cărăilor, tot atâtă reacții personale în anii trecuți, inchid fereastra nădejdii că milene vom avea țară pentru care ne-am născut.

O scrisoare

Domnule redactor,

Înainte de 1962 gîndeam, conform învățămintului politic, că americanii fac aparatul electronică nu mai bună decât aparatul electronică a sovînilor, dar și-o lăstură mai bună pe din afară și o ambalare frumoasă. Am văzut și lucrat apoi (1963) cu stații sovînice S.I.E. frumoase, compacte, perfect asamblate, dispuse pe camioane Ford climatizate, puțin com scumpă, care să-și dovedești mai bătătoare, mai productive și cu rezultate net superioare stațiilor sovînice sovînice mai ieftine SS-26. (Rezervole de titlu și crescute brusc în Platforma Moesică odată cu utilizarea acestor tipuri de stații și a aparatelor anexe). Am înțeles atunci că sub un ambalaj frumos se ascunde și un fond tehnologic de înaltă rigurozitate și clasa și m-am mirat, dar am reținut pe viață ce trebuie cumpărat.

Am trecut după 1989 pe lingă sute de gramezi de ziare și reviste și, conform automatismelor gîndirii mele, cumpăram unele din ele că mai departe de „șinele”. Dar și nu era printre ele, deși mă atrăgea. După multe luni am cumpărat totuși

un număr. Apoi l-am cumpărat de cîte ori să ievu ocazia în București, sau în provincie.

Profundizme analizelor ultimelor sondaj de opinie, imperativul elaborării unui program al opozitiei, necesitatea determinării și creșterii unui lider (simbol, cinstit, hotărât, îndrăzneț și modest), condamnarea indecenței vîlăduivelor și copiilor P.C.R., sprederea atitudinii romanilor de peste Nistru, aprofundarea riscurilor monarhiei, m-au făcut și acum să cîndăresc ce trebuie cumpărat în continuare. M-am hotărât să scriu că aş dori ca revista pe care o cumpăr să evite necoreläriile din pag. 12 Nr. 18 (68) din 10 mai 1991 din articolul „Tara n-are nevoie de o opozitie zgromotășă, ci de una puternică” pentru că eu doresc să cîștesc și restul. Deși am unele rutineri asupra unor teme din revistă privind modul cum ne privesc anumiți oameni ai anumitor minorități, cu continut să cumpăr revista.

Cu respect,
IONESCU GEORGE
București

ACENTE

Dan Pavel

• Santajul politic

Cind un deputat F.S.N., fie el disident și pe deasupra din Timișoara, introduce în Parlamentul țării o moțiune cu privire la constituirea unei comisii a Camerei Deputaților, care să verifice dosarele de Securitate ale tuturor celor cu funcții din cele trei ramuri ale Puterii de stat, parțial se ia o părere de pe înîmă. Iată că, în sfîrșit, Proclamația de la Timișoara începe să-și exercite influența chiar la nivelul puterii ce a ignorat-o. Cu o întâzire considerabilă se petrece ceea ce trebuie să se întâmple încă din prima zi a instaurării noii puterii, încă din 22 Decembrie 1989. Numai că, de această dată, proverbul „mai bine mai tîrziu decât niciodată” i-am preferat altul: „mai bine la timp decât mai tîrziu”. Dacă verificarea aceasta s-ar fi făcut încă de la început, atunci s-ar fi dezlegat multe mistere. Începind cu teroristii și terminind cu mascaradele de procese ale fostei nomenklaturi. Iar multe evenimente tragice nu ar fi avut loc.

Domnul Claudiu Iordache, fost vicepreședinte al Frontului Salvării Naționale, a folosit în moțiunea sa o sintagmă care aruncă o lumină surprinzătoare asupra celor trei puteri în stat: cea de „santaj politic”. Faptul că un înimic al puterii și un fost lider al formațiunii învingătoare în alegeri se încumetă să folosească un asemenea limbaj, care în presă ar fi atrăs neîncrederea unor pătrări ale populației, are o incitantă semnificație politică. Înseamnă că democrația începe să funcționeze. și funcționează în ciuda faptului că este folosită ca un paravan pentru cei care fac și destac destinele politice. „Alesii” nostri din Parlament nu mai reprezintă unanimitatea rezultată din victoria electorală. Dacă îl priviți cu atenție, ei nu mai seamănă aproape deloc cu caricaturile de politicieni din C.P.U.N. Nu mai seamănă nici măcar cu ei încă din perioada imediat următoare alegerilor. Nu mai seamănă nici chiar între ei. Ce s-a întâmplat?

Cum sunt și ei oameni, parlamentarii să au lăsat pără și altor influențe decât celor venite de la „centru”. El reprezintă interesul diferit, în funcție de județele de unde provin sau unde au fost aleși, ei au avut prilejul să se confrunte cu judecata nemilosă a presei libere locale și naționale, din care unii au tras învățăminte care se vede că le-au fost utile. Au călărit prin lume, s-au întîlnit cu delegații parlamentare din alte țări, iar spiritul de imitație și inertie mecanismelor democratice parlamentare, dacă nu cumva chiar propria lor constanță, i-au determinat pe mulți dintre ei să se schimbe. Pe de altă parte, de cind „centrul” s-a tot compromis de la alegeri încocătoare – mai ales prin partea sa executivă, care spore deosebirea de cea legislativă, își desfășoară activitatea fără o permanentă critică din interior – tendințele de independență au devenit tot maiclare. Rezistența pe care parlamentarii feseniști au dovedit-o față de ideea feseniștilor din executiv, cum că reprezentanții F.S.N.-ului nu trebuie să voteze împotriva propunerilor de legi ale acestui partid, dovedește un început de maturitate politică.

Asistăm la o luptă de putere. O serie de oameni nu vor să mai respecte vechile legi ale jocului. Cele bazate pe „santajul politic” asupra oamenilor din executiv, din legislativ și din juridic, sunt făcute cu dosarele Securității, fie în mod vizibil, prin ziarele „simpatizante” ale S.R.I.-ului, fie în mod invizibil, ceea ce și determină recenta moțiune. Acești oameni vor să facă politică în mod cinstiț. Iar dacă moțiunea lor va fi votată și se va constitui acea comisie, care să lucreze în mod cinstiț, atunci s-ar putea ca lovitura dată celor care au furat puterea să fie mai dură decât toată activitatea opozitiei parlamentare și extraparlamentare.

S-ar putea abia atunci pună bazele unui serviciu de „intelligence”, asemănător celor din democrații occidentale și total diferit de serviciile de represiune de tip kagheblist, cum este acest S.R.I., care completează să ne înrobească din nou prin intermediul Legii apărării naționale,

Aceșii tovarăși săi orbi și nu văd ce se întâmplă cu omologii lor din Cehoslovacia, Polonia, Ungaria și fostă Germanie de Est, care sunt judecați și înemnități după faptă și răspălată. Sau poate că de aceea se și încrengăță așa, pentru a nu ajunge în situația de acuzații și înemnității.

N-ăs vrea ca aceste rânduri să pară rezultatul unui val spontan de optimism facil, dar cindvezi asemenea lucruri parcă realitatea nu îi se mai mare la fel de desperată. Să este bine să trezem de fază disperării politice, ba chiar să-l susținem pe promotorii curajului politic. Riscul pe care semnatarii unei asemenea moțiuni și-l asumă este imens. În urma publicării „dosarelor” de Securitate, s-ar putea ca unii dintre ei să cadă. El merită admirația noastră. Se deschide însă posibilitatea ca unele dosare să fie falsificate. Se va încerca în mod sigur compromiterea unor dintr-o adversari politici sau ai aliaților incomozii. Adevărul va ieși înșă la iveală pînă la urmă. Însă cîștigul va fi incomensurabil. Eliminarea elementelor manipulate prin „santaj politic” va contribui substantial la separarea reală a puterii în stat. Ba chiar puterea de stat se va separa de supraputerea ocultă a Securității care este încă un stat în stat. Iar cei aflați în executiv nu vor mai fi marionetele nimănului. Vom avea o putere legislativă epurată de indeterminata parte securistă sau colaboratoristă. Iar judecătorii și procurorii nu vor mai primi ordine cum să judece și să aplică legea.

Să fie însă clar! Santajul politic nu va dispărea niciodată. Aceste măsuri vor duce însă la dispariția formelor totalitariste deghizate de santaj și manipulare politică. Va fi o involuție de la o formă monistrucă la una „umană” de santaj. Că, de, va trebui să avem și noi santajii noștri! Dar santajii „normali” pot fi combătuți mai ușor. De ei putem chiar să și ridem, pentru că sănătatea ridicoli. Așa cum ni-l-a înfățișat Caragiale în piesa „O scrisoare pierdută”

ACENTE

Andreea Pora

• Genunchii opozitiei

În zilele imediat următoare revoluției, apariția partidelor istorice a fost percepută ca făcind parte din miracolul pe care îl trăiam. Cu cît entuziasm au reacționat mass-media, cum se mai umpleau de lacrimi ochii bătrânilor cele „apucaseră” și „tinerilor cărora îi se „povestise”. Cîmpeneanu, Coposu, Brătianu, Cîunescu, nume care alunci au inspirat incredere, care au largit orizonturile aspirației către democrație. Da, trebuie să recunoaștem că re-nașterea partidelor istorice a fost inițial primită fără retinere în toate straturile sociale.

Campania de denigrare și dezinformare care a urmat, a avut ca efect o schimbare radicală de opinie. În rîndul acestora pentru care istoria nu a fost decât un simplu instrument de propagandă comunista, deprins, spre răul lor, a se lăsa manipulați de putere, indiferent de forma în care aceasta apără. Dar ura născută din ignoranță și rea-credință a fost contrabalanșată de o creștere proporțională în rîndul intelectualității și tineretului și a credinței în partidele istorice, dublată de certitudinea că acesta este singurul drum viabil. În momentul de față situația este substanțial schimbată, mulți dintre vechiul înțelegind gresela comisă și fiind sufletește dacă nu de partea partidelor istorice, oricum de partea ideii de opozitie pe care aceasta o reprezintă. Supărător este, însă, că tocmai în fața celor care le-au apărat constant (nu și dacă cu mijloacele cele mai potrivite), partidele și-au pierdut o bună parte din credibilitate. Fenomenul este rezultatul unui amalgam de dezamăgiri și întristări provocate de dezelene și gravele greșeli comise, care (unele) depășesc pragul simplei gafe politice sau a lipselui de intuiție, ajungind în domeniul dezagreabil al compromisului fără obiect.

Presupunând că voi fi acuzată că „lovesc” în opozitie (cu precădere în ceea cea parlamentară), în loc să o susțin, tocmai datorită stăbiciunii ei evidente (de pară

ar fi vorba de un copil handicapat), consider că o privire retrospectivă asupra unor anumite momente, venind din partea pretențului și nu a dușmanului, poate constitui o temă de analiză atât pentru protagonisti cât și pentru acuzaitori. Căci critica, dublată de blamă „autocritică” comunistă, poate produce totuși necesare schimbări. Precizez dintr-un punct de vedere că opozitia nu pot fi judecate decât în contrapunct cu cele ale puterii și, că numai puinindu-le în ecuație vom reuși să stabilim măcar parțial justițea sau injusitatea lor.

Partidele politice au intrat efectiv în scenă odată cu schimbarea la față a F.S.N.-ului și anunțarea participării în alegeri, scenă care s-a populat brusc cu neașteptat de mulți susținători. Acceptarea participării la C.P.U.N. în condițiile unei majorități feseniște a constituit o primă legiferare (atât în ochii noștri cât și al străinății) a puterii emanate. Spun aceasta, pentru că sub aparența unei echitații și loiale concurențe, puterea încă neședativ consolidată a putut să-și permănește încălcările ale principiilor democratice, decât dacă opozitia s-ar fi constituit de sine stătătoare. Desigur, nu se poate face un capăt de acuzare din acel „pact de neagresiune” încheiat atunci, deoarece apele erau într-adevăr tulburări și speranțele încă mari. Dar lecția C.P.U.N.-ului și a campaniei electorale, trebuie să fi fost una de neutră și nici un om politic lucid nu avea dreptul să se autoînlouzeze că alegerile incluzând legiferarea definitivă a puterii vor schimba ceea ceva. De aceea participarea la alegeri a constituit prima mare greșeală, atât la nivel teoretic cât și practic. Se puteau desfășura alegerile și în condițiile unui boicot? Probabil că da, și arăspunde. Dar nelegitimitatea „victoriilor” ar fi stat sub semnul evidenței că o înfrângere pentru totdeauna, iar viitoarele greșeli ar fi trebuit să se asume în Intregime. Opoziția unită, neparticipantscă în alegeri ar fi avut un cuvînt greu de spus, chiar dacă el nu s-ar fi făcut azi în primul moment. De condamnat (poate mai mult chiar decât participarea) este că nici măcar această obligatoare unitate nu s-a putut realiza. Apelurile P.N.T.-c.d. au răsunat în gol. Îmi vine greu să cred că el a fost singurul partid care a realizat importanța acestui lucru, cred mai degrabă că ceilalți și-au dorit prea mult ceva cîteva scaune din parlament și senat, indiferent de tovarășie. Prin cîstigul din prezenta lor în Dealul Mitropoliei au dat (și dau în continuare) gîru unei puteri contestată vehement chiar de propriile partide. Cu totul altfel ar fi arătat acum scena politică. Puterea, lipsită de credit moral, învingătoare într-o luptă fără concurență, pusă sub semn de întrebare de Intregul Occident, avind în față o opozitie unită și puternică care și-ar fi cîstigat astfel în nevoie zi noi aderenți, ar fi trăit o „convalescență” asemănătoare cancerosului.

Ce îngrijorează cu adevărat este, că nici măcar acum, după un an, partidele nu au reușit să realizeze această unitate. Convenția pentru Democrație? Da, o convenție care foarte rar se ajunge la acorduri esențiale. P.N.T.-c.d. a propus și chiar a cerut retragerea din Parlament, liberalii și social-democrații nu au fost însă de acord. Iar după atmosferă ce domnește în rîndurile parlamentarilor opozitioniști, s-ar putea că și în cazul unei hoțări comune de părăsire a vaporului, nu toată lumea să se supună, rămnind cîțiva care să continue a nu ridica mină. În acest context mă gîndesc la toți aceia care au preferat să voteze liste de partide în loc de cele ale independentilor (uneori poate contra înimii), mîndru tocmai pe disciplina de partid și pe faptul că un compromis în bloc este mai puțin probabil. Să se îngăduie? Ar fi trist. Dar oricum te apucă întristarea și deznașejdea văzind această complacere în inutil și compromis. Mă întreb, ar fi arătat altfel legile și Constituția dacă opozitia nu ar fi fost în Parlament? A contribuit ea, din locul în care se află, cu ceva la „demo-

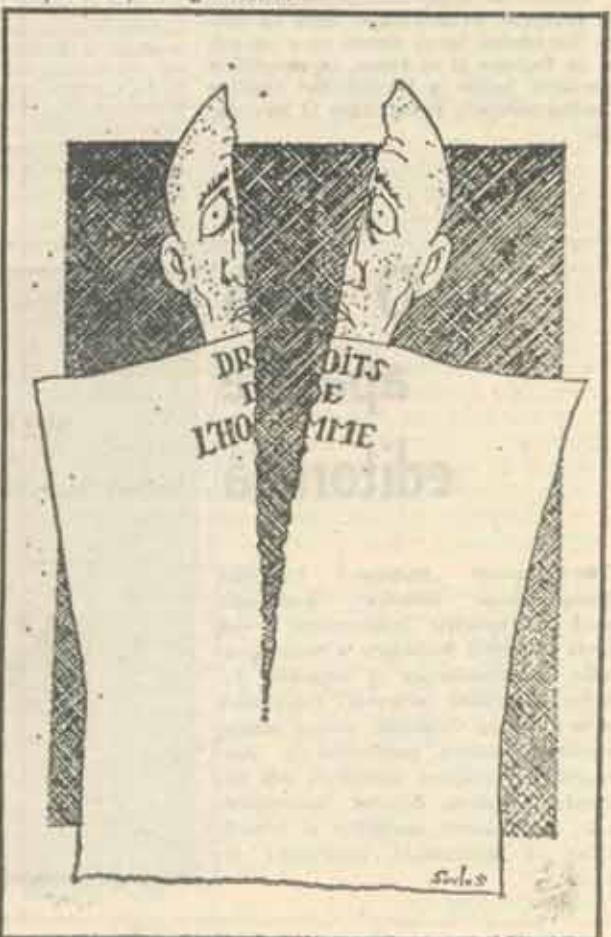
ralizarea României”, termen ce este adus mereu ca argument? Legi cum sunt cele ale Siguranței Statului și S.R.I.-ului, proiecte ca cele ale Consiliului Constituțional au trecut nestingerile prin Parlament. Este adevărat că opozitia a adus tot felul de amendamente, a respins în bloc anumite legi sau s-a abținut de la votare. El și? Vor menționa oare cările de istorie remarcabile luări de cuvînt în care au fost demascate intențiile ascunse ale acestor legi? Nicăieri. Ele vor spune că într-un sistem pluripartit, cu majoritate de voturi, Constituția a fost adoptată și legea Siguranței promulgată. Iar opozitia a fost de față! Si noi, cei care asistăm pe viu la acest joc, vom spune la fel.

Problema e în final, una de etică și de coloana vertebrală. Că nu așteptăm aceasta de la majoritatea feseniște, este adevărat, cum tot adevărat este că fărăniștilor, o parte dintre liberali și social-democrații ar părăsi și mișine Parlament. Însă ordinul, ca orice ordin, trebuie să vină de sus. Iar „sus” se poartă tratative pentru un guvern de coalitie. Se va face iarăși un compromis cu 80%, el și restul noi?, pentru binele țării, desigur. Oare nu și dă nimeni seama (dintre cei de sus) că puterea astăzi la ananghile și cu o strategie bine gîndită vrea să malase cîteva hâjuri din mină tocmai pentru ca la viitoarele alegeri (căci acestea sunt în fond peștele cel mare) să poată spune și arăta că degetul „nu numai noi, ci și el”. Se duc tratative la care domnul Coposu este iarăși prinț la mijloc (cum a fost și înainte de alegeri), într-o scăunul de vicepreședinte al domnului Cîmpeneanu și cele cîteva posturi de ministri ale liberalilor și între „să vedem”-ul și „n-am oameni” al social-democraților. Deci, pe lîngă a două mari greșeale a lipsei de unitate și statonările nepermis de lungi în perimetru Parlamentului, se poartă tratative în vederea realizării celei de-a treia: guvernul de coalitie.

S-a spus în nenumărate declarații oficiale că se așteaptă „momentul oportun”. Care o fi acela? Poate cel al supunerii la vot a nouului tratat româno-sovietic. Va fi opozitia părășită și la aprobația lui?

Norocul opozitiei de partid este că F.S.N., guvernul și președintele au făcut incomparabil mai multe greșeli, au mintit și săracit oamenii dincolo de orice limită, încât la viitoarele alegeri nu preză mal au sănse. Cu toate măsurile populiste pe care le vor lua în ajun. Dar să cîștigă din greșelile altora, numai pentru că oamenii s-au mai păcălit o dată? Si chiar și aşa, dacă nu se va merge spre unitate, spre participarea pe liste comune, spre înnoirea partidelor, spre lansarea unor alti lideri, spre atragerea sindicatelor (care ultă că își caută un partid)... la colț pîndește Vatra Românească. Care nu este o simplă gogoră.

Mulți își pun speranțele în Alianța Civilă, dar și aceasta, dacă nu va reuși să fie catalizatorul tuturor forțelor politice și apolitice din țară, nu va fi nimic. Oricum, este timpul ca opozitia să înceapă să meargă în picioare, nu numai în genunchi.

ACENTE

Gabriel Ivan

• Scenariul marginalității

• Segregarea zonală

Dincolo de geografie sau de gradul lor de civilizație, Centrul și Estul Europei par divizate, aproape iremediabili, prin viitorul lor posibil. Dacă, pentru ceho-slovaci, polonezi și maghiari, evoluțiile din ultimii ani au conturul perspectiva deschiderii către civilizația occidentală, în ce-i privește pe bulgari, săbi și români, viitorul aduce cu o închidere în mahala Europei. Vom fi în următorul secol marginalii unei societăți selecte și prospere. Viitorarea asezare europeană a început să-și înalțe zidurile undeva în vestul României. De dincolo de bariera „orașul” ne privește ca pe niste voyou și își trimite încoace deșeurile. Care sunt motivațiile acestel segregării zonale?

Democratizarea și prosperitatea Răsăritului nu pot fi opera Răsăritului Însuși. Revoluțiile de aici nu au finalizat o miscare endogenă cît o ofensivă Occidentalul împotriva Imperiului Rus. Statele ex-comuniste pot oferi condiții mai mult sau mai puțin favorabile expansiunii democrației, dar înscrierea lor în standardele civilizației occidentale cade aproape exclusiv în sarcina Apusului. Pînă unde se va întinde spre răsărit „Imperiul binealui”? Pentru a doua oară în acest secol, balcanicii vor astepta probabil în zadar debarcarea aliajilor.

Occidentalul nu poate să sprijine din punct de vedere financiar operaționalizarea unei reforme atât în Centrul cît și în Estul Europei. Contribuabilității occidentale nu vor accepta să dubleze în direcția Balcanilor creditele acordate deja Ceho-Slovaciei, Poloniei și Ungariei. Balcanicii vor împărji asta-humitatea „credite umanitare” cu țările lumii a treia, care trebuie subvenționate pentru a se evita acutizarea conflictului global nord-sud. Acest ajutor de subzistență nu susține un proiect integrator, ci amînă indefinit colapsul social la marginile imperiului. În plus, cele trei mari puteri economice ale prezentului vor fi nevoile să-și orienteze resursele de capital în direcția altor spații geografice: S.U.A. se vor implica masiv în restructurarea Americii Latine; Japonia va fi tentată să investească în partea asiatică a U.R.S.S.; Germania va fi aproape exclusiv preocupată de acoperirea costurilor reunificării. Occidentalul nu este interesat să-și extindă demersul integrator dincolo de granița Europei Centrale. Căminul european are nevoie în proxima sa vecinătate de un debuseu al mizeriei sale existențiale. Sănătatea viitorului organism european presupune conservarea acestui loc felid și statut în care nord-vest-europeanii își vor ejecta precaritatele. Această Balcanie ex-comunistă, în care nimic nu se edifică și nimic nu durează, va reprezenta un contra-exemplu extraordinar de fortifiant pentru politica constructivă a Apusului. Balcani – ca Liban: această anagramă transcrie o teribilă predestinație: Prosperitate și Calibana laică dar dramatic de aceeași însulă care se întinde între Atlantic și Marea Neagră.

Marginalizarea și izolare țărilor balcanice interesează în mod vădit pe fostele loti colege din Tratatul de la Varșovia. Periferizarea Balcanilor va devia pe undeva pe la nordul României fluxurile economice dinspre și către această Americă a viitorului care poate să devină Uniunea Sovietică. Mitteleuropa și Balcania își dispută calitatea de spațiu reșeu. Blocajele democratizărilor țărilor au însemnat pentru balcanici tot atită puncte pierdute în această competiție. Condamnă să bintule pe la periferia utopiei comunitare, ei vor exista neputincioși la bantustanezarea părții lor din Europa.

• Însemnările marginalității

I. Sărăcia este primul și cel mai evident dintre stigmantele acestei carente de civilizație. Ea exprimă un deficit de valoare generalizat în toate domeniile existenței și acțiunii umane: o sărăcie multilaterală dezvoltată. Aspectul cel mai traumatizant îl constituie caracterul ei irreparabil. Aici

sărăcia este un cerc vicios: ea naște sărăcie la nivel individual și de masă. Fiindu-și sursă cauză, sărăcia mahala îi nu poate fi înălțată fără un flux de abundență dinspre centrul civilizației europene.

II. Mahala este un spațiu închis. Claustrofag în propria subdezvoltare, locuitorii ei stîrnesc repulsa ceteror de dincolo de barieră. El nu-și pot depăși condiția deficită prin horoc, prin geniu sau prin efracie. Contactele lor cu centrul sunt proscrise prin tradiție și prin normele care reglementează accesul mahalagilor spre înimă metropolei. Ministerul Federal de Interni Austriac ne avertizează cu majuscule în pagina de anunțuri publicitare a cotidianului România liberă: „Nu aveți nici o șansă”. Blocajii în incinta postcomunismului balcanic, vom fi de departe după lumenile orașului.

III. Din punct de vedere temporal, marginalii sunt niște retardati. Desincronizarea față de temporalitatea Occidentalului ne placează în sub-istorie. Reproducem în prezent niște etape pe care Occidentalul le-a depășit: revoluția industrială; acumularea primitivă a capitalului; fragmentarea proprietății funciare; constituirea alternativelor politice liberalism/socialdemocrație. Dincolo de condițiile lor conjuncturale, resuscitarea opțiunii monarchice și ideea revenirii la Constituția antebelică sunt și ele simptomele acestui decalaj perpetuu. Neparicipând la prezentul Occidentalului, ne vom sincroniza mereu cu trecutul: vom păsi spre Europa ca înspire o corabie fantomă.

IV. Sistemul de norme tradiționale a dispărut, iar cel comunist nu a existat. Neparicipând la ansamblul valoric de tip occidental, locuitorii periferiei vor deveni sau vor rămâne niște anomali. Consecințele acestui „no man's land” axiologic vor fi: o economie de plată fără plată; un pluralism politic marcat de politicianism; tentativa de a implanța modelele economico-politice care nu pot genera o dezvoltare organică; absența societății civile. Faza de tranziție este fază lipsel de normă: ea nu va reprezenta aici un interval, ci o permanență a stării naționii, deci o fundătură.

V. Frustrările mahala îi se manifestă prin violență. Cind nu este îndusă patologic, violența este o expresie a neputinței și a lipsei de comunicare. Incapabili să-și modifice situația și sescind că nu sunt ascultați, balcanicii își vor becurtiza din cind în cind capitalele. După un timp vor deveni apatici și vor teoretiza (cum au făcut în perioada Interbelică) pe tema retragerii dintr-o istorie care îi refuză.

VI. Ultimul dintre însemnările marginalității este dependența. Segregarea zonală nu implică neutralitatea. Dimpotrivă, supraviețuirea marginalilor depinde de contactele și de schimbările cu civilizația la periferia căreia vegetă. Dependenta față de centrul face inoperant proiectul sotocologic al unei civilizații balcanice care să concordeze și să surclasze civilizația Occidentalului.

Ca și dintr-un coșmar, din distopia mahala îi nu se poate ieși decât printr-o veghe continuă.

ACENTE

Romulus Brâncoveanu

• Distribuția primării a capitalului și limbajul politic reformist

Reprezentările comuniste ale subiectivității sociale se împacă foarte bine cu limbajul politic actual, ba chiar se alcătuiesc și se sustin reciproc. De multe ori gura ne-o-lă pe dinainte și ne pomenim descriind realitatea care ne înconjoară cu terminologia și vizionarea pe care tocmai le credeam depășite. Nu doar cel care vorbește la TV se scuză, n-au ce face și admit că... să, cultura și condiționată material. Fiecare dintre noi amestecă „retribuția” cu „salariul”, „burghezia” cu „clasa de mijloc”, ne întrebăm cu toată seriozitatea „care e orindura socială în care trăim?”.

Așadar, există suficient loc pentru reprezentările comuniste de adincime, care se manifestă și răbufnesc unde și cum nu te aștepți. Ceea ce înseamnă că

pentru distrugerea lor autocontrolul și voința nu sănătatea.

Voi alege două exemple. Primul se referă la încercarea de depășire a ideii atât de înrădăcinare după care societatea capitalistă se bazează pe exploatarea proletariatului, de către burghezie, pe existența a două clase sociale fundamentale, una exploatață și săracă (proletariat) și alta exploatatoare și bogată (burghezia). Cum demonul este comunism își face încă de cap, în noua imagine despre capitalism, structura reprezentării comuniste se menține ușor transfigurată. Astfel, primul lucru pe care l-am înregistrat în ceea ce privește capitalismul contemporan este existența unei puternice clase de mijloc, care inversează prin bunăstarea ei sensul clasic al polarizării sociale: spiritul de inițiativă, efortul și inteligența întreprinzătorilor sunt exploatați, conform noii noastre idei despre capitalism, de marea masă a societății, care beneficiază de salarii grease, locuri de muncă sigure, de redistribuirea veniturilor, pe spinătura acestora.

Să mai notăm și faptul că, în spiritul acestei reprezentări, puterea actuală n-a scăpat ocupației să arate că așa cum statul rău-capitalist era puternic pentru a servi drept instrument al exploatarii proletariatului, statul democratic trebuie să fie cu atât mai puternic, pentru a asigura „exploatații” burghezelor de către proletariat, adică redistribuirea veniturilor acestora către marea masă a societății, fără echivalență valorică.

Dacă primul exemplu a avut în vedere „manifestarea” reprezentării comuniste, al doilea va avea în vedere „răbufnirea” acestora. Reprezentarea de care va fi vorba are o fenomenalitate ceva mai largă decât societatea capitalistă, corespunde, în general, și viziunilor populare. Pentru subiectivitatea socială de astăzi, totuși, ea este în primul rînd legată de imaginea societății capitaliste obținută prin filtrul ideologic comunist. Conform acestei imagini, proprietatea este un fur, se năște și se reproduce prin violentarea normelor sociale (înșelăciune, crimă, teroare etc.). Marx a dat ștaif teoretic acestor reprezentări, analizînd procesul acumulării primitive a capitalului și de producere a plusvalorii. În cazul societății românești de astăzi, procesul nașterii proprietății este însoțit de întreg cortegiu de reprezentări după care proprietatea se naște prin fur și în afara normelor sociale. În vizionarea predominantă, se privatizează biserică, securitate, nomenclaturi, descurcări, miezul acumulării averilor lor constituindu-se prin fraudă. Drogul etic comunist făcându-și în continuare efectul, nașterea proprietății este, din capul locului, un act de injustiție socială, iar proprietatea, expresia acestei injustiții (deoarece, spune lumea, aceșia care ne-au birjărit pînă acum ne vor birjări și de acum înainte). Se poate face chiar o distincție între proprietate și avere. Nașterea proprietății private se confundă sau cel puțin este văzută, la noi, ca un proces de naștere a averilor. Pe lîngă substratul popular al echivalenței avere = proprietate, trebuie arătat că ideologia comunistă, deși a vorbit tot timpul despre proprietate ca raport de producție, a avut grija să accentueze că este, în fond, un raport al averilor (dintre cel care au totul și cei care nu posedă decât forța de muncă). În sensul reprezentărilor comuniste celor mai ortodoxe, nașterea proprietății este legată de asemenea de pauperizarea generală, de sărăcirea celei mai mari părți a populației. Este suficient să deschidem ziarele pentru a vedea cum această mitologie a pauperizării, care însoțește în imaginariul comunist proprietatea privată, își întărește influența. Îngeții căzuți ai somajului, ai inflației și al violenței sunt și deasupra noastră.

De bună seamă, eu nu susțin că nașterea averilor și pauperizarea sunt o construcție a subiectivității sociale. Dimpotrivă, sunt fenomene absolut reale. Ba chiar astăzi, nu neapărat lăsîndu-mă în voia habitudinilor de gîndire, că așa cum capitalismul occidental a trecut printr-o perioadă de acumulare a capitalului, capitalismul românesc, care trebuie să alătură nota sa de originalitate, va cunoaște în prima sa etapă un proces de distribuție primărie a capitalului. Procesul de distribuție primărie a capitalului constă în împărțirea de către aparatul politic în favoarea definitorilor puterii a capitalului social moștenit de la vechea societate. Lupta pentru putere, politicismul, lingueala, birocracia iau locul exploataților singeroase care, după spusele lui Marx, a însoțit venirea capitalismului pe lume. De altfel, propaganda actualei puteri ocolește distribuția capitalului, care este esențială, pentru a ne alimenta

în fel și chip imaginația în legătură cu fenomenele negative ale așa-zisei privatizări.

Reprezentările subiectivității sociale de natură comunistică, formate în comunism cel puțin, se completează de minune cu limbajul politic actual, identificabil, în general, cu limbajul communist reformist. Refinarea de a vorbi de capitalism, de pildă, în legătură cu viitorul societății românești (există teama „tactică” de a nu brusca mentalitățile comuniste) provine și din cenzura pe care limbajul reformist o exercită asupra discursului politic, oferindu-i echivalențe mai acceptabile urechilor noastre: „economie de piață”, „societate democratică”, „stat de drept”, „pluralism politic” și chiar „societate civilă”. Toți acești termeni sunt, în fond, achiziții recente ale limbajului communist reformist. Cine are la indemînă discursurile lui Gorbaciov din perioada lui „roză” poate verifica.

Marxismul are această capacitate de a-și insuși și de a neutraliza alte limbaje. Mai mult, confiscarea și adaptarea diverselor limbaje filosofice și ideologice constituie modalitatea academică de a-și profesă: marxismul de catedră și marxismul inteligenției occidentale și au construit prestigiul teoretic tocmai pe amestecul savant al limbajelor la modă. Să ne amintim numai de rein vigorarea acestor filosofii prin achiziționarea unor sintagme structuraliste, existențiale, neokantiane, psihanalitice etc. Ideologia partidelor comuniste a avut astfel întotdeauna loc de înțors, o bancă de limbaje care să încopere nevoile conjuncturale și de prestigiu. Eurocomunismul, astăzi uitat, dar care constituie modelul limbajului reformist, a acaparat în folosul doctrinei marxiste părți însemnante ale limbajului liberal, neutralizându-le și repezindu-se apoi prin această „deschidere” la noile dezvoltări teoretice ale gîndirii sociale și politice occidentale, ce depășește de mult modelul capitalismului secolului al XIX-lea, propriu analizei marxiste. Reprezentarea pe care o avem noi, oamenii Estului, coincide înșă perfect cu imaginea derivată din teoria marxistă a capitalismului mașinist. Faptul că gîndirea occidentală nu a început să fie interogativă și critică totodată ne-a dat și dă senzația justificării demersului marxist, care este, nu-i așa; o expresie a aceleiasi gîndiri critice, un produs tipic occidental, cum le place marxistilor să spună. Profitind de dezideologizarea teoriilor cu privire la capitalismul contemporan, ideologia marxistă a amestecat înșă cu grija categoriile analizei politice în analiza economică și socială. Metodologic, acest amestec a constat în raportarea noilor realități la categorii derivate din analiza capitalismului mașinist. Acest procedeu se întîlnește la autori într-totul respectabili, nu doar la ideologii de profesie.

Pasul reformist constă într-o adaptare ceva mai clară a perspectivelor la obiect, o separare strategică a analizei politice (și a valorilor politice pe care marxismul le presupune) de analiza economică și socială.

In retorică reformistă piață nu mai este, ca pînă mai ieri, un produs al relației de capital (care presupune piață muncii și, cum zice doctrina, exploatarea forței de muncă), ci o formă de organizare a producției. Acest mod de a privi lucrurile a permis formularea unei categorii cum este „socialismul de piață”.

P.C.U.S., modelul eurocomunist în general, a renunțat la „rolul conducător al partidului” și acceptă „pluripartidism”, considerat ca un mecanism formal al democrației. Democrația burgheză numai este definită prin determinări de clasă, cî prin aparatul ei. Conform canoanelor, puterea actuală din țara noastră bifează și/sau schema democrației „pluripartidism” este „stat de drept” este etc. În completare, P.S.M. predica în programul său realizarea unei „economii sociale de piață”.

Trecuți prin dialectica limbajului comunista toți acești termeni: „piață”, „democrație”, „pluralism” sunt desemnificați și pot să acopere orice aberație politică. N-ar fi exclus, de pildă, să ne trezim cu cine să le ce „pluripartidism sub hegemonia partidului clasei muncitore”, sau „stat de drept al proletariului” etc. De aceea trebuie spus apăsat că „economie de piață”, „democrație”, „pluralism” etc. sunt categorii esențiale ale societății capitaliste, capitaliste deci, și nu simple eufemisme teoretice pentru uzul propagandei.

ASTĂZI, DACĂ EȘTI DECIS SĂ FACI CEVĂ PENTRU ACEASTĂ ȚARĂ, NU POTI SĂ NU FACI POLITICĂ

O con vorbire cu MIHNEA BERINDEI — mai 1991

• • Domnule Mihnea Berindei, eș vrea să comentezi pentru cititorii revistei „22” situația României, așa cum vă apare ea, la un an de la primele alegeri libere.

• Alegările de anul trecut, considerate de opinia publică internă și internațională ca niște alegeri corecte, au dat pentru România o situație de blocaj: rezultatul lor a însemnat o întoarcere la starea anterioară, la partidul unic, legitimat însă prin vot. După un an de zile ne așfăt în față un uitat bout total schimbă: partidul de la putere, F.S.N., devenit și partid de guvernămînt, este într-o pierdere netă de audiență și de popularitate. În schimb, forțe care în urmă cu un an erau abia vizibile, P.U.N.R., depărtă, sănătate creștere. Ar mai trebui spus că Frontul se dovedește incapabil de a se transforma într-un partid real prin care să-și asigure electoratul inițial. Este suficient să ne gîndim la Parlament, unde deputații F.S.N. nu se mai comportă în mod automat, după sistemul moștenit.

• • Care ar fi motivele pentru care Frontul nu se poate transforma într-un partid autentic?

• Din păcate, nu este vorba numai despre Front. Nici celelalte partide nu reușesc să se transforme în partide. Tuturor le lipsește o bază socială reală, le lipsește „activiști”, programul clar, structura democratică. Pentru acest fapt, explicația ar consta în lipsa structurilor societății civile. Nici unul dintre partidele existente pînă acum nu s-a creat pe baze democratice. Aceste partide seamănă mai mult cu niște asociații create prin decizia unui grup, de sus, care impune niște delegați, iar acești delegați vor să se mențină la putere. Convenția F.S.N. a dovedit acest lucru. Dar situația o regăsim și în cadrul P.N.L., spre exemplu.

• • Din sondajele de opinie publicate în revista noastră s-a văzut că F.S.N. a pierdut o bună parte — nu știu dacă din membri — în orice caz, din simpatizanți. Dar acea bună parte nu a fost recuperată de alte partide.

• Eu cred că la ora aceasta nici un partid politic nu știe exact căi membre are. Mă miră că ziaristi, sau sociologii, sau cercetătorii în istoria contemporană nu se ocupă de acest lucru; de cum activează, de fapt, aceste partide. Revenind însă la debusolarea electoratului, din sondajele de opinie rezultă clar — acum ca și mai înainte — totala lipsă de încredere a oamenilor în partide. Este adevărat că nici celelalte instituții, guvern, Parlament, sindicate (numai armata se bucură de încrederea unei largi majorități) nu se impun, dar pe ultimul loc, sub 10% ca încredere, se affă partidele. Din păcate, o bună parte din electorat îl regăsim în Vatra Românească, această mișcare populistă, naționalistă, care crește spectaculos și care deține, după sondaj, a două forță în momentul de față, nu departe de 20%. Debusolarea electoratului arată clar că oamenii nu se regăsesc în partide și că ei caută altceva.

• • Un procent bun, în sondajele de care vorbim, a înregistrat Alianța Civica, la numai cîteva luni de la constituire.

• Da. Soluția se conținează în jurul Alianței Civice. Revenind la ceea ce s-a întîmplat în România la un an de la alegeri, constatăm că spectrul politic este total buversat. Au apărut cu claritate două forțe noi: cea populist-naționalistă — Vatra Românească — și cea democratic-progresistă — Alianța Civica.

• • Cartea dumneavoastră, „Roumanie — le livre blanc — La réalité d'un pouvoir néo-communiste” se încheie cu consecnarea momentului constituiri Alianței Civice.

• Recunosc că am fost puțin prea optimist în carte. Eram la curent cu toate tentativelor de constituire ale Alianței Civice, iar în decembrie '90, am asistat la Conferința Alianței Civice. El bine, ideea de a crea o mișcare largă democratică, dar

care să nu aibă implicații politice, mi s-a părut, de la început, nefierescă. Alianța Civica era obligată din start să aibă o opțiune politică. Cînd după un an de zile apare, în sfîrșit, ceva care îl adună pe oameni împreună, nu le poti spune: „noi nu facem politică, de fapt”, dar, în același timp, să ceri demisia președintelui, a guvernului... Cu alte cuvinte, politică — politică clară, fără însă să ai posibilitatea de a aciona. Astăzi mi s-a părut o trăsenie.

• • Toate grupările create după decembrie '89 s-au declarat a fi apolitice.

• Dar este imposibil ca în acest moment să nu faci politică atât timp cât vrei să modifici ceva. Vreau să revin din nou asupra alegerilor de anul trecut. Alianța Civica, pentru mine, reprezintă produsul acelei încercări nefericite de a prezenta o listă de independenti. Trecind peste „prevederile” legii electorale, puteau fi prezentată o listă națională de independenți, cu un program ca cel al Alianței pentru Proclamația de la Timișoara (cu revizuirea punctului 8, eventual). Există în acel moment o emulație care, dacă era utilizată de niște oameni hotărîți, ar fi putut influența decisiv rezultatul alegerilor. Pentru că, în România, în comparație cu celelalte țări din Est, alegerile au fost trucate prin escamotarea partidului comunista. Pentru marea masă a românilor, Frontul a apărut ca cel ce a eliminat sistemul dinastic. Între Front și fantomaticile partide a cîştigat, desigur, Frontul. Numai că a rămas pe dinofără legitimitatea celor care au fost pe străzi în decembrie '89 în toate orașele mari, veniți din toate părurile sociale. El doreau ceva nou; au apărut brusc o sumedenie de asociații, iar rezultatul așteptărilor lor s-a concretizat în Alianța Civica. Pentru că, ce este, de fapt, Alianța Civica? Este reunirea independentilor posibili din mai '90. Cine a organizat Alianța Civica? Societatea „Timișoara”, Solidaritatea Universitară, Grupul pentru Dialog Social, o întreagă serie de grupuri independente ale societății. Însă aceste grupuri independente nu se referă strict la termenul independent. Pentru mine înseamnă expresia a cova nou care corespunde unei societăți în continuă transformare.

• • Ați participat, domnule Mihnea Berindei, la întrunirea Alianței Civice de la Sibiu, unde s-a pus problema transformării Alianței Civice în partid.

• Nu totă Alianța Civica se va transforma în partid, în schimb, cred că partidul Alianței va fi primul partid modern, primul partid democratic, cu o bază reală socială, cu niște lideri pe care societatea îl va impun.

• • Ce impresie vă fac liderii de astăzi ai Alianței Civice?

• Sunt oameni care în '89, să spunem, nici nu s-au gîndit să facă politică. Dar astăzi, dacă ești decis să faci ceva pentru această țară, nu poți să nu faci politică. În Alianță sunt oameni cu idei politice clare, poate că nu îndeajuns de pregătiți pentru bătăliile politice, pe care numai acțiunea

îi poate forma. Revenind în țară acum, am fost izbit, mai mult decât în alte ocazii, de un fel de tendință de autodevorare. Cum se creează ceva aproape imediat disensiuni, oamenii sănătate obosiți, extenuați. Poate că aceste tensiuni sunt normale într-o societate atât de distrusă, atât de ușor de îndus în eroare prin zvonuri.

• • La aceste tensiuni se adaugă și dezabuzarea oamenilor săraci. El nu mai cred în vorbe, aşteaptă soluții concrete.

• Am impresia că situația este atât de critică, încât vom asista la alegeri anticipate. Și de aceea, încă o dată, Alianța Civica era obligată să găsească o soluție politică. Cît privește concretelea unor acțiuni, mă gîndesc la faptul că Alianța Civica ar fi trebuit să-l ajute pe țărani să înțeleagă Legea funciară, ar fi trebuit să pună la dispoziția oamenilor consultații juridice gratuite pentru explicarea tuturor posibilităților date de noile legi. În sfîrșit, ar fi trebuit să inițieze acțiuni de educație democratică. Aceste lucruri nu s-au facut decât parțial.

• • Se afirmă că în afară de mitinguri, Alianța Civica nu prea face altceva.

• Nu suntem de acord. Alianța Civica a redactat două texte fundamentale: Carta drepturilor și libertăților fundamentale, un text esențial pentru dezvoltarea viitoare, pentru Constituție, pentru legislație în general și pentru alinierea României la nivelul european; al doilea text important este cel privind proiectul de reformă economică. După opinia mea, acest proiect este mult mai credibil decât varianta Cojocaru sau Roman. Mai știu că Alianța Civica pregătește un text asupra descentralizării și a puterii locale. După părerea mea, aceste texte constituie de fapt, esența programului Alianței Civice, un program social de aplicat în practică în anii care vor veni. Iată deci, că nu e vorba numai de mitinguri...

• • Toate programele prezentate de partide, trecind peste faptul că semănă între ele — mă gîndesc, firește și la cel al Frontului — nu s-au bucurat de credibilitate. Ce sunte ar avea cel al Alianței Civice?

• Acest program amplu al Alianței Civice trebuie difuzat în primul rînd prin contactul direct. Am asistat, și astăzi cred că a fost unul din lucrurile cele mai importante, la o întîlnire cu oamenii de la Sibiu. Era o sală cu 1500-2000 de oameni. Acești oameni au stat trei ore să asculte, să vadă, să discute, să pună întrebări. Nimic nu a plecat. Vedeți, oamenii nu au timp să citească trei pagini de gazetă și de aceea contactul direct este mult mai important.

• • Totuși, n-ar fi necesară o publicație a Alianței Civice?

• Ba da. Se impune măcar un buletin al Alianței, care să înțeleagă legătura cu filialele din țară, și, firește, în cel mai scurt timp, un ziar. Dar Alianța Civica poate deja să-și difuzeze materiale prin presa independentă.

• • Care credi că ar fi dușmanul cel mai de temut al Alianței Civice?

• Cred că, în momentul de față, dușmanul principal — pentru că e bine să stii care îți sunt inamici, și să cunoști ierarhia lor — nu este atât guvernul Roman, cit Vatra Românească. Este un inamic atât al Alianței cit și al societății românești. Tendința reprezentată de Vatra Românească va împinge țara într-un hanc din care este greu de prevedut cum să ar putea ieși. În orice caz nu poate să fie o țară favorabilă României și nici integrării ei în Europa. Această tendință populistică, acest rol, posibil, al armatei ca principal arbitru mi se par periculoase.

• • Vă gîndiți cumva la posibilitatea unei dictaturi militare?

• Cred că dacă lucrurile merg foarte prost, dacă loate aceste tentative de reformă, pe jumătate credibile, vor eşua, dacă inflația, somajul vor deveni dominante și dacă această imensă corupție, bazată pe un sistem viguros de relații, pe clientism, se vor menține și se vor accentua, cred că atunci, pentru foarte mulți, ieșirea din impas și din tulburările sociale — soluția militară, printre un guvern militar — ar putea părea optimă. Rămîne de văzut dacă acel guvern militar să arăpteji pe tendințe populiste-năționaliste sau pe alte tendințe.

• • Prezența unui scenariu sumbru. Prefer să ne întoarcem la speranță. Să atunci vă întreb: credi că Alianța Civica, transformată în partid, va putea oferi soluții concrete care să îndepărteze astfel de pericole de societatea noastră?

• Se vorbesc foarte mult de o posibilă unitate a opozitiei dar care, pînă acum, nu s-a concretizat decât prin niște comunicări date uitări după semnătură. Unul dintre rulorile unui partid ca cel al Alianței va fi tocmai acesta, de a cataliza opozitia. Pentru că trebuie să spunem lucrurilor pe nume — constituindu-se ca partid, Alianța Civica nu va avea o ideologie clar definită. În mare, va fi un partid de centru cu tendințe diferite în sinul lui — de la, să spunem, social-democrație pînă la liberali și creștin-democrați. Partidul Alianței Civice va trebui să fie un organism viu, flexibil. Va trebui să se ferească de tendințe demagogice, populiste. Numai în acest fel ei va putea să apară ca o forță realmente alternativă, mult mai credibilă decât puterea actuală, și capabilă să stoipeze pericolele care amenință societatea.

• • Cum comentezi dumneavoastră, vizita președintelui Frantă, François Mitterrand în România?

• Am fost unul dintre cei care au fost de părere că această vizită nu era oportună. Am fost întrebat în Franță ce cred despre acest lucru și am răspuns: „nu, nu e momentul”. Dar la întrebarea: „bine, dar atunci cînd?” n-am știut ce să răspund. Sî nici acum n-ăști să spun dacă ar fi mai bine într-un an, în doi, ori în sase luni. Vă propun să privim însă și altfel lucrurile: este imposibil să nu avem relații de la stat la stat chiar și în momente de genul acesta. Pe urmă, ar trebui să ne reamintim că Mitterrand, în 1982, cînd trebua să vină în România, din pricina afacerii Tănase-Goma, vizita s-a amînat sine die. A fost primul șef de stat occidental care a spus nu lui Ceaușescu. În același timp, Franța a fost țara care a trimis poate cel mai mulți miniștri în România și care cauță să refacă niște legături normale între cele două țări. Deci, vizita președintelui trebuie să se întâmple și în această perspectivă. Sî cred că ea rămîne, totuși, pozitivă pentru că nu s-a semnat acel tratat de prietenie care ar fi pus într-o oarecare balanță tratatul cu Moscova. Nici vreun alt fel de acord economic sau comercial n-a fost semnat. De altfel, menirea președintelui unei țări ca Franța nu e să impună astfel de acorduri. Numai un guvern credibil și o politică economică credibilă pot aduce capital. Cît privește

proiectele culturale, cred că este în avan-
tajul României să aibă contacte cît mai
multe cu Franța.

• Există păreri, interpretări, care susțin
că vizita aceasta a însemnat legitimarea
puterii actuale, dar și supozitia că s-ar
trasa în acest fel o axă Paris-București-
Moscova.

• Aici se face o confuzie între politica
guvernului francez, a președintelui Franței
și a Partidului Socialist Francez. Ar fi bine
să stii că P.S.F. a fost permanent
neîncrăzitor în realitatea social-democ-
rată și F.S.N.-ului și s-a opus constant
primirii Frontului Internațional socialist.
În schimb, a stabilit încă de la înce-
put legături cu Partidul Social Democrat
Român, așa mic cum e. și tot P.S.F. a
protestat vehement după evenimentele
din 13-15 iunie. Partidul Socialist Francez
a căutat și caută permanent legături
cu toate forțele democratice, printre altele
și cu Alianța Civică. Stiu că acest lucru
n-o să fie pe placul multora.

• Denumirea acestui partid, „socialist”,
ne aduce aminte de o eroare în care am
trăit.

• De acord. Dar ar trebui să se stie că
prin politica lui Mitterrand și a Partidului
Socialist Francez, practic, Partidul Comuni-
stă Francez a fost eliminat de pe
scena politică. El nu mai are astăzi nici o
credibilitate.

• Cunoașteți raportul Vignal?

• Da. Mi-a parvenit cu puțin înainte de
vizita domnului Mitterrand în România.
La prima lectură am fost desul de socat
pentru că, în multe detalii, mi-s-a părut
influentul direct de guvernul Roman sau
de anturajul lui. La o a doua lectură însă,
mi-apărut un document pragmatic, inter-
esant de studiat, pentru a se elabora
unele concluzii. Căspune în esență acest
raport? Că pe un moment (ar trebui
precizat că acest raport a fost redactat în
lunile Ianuarie-februarie), nu există o forță
credibilă a opoziției în România și, ca
urmăre, Franța va continua să aibă relații
cu guvernul actual legitimat de alegeri; că
aceste relații trebuie să se dezvolte. Nu
de la guvern la guvern, ci de la societate
la societate, de la stat la stat. Nu stiu care
este părerea domnului Vignal la ora ac-
tuală, vom vedea în raportul următor.
Legat de acest raport, mă aștepțam la o
reacție mai matură din partea intelectua-
liilor noștri, nu la respingerea unui adevăr
numai pentru că el nu convine. S-a facut
oare încercarea de a trage învățămînt
din acest text redactat de un prieten și nu
de un dușman?

• Dumneavoastră vorbeți mai de-
vreme de autodevorare, ca de o boală a
societății noastre...

• ...în care suspiciunea întîmpină fieca-
re gest. Mi-a ajuns la urechi, de pildă, că
eu am venit în România să transform
Alianța în partid socialist. Dar eu nu sunt
socialist. Să de fapt, n-am intenția să mă
justific pentru că eu cred că nu contează
decât ceea ce reușești să faci concret.

• Domnule Berindel, ați citit proiectul
de lege pentru Siguranță Națională?

• Da, bineînțeles. L-am citit și am tras
niște semnale de alarmă, trimițând extra-
se din acest text la mai multe instanțe
internationale. Aștept, însă și reacția
opozitiei. Un fapt pozitiv ar fi elaborarea
unui contra-proiect pentru care opoziția
parlamentară, dar și cea extraparlemen-
tară, să-și unească forțele.

• Numai că societatea noastră este
din nou agitată acum de pericolul ungur-
esc.

• Este o nouă diversiune. Profitându-se
de acest fapt, adoptarea legii Siguranței
s-ar putea să treacă neobservată. De
asemenei, s-ar putea să se profite de acest
fapt și pentru a impune ratificarea tratatu-
lui cu Moscova. Să mai este ceva: caseta
de la Eger a fost dată pe post cu două
săptămîni înaintea Congresului U.D.M.R.
Există în sinul U.D.M.R. o tendință care
răspunde acum atacurilor Vetrăi. Pentru
difuzarea acestui film s-a ales un anume
moment. Or, acestelui conștiință de la Eger
n-ar fi trebuit să se dea niciodată importanță.
Important este că acolo n-a fost nici un
reprezentant al guvernului ungur și că nici
o forță politică reală constituată în Ungaria
nu a susținut acea acțiune.

Interviu realizat de
RODICA PALADE

RELIGIA ÎN SCOALĂ (II)

Libertatea de mîine se fundamentează acum

• Preliminarii

Imi dău seama că demersul meu este
impopular și poate provoca atacuri viru-
ente și injurioase. În care ar putea fi
implicată și originea mea etnică (sint
evreu), dar un incorrigibil optimism îmi
sugerează posibilitatea să necesitea unul
dialog. Așteptale acțiuni parlamentare
– Legea învățămîntului și Legea Libertății
Religioase – pot determina măsuri hibri-
de și superficiale cu rezultate imprevizibile.
Obișnuit cu improvizații decizionale,
aproape că nici nu am observat primii
pași ai Ministerului Învățămîntului și Științelor
pentru introducerea optională și facultati-
ve a orelor de educație moral-religioasă în
învățămîntul primar și gimnazial de
stat.

Aici și acum trăim teoria și practica
„modificată” a pendulului: suspendat în
într-un sens la o mare înălțime, cînd e lăsat
liber oscilață în sens contrar tot la o cotă
înălță. În viața socială nu se va reproduce
aceeași înălțime, cea nouă părind mai
mare decît cea inițială. De fapt același
lucru se petrece și cu legea a treia a
mechanicii newtoniene, cîci în activitatea
umană forțele reactive sunt mai intense
decît cele active care le-au provocat: este
mai ușor să „mobilizezi” împotriva a ceea-
ceva, decît pentru o cauză activă.

Resurrecția înălțării și ateismului agresi-
v și dogmatic a generat o religiozitate
ostențiosă ca fenomen de masă. În acest
context devine cel puțin jenantă asuma-
rea conștientă – chiar și numai în plan
filosofic – a unei concepții ateiste sau a
teismului neinstituționalizat. Există deci
pericolul unei întrebări în abordarea
subiecților. Cu toate acestea îmi asum
riscurile punerii în discuție a conținutului
și formelor de introducere a educației mor-
al-religioase în procesul instrucțiv-edu-
cativ.

1. Mic excurs autobiografic

În anul 1946 am devenit elev în clasa I
a unei școli românești. Vă puteți imagina
stînjeneala unui băiat de 6 ani care nu stia
(și poate nici nu dorea) să participe la
ritualul creștin al slujbelor de început de an,
rămas singur în picioare printre sute de
copii și părinți îngenuișați. În timpul
anului școlar, clasa noastră se împărtea
la orele de religie în trei: într-o sală
ortodoxă, în casătă greco-catolică, iar
în curte uisindu-se așteptind ora următoare.

Sperat înconștient de acest început de
izolare și plăcute de joaca de unul singur,
am început, spre bucuria preotilor și a
colegilor, să frecventez alternativ orele
de religie ale celor două confesiuni. Îmi
plăcea; erau legende atât de frumoase,
nu aveam obligații, era chiar un „fruct
interzis”. Răspundeam cu entuziasm la
întrebări și am ajuns să intru zilnic în
Catedrala Ortodoxă. M-a întrerupt mama,
care mi-a cerut să studiez mai întâi religia
noastră. Am incercat atunci participarea la
orele de religie ale claselor. A urmat o nouă
ostracizare, pînă aproape de agresiune.
Colegiul mă acuzau: „Te îl său-ne-ărăști
Mintitorul!”. Nici măcar logica
temporală nu-l-a convins. Pînă la urmă
toate au trecut, dar această experiență
personală mă pune în gardă.

2. Argumente pro

Principalul obiectiv urmărit prin educația
religioasă pare a fi cel de natură etică.
Nici un cod de conduită nu a depășit
esențial morală propovădătă de diferite
culte. Etapele copilariei, pubertății,
adolescenței, în care se formează și se
consolidă convingerile și deprinderile
morale se cer supravegheate educational.
Dacă în așezările mai mici există încă o
relativă forță a opiniei publice, noile
aglomerații dezvoltă cinează și depersonalizează, conduce tineretul spre subcul-
tură și la marginile legii. În consecință, ar
fi de datoria bisericilor să se implice prin
instrucție, educație și chiar coerjenie în
activitatea preventivă de asanare morală
a societății.

Un alt jalon este cel de proveniență
istorică. Se cunoaște importanța bisericilor
în conservarea filiei naționale (etnice),
modul în care au polarizat în trecut
idealurile poporului, păstrînd și dezvoltînd
limbă, cultură și tradiții, esențială și uneori
și rolul militarului social. Acest lucru ar

îndrepta și chiar obligă biserică la o
participare activă în procesul instrucțiv-
educațiv.

Aspectul formativ și informativ are și el
un rol fundamental. Propunerea unui
sistem gnoseologic plausibil și coerent, a
cărui receptare diferențiată este posibilă
pentru categorii sociale și de vîrstă cu
pregară diferită, transmiteaza și interpreta
unor informații științifice, culturale,
economico-sociale etc., ar conferi în
consecință bisericile un loc important în
învățămînt. Nu se pot neglija nici
contribuțiile substanțiale ale bisericilor la
progresul științei, înțreprăturile lor cu
artă și literatură cultă sau populară.

Să face frecvent abstracție de
componenta psihică a practicilor de cult,
necesitatea subconștientă a medierii cu
irationalul (transcendentul), sprijinul în
momentele dificile, consolarea în fața
destinului împăcatului pledează în favo-
rul religiozității activă. Să dacă mai
adăugăm atracția prin conținut și estetică
a ritualurilor legate de cele mai importante
momente ale existenței individuale, se
conturează implicarea necesară a bisericii
în viața noastră cotidiană. Să nu uităm
că ateismele lipsite de experiență și
instituții milenare nu au reușit realizarea
unor ceremonii cu tradiție și cu aderență
generală.

Aceste asemănări convingătoare nu pot
elimina dubile privind beneficiul acțiunii
de introducere a religiei în procesul de
învățămînt și în consecință ne permitem
cîteva semne de întrebare.

3. Obiectii principale

În majoritatea țărilor moderne și democ-
ratice se stipulează legal libertatea
conștientă și separarea bisericilor de stat.
Astfel ingerința puterilor în problemele
culturale este interzisă, dar cred că
funcționează și relația simetrică: biserică
nu se amestecă în treburile statului. Locul
rugăciunii este în biserică, în cimitire și
mai ales în suflul credinciosului și nu în
ostenția manifestelor orizontale și oricără.

Libertatea individuală a conștientă nu
se rezumă numai la dreptul liber de practi-
carea unei religii. Individualul trebuie să
l se garanteze și dreptul de neaparte-
nentă la vreo comunitate religioasă, fie că
este teist nepracticant, fie că este ateu. În
orice caz, nu ar fi democratică rapirea în
școală a dreptului părinților și copiilor la
alegere liberă. În dezavantaj ar fi cîtele
cu aderență putini, idealisti fără opiniune
confesională și ateii. Prozelitismul activ,
cultivarea intoleranței religioase (există
exemple) ar limita drepturile individuale și
colective. Să astă fără să amintim de
cunoscutul refuz al alterității în colective
le infantile, sau de eventualele inechități
generate de deosebinile religioase în școală
(„și dascălli sunt oameni...”), ele pot fi
constituționalizate. Nu-mi vine
a crede că în Franță nu se reflectă
temeinic înainte de interdicția propagan-
dei religioase în învățămîntul de stat. Să
încă ceva. Ne-am mai plins pe la punctul
de „educație” dogmatică și mecanicistă la
care am fost supuși timp de peste patru
deci, noi și copiii noștri. Acum lacrimile
sunt publice și cerem altceva. Cine și cum
ne garantează că nu vom transforma
elevii de azi în cobali experimentării altor
dogme?

4. Obiectii organizatorice

În actuala supraîncărcare a planurilor
de învățămînt din clasele primare, gimna-
ziale și liceale, complicatecă de acuta lipsă
a spațiilor școlare, introducerea în orar a
cursurilor optionale de religie pare diffi-
cile. Pînă în decembrie 1989 în România
existau, după stîrșa mea, 14 culte cu
statut legal. Cite vor fi înființate acum? Nu
dispun de statistici, dar îmi pot lesa
înțelegere că, într-o școală care
funcționează în 2-3 schimburi, să fie
necesare 8-10 săli pentru o singură oră
de religie. Să dacă regimul optional se
vrea democratic, ar mai trebui adăugate
spații pentru disciplinele care pot fi alese de
către cei care nu doresc să participe la orele
de religie.

Se naște și o suspiciune privind criteriile
de apreciere a copiilor la aceste dis-
cipline, stimulentul calificativelor părinților
o necesitate la anumite vîrstă (în condiții
actuale ale învățămîntului nostru). Ce va

reflecta nota? Cunoștințe, grad de crea-
dită, sentimente sau comportament? În
mod ușor, școala își apreciază elevii în
funcție de cunoștințe și înțelesul dinamicii
dovodită în insușirea și aplicarea lor,
raportându-se și la capacitatele native
individuale ale subiecților. Credința și
sentimentul religios sint chestiuni intime
și necunoscibile, depinzînd de
predispoziții și chiar har, iar atitudinea
cotidiană își găsește măsura în notele la
purtare.

O problemă delicată este generată de
posibilitatea unor tensiuni profesionale și
administrative. Într-o cîteva școli
să desfășoare educația religioasă în școală
și titularul disciplinelor laice. Dozajul
educației umaniste, în care religia este
numai o componentă despre a cărei obli-
gativitate nu sunt convins, se poate detrac-
tării sub influențele contradictorii. Apără
și riscul dezechilibrului dintre informația
științifică și cea moral-religioasă, care ar
putea peritura statutul socio-profesional
al cadrilor didactice, elevii putind fi supuși
unei noi schisme, provocate de disensiuni
în cadrul factorilor educaționali. Să mai naște
și problema de loc neglijabilă a poziției
profesorilor de religie (slujitori ai unui cult,
alte categorii speciale pregătite?) în corpul
profesoral; posibilitatea de influențare
calitativă și formală a procesului instruc-
tiv-educativ, salarizare etc.

5. Posibile soluții provizorii

Graba societății noastre impune
rezolvări momentane, pînă la realizarea
cadrului legislativ și a bazelor materiale
corespunzătoare. În acest sens se pot
propune cîteva jaloane.

a) Organizarea orelor de educație pe
îngă din cadrul școlilor de sămbătă sau de duminică,
acolo unde se este locul;

b) Eventuală obligativitate a orelor de
religie în școlile particulare sau în cele
confesionale, cu condiția ca părinții și
copiii să fie informați încă de la înscrise
asupra acestui lucru;

c) În cazul în care solicitările nu pot fi
acoperite cu sugestii de malus, școala
să ofere spații necesare desfășurării
activităților de educație religioasă a elevilor
să de orice confesiune, în zilele libere
(sămbătă, duminică) și fără a se implica în
vînău în organizarea și desfășurarea
lor;

d) Dacă diverse presiuni, considerante
electorale sau alte cauze, determină
executivul (sau legislativul) să introducă
religie în școală, este imperios necesară
acordarea unor alternative laice:
mitologii, etică, istorie și filosofia religioasă
etc. (în funcție de particularitățile de vîrstă).

Desigur, acest deziderat presupune
adecvarea programelor analitice ale
școlilor normale și ale facultăților de profil
din universități, precum și utilizarea jude-
ciosă a activităților de perfecționare a
cadrilor didactice.

6. Posibile soluții de perspectivă

Mă team că adoptarea propunerilor
c) și d) din punctul precedent ar întîmpina
rezistență, chiar dacă forma și informația
din domeniul în discuție și ar găsi un loc
natural în programele analitice ale unor
discipline existente (literatură, istorie,
cunoștințe social-politice), în cadrul ore-
lor de dirigiență sau în cadrul unor noi
discipline în sensul propunerii d) de la
punctul precedent. De altfel, dacă într-un
fa nu altul se decide introducerea orelor
de educație moral-religioasă în școală,
este imperios necesară adoptarea soluției
d) din punctul precedent (soluția permanență,
în caz contrar libertățile individuale
înființă prejudiciile).

7. În loc de concl

IVE ÎN POPULAȚIA ROMÂNEI

științifică (Institutul Victor Babeș)

cială este încă probabil singura care păstrează din punct de vedere al distincției inteligenței etrogenitatea societății noastre originare.

Lumea marii bogății, lumea oamenilor de afaceri, a dispărut și membrii sau descendanții săi au pierd în închisori, au emigrat sau au fost absorbiți, în funcție de posibilități, în alte categorii sociale, de regulă însă în intelectualitate.

In sfîrșit intelectualitatea a devenit o categorie socială rîvnită de orice adolescent care pătrunde în viață și învățătă de toti cei care nu au reusit să pătrundă în cadrul ei și aceasta datorită unei serii de avantaje sociale și materiale pe care le oferă. Spre deosebire de societatea tradițională, condiția intelectualității a devenit relativ stabilă, relativ decent remunerată, iar efortul depus a fost diminuat excesiv. Eficiența socială a intelectualului a devenit în mod corepunzător minimă, dar aceasta nu mai conta. În plus, pe baza unor calități caracterologice, cel dispus la concesii au beneficiat de o poziție materială și socială excelentă desigură excelenta doar din punct de vedere al standardelor interne. Alteori, trebuie să o recunoaștem, aceste concesii au avut și efecte benefice pentru întreaga comunitate intelectuală.

Spre deosebire de societatea tradițională, volumul intelectualității a sporit numeric considerabil, dincolo de posibilitățile reale de generare a individuilor cu aptitudini pentru această activitate chiar și în societatea originară și, aşa cum vom vedea, cu atât mai puțin în ceea actuală. În felul acesta prin scolarizare gratuită, prin cursuri serale producind în genere subspecialiști, prin avantajele de ordin social și mai ales material intelectualitatea a devenit tinta aspirațiilor întregii populații și practic nu a existat individ, indiferent de originea sa socială, care dotat fiind puțin peste media globală de inteligență, să nu pătrundă în această subpopulație.

Restul categoriilor sociale au fost practic depozitate de indivizi inteligenți. Aceste categorii au fost practic depozitate de baza genetică a inteligenței. Faptul este grav pentru că suportul material al inteligenței nu se naște din nimic, deci astfel jocul întimpiatelor al mutațiilor genetice, în intervale de timp nu istorice ci geologice.

• Diploma ca fetiș

Intelectualitatea ca subpopulație poate fi definită astfel datorită faptului că în vedere reproducerei, indivizi se asociază selectiv. Delimitarea socială a intelectualității de restul populației nu ar fi un fenomen grav din punct de vedere gene-

tic dacă criteriile de alegere a partenerilor ar fi rămas cele tradiționale. Acum a apărut un nou criteriu dominant față de celelalte două criterii care au continuat să funcționeze doar cu un rol secundar. Este vorba de criteriile estetice și de cel material. Acest criteriu suprem este diploma de studii superioare iar atunci cind se practică o selecție mai subtilă, acestel prime condiții sunt quia non i se asociază teste de inteligență sui generis aplicate de fiecare dintr-o celăi doile candidați partenerului potențial.

Distribuția nuptialității în societatea românească actuală într-un tablou al categoriilor socio-profesionale ale celor doi parteneri va arăta o distribuție pe diagonală poate chiar mai accentuată decât într-un tablou al distribuției vîrstelor partenerilor. În felul acesta intelectualitatea a devenit o subpopulație endogamă. Deși inițial o grupare strict socio-profesională cu implicări genetice minore, intelectualitatea a devenit, prin implicarea unui criteriu profesional în selecțarea partenerilor de reproducere, o subpopulație cu restricții genetice majore.

Evoluția subpopulației de intelectuali este constituită și este condiționată de doi factori: schimbările de indivizi cu restul societății și proliferarea. Schimbările de indivizi cu restul societății sunt conditionate în primul rînd de scolarizarea tuturor tinerilor care prezintă un nivel de inteligență corepunzător. Acești tineri provin cel puțin teoretic din toate straturile societății. Dar endogamia reprezintă o condiție în care există sansă majoră ca descendanții unui cuplu de intelectuali să fie dotati cu o inteligență superioară. Endogamia a dus astfel implicit la o reproducere a intelectualității în interiorul subpopulației care a căpătat astfel o evoluție relativ independentă de restul societății. Nici în prezent nu poate fi vorba de o subpopulație absolut inchisă, de o castă, dar schimbările sale de indivizi cu restul populației au fost reduse cantitativ și în deosebi calitativ atingând un nivel periculos.

Intr-un mod benefic din punct de vedere biologic, dar dezastroz din punct de vedere economic și social, baremurile de acces ale candidaților către această subpopulație de intelectuali au fost pri-medios de mult coborâti. Pe de o parte această admisie prea largă a tinerilor în rîndul intelectualității sărăcește genetic și mai puternic o populație deja săracă, deprecind totodată calitatea intelectualilor, eficiența lor economică și, implicit, dificultăți în sprijinirea valorii lor sociale. Pe de altă parte acest acces sporit nu rezolvă decât

temporal problema însăși a supraviețuirii intelectualității intrucât odată pătrunse în cadrul subpopulației acești nou-veniți sunt supuși regulelor endogamiei și, în special unei a două condiții care marchează subpopulația de intelectuali și anume prolificata redusă.

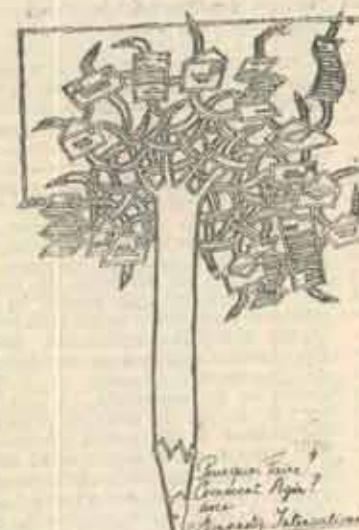
Pentru existența în timp a oricărui populații de viitoroare este esențială reproducerea cel puțin la nivelul numeric al genitorilor. Pentru existența populației umane în care monogamia este practic universal recunoscută și legalizată, numărul minim de descendanți ai fiecărui cuplu este evident doi. Totuși cuplurile de intelectuali numai în minoritate dau naștere celor doi descendanți care să asigure perpetuarea subpopulației din care fac parte. Numărul mediu de descendanți per cuplu tinde să coboare spre unu. Numeric, subpopulația de intelectuali ar trebui să se reducă aproape la jumătate în fiecare generație. Mai mult însă, o parte din acești descendanți nu reușesc să depășească baremurile unui examen de admitere în învățămîntul superior, chiar în condiții în care acestea au fost artificial coborâti în vedere menținerea din rațiuni economice a unui anumit volum al intelectualității. Evident acești descendanți nu ne mai interesează în cazul de față.

Rezultă de aici încă unul din motivele necesității unui acces sporit de indivizi din afara subpopulației defavorizate în procesul de reproducere, dar așa cum am mai spus acești nou-veniți pot să nu prezinte un nivel de inteligență corespunzător, situație în care se recurge la o muncă excesivă de memorizare. Printre studenții proveniți din mediile munitorioase și tărânești, pot fi întâlnite inteligențe remarcabile, dar este de așteptat ca frecvența lor să fie insuficientă.

Datorită faptului că distribuția și frecvența diferențelor nivelurilor de inteligență nu au fost studiate în România nici măcar prin evaluarea coeficientului de inteligență, în cursul acestelui expunerii a fost menținută o ambiguitate care a suzerat coincidența între o subpopulație genetică definită ca purtătoare a unei inteligențe superioare și intelectualitatea ca subpopulație definită socio-profesional. Ambiguitatea este posibilă numai datorită lipsei datelor concrete relevante. În fapt între cele două definiții există o relație de inclusivitate, o bună parte din intelectualitatea definită socio-profesional prezintănd doar un nivel mediu de inteligență. Situația distribuției reale a inteligenței definită genetic este deci foarte probabil mult mai precăză decât ea suzerată de procentul intelectualilor în cadrul populației totale a țării. Sugestia optimistă că toți intelectualii atestați prin diplome, dar necorespunzători profesioniști, vor fi eliminati de concurența unei vieții sociale și economice libere nu reprezintă o soluție. Admitând că ar fi descalificați cei necorespunzători, că vor mai rămâne și cine va acoperi necesarul de specialiști?

• Bariera semipermeabilă

Emigrăția preferențială a intelectualilor reprezintă o altă problemă gravă care a dus și continuă să ducă la sărăcirea genetică a unei populații de-a epizată de conjunctura socială în care s-a aflat. Am analizat pînă acum evoluția populației României și a subpopulației de intelectuali inclusiv el, considerind țara ca un sistem inchis. În realitate, în ciuda restricțiilor, granitele țării au constituit o barieră semipermeabilă cu un sens unic de trecere.

“Găsesc-i loc? Găsesc-i loc?...”
— Andrei Țăranescu

Sunt necesare evaluări statistică ale emigrăției și a proporției de intelectuali care au părăsit țara, desigur că acestea studii nu vor rezolva în nici un fel problema pierderilor calitative suferite. Probabil aproximativ 50% din cei care au emigrat au fost intelectuali și majoritatea erau de foarte bună calitate. La începutul anului 1990 a existat speranța unei reveniri cel puțin parțiale a intelectualilor emigrăți, dar unele greșeli politice au făcut ca emigratii să capete, cel puțin în momentul de față și cel puțin aparent, un caracter definitiv.

Pentru că parte tinerii absolvenți ai învățămîntului superior sondeză în proporție de masă posibilitatea de a părăsi țara. Cei mai buni dintre ei o vor face. Sărăcirea genetică va continua deci și în următorii ani și nu există nici o posibilitate de a fi opriți în condițiile unei economii ruinate și a unei vieții sociale deteriorate.

• Efectele „prigonirii” psihologice

În concluzie, pe baza analizei fenomenelor prezentate mai sus putem considera că statul de ipoteză că în cadrul populației României au avut loc modificări de distribuție și comportament a individelor diverselor categorii socio-profesionale, modificări impuse involuntar de condițiile sociale și economice dominante timp de o jumătate de secol. Printre altele modificări de comportament a fost alterat modul de alegere a partenerilor în vederea reproducerei. Acestea au antrenat modificări de distribuție și frecvență a genelor care contracleză inteligența. Fenomenul nu este foarte evident la nivel fenotipic putând fi mascat de mișcări compensatorii ale populației, de coborârea baremurilor de acces într-o categoria socio-profesională superioară, de utilizarea abuzivă a diplomelor și autorității sociale și politice în vederea certificării unui statut individual de inteligență superioară.

Restringerea distribuției combinațiilor allelici determinante ale unei inteligențe superioare reprezintă un fenomen grav cu atât mai mult cu cit în virtutea inertiei lor structurile sociale constituie și obiceiurile devenite legi nescrise, cutume, continuă să actioneze.

Această ipoteză nu este susținută de căndată prin probe directe, prin analize de teren. Asemenea studii de psihologie populatională nu au fost posibile și chiar studiile de psihologie școlară sau individuale au beneficiat de un tratament oarecare, merind pînă la interdicție.

Evaluarea exactă a fenomenelor prezentate aici ar trebui să fie realizată prin studii cantitative în esențioane reprezentative ale diferențelor componente socio-profesionale ale populației din diferite regiuni ale țării. Dar în prezent lipsesc însuși personalul de specialitate necesar efectuării unor asemenea cercetări. Este deci necesară într-o etapă preliminară formarea profesională a acestui personal din rîndul tinerilor absolvenți ai facultăților de filozofie și eventual de medicină.

Pe baza rezultatelor obținute în cursul acestor cercetări vor trebui făcute propuneri pentru ca în cadrul politicilor demografice a țării să se ia în considerare și măsuri de salvare și extindere a patrimoniului genetic valoros, a inteligenței.

Uneori pentru că n-au opere scrise și nu le deschid paginile publicațiilor culturale în care să aducă aerul proaspăt al unor realități aparent minore, dar hotărâtoare în conjunctura politica de azi, pe care nu se poate trece dacă vrem să schimbăm în bine nenorocirea moștenită de la comuniști.

La organizarea aproape riguroasă a activității politice a F.S.N., trebuie să răspuns tot cu o organizare riguroasă și intelectuală de mai sus ar fi cureaua de legătură cu priză în constiția semenilor lor dacă cei de sus ar și să-l folosească eficient. Acești oameni se retrag, sceptici, în carapace lor și nu să dozgănuști în acest razboi actual al presei și al tuturor confruntăturilor. Unii dintre ei, desigur, structurali și oameni cinsibili, pot fi racolați de F.S.N. în confuzia generală de idei și de valori de azi.

In prezent, efectele legii pămințului sunt dezastrește la sate. Conducătorii țării, pe acest fond de nemulțumiri generale, vor să vină cu amendamente la această lege care să duce la recăștigarea unor poziții pierdute și nu la eliminarea unor urme ale trecutului. Eu, unul, sunt „obsedat” de abilitatea lor în toate și revoltațile de neputință intelectualilor și a opoziției în a-i contracara cu metodă.

NICOLAE TRĂNESCU

Bârlad, 16 mai 1991

CITITORII

„DATORII UDATE”

Stimate domnule redactor șef,

As dori să vă fac cunoscute cîteva aspecte ale lumii provinciale mai ceva ca în romanele lui Orwell, pe care să-ri putea să le mai cunoaște și din alte atitea surse.

In general, marii intelectuali ai țării spun tot ce au pe suflet în fel și chip, dar nu șiu dacă mai au timpul și curiozitatea de a să cunoscă receptiile ideale dincolo de diferențele sociale ale țării.

Să stii că revista „22” nu pătrunde deloc în sate unde domnește doar presa F.S.N. și marele ignoranță a oamenilor în ceea ce privește politica de azi din țară.

Dv. intelectuali de vîrf ai țării, vă rezună mai mult la lumea Bucureștiului și a străinătății, dintr-un fel și apă la moartă celor care strigă în gura mare că stații cu anii prin străinătății „pe banii poporului” (afirmațiile lor, dar insuflate de alții). Cum vrem noi să spulberăm ignoranța și mentalitatea aproape comuniste ale majorității românilor de aici, dacă în revistele bune nu se străduim să utilizăm și o pedagogie socială în comunicarea ideilor, tinând seama de psihologia actuală a oamenilor

de toate categoriile în actualul context social?

Comuniștii (și lezeniștii) sunt abili „pedagogi” și „psihologi”, fiindcă șiu să exploateze în folosul lor ignoranța și nevoie materială ale oamenilor, chiar dacă șiu mai puțină carte, dar au „școală vieții”, cum să ar spune.

Muncitorii săi mal uniți între ei, pe cind intelectualii săi, ca să exprimă mai plastic, ca racul, broasca și stuica, într-un razboi polemic deplorabil în care primează atacul la persoana și, în general,

din tot ce se scrie în presă bună nu distingem clar ce partide sunt recomandate ca antidot al F.S.N. și cu ce programe credibile social și politice. După cum se vede, F.S.N. nu încrucișează pe anumite personalități cu priză la public. Ce personalități de prim rang are în vedere opoziția, pe care ar trebui să le impună de acum afectivitatea opiniei publice, așa cum fac F.S.N.-ișii?

Există la sate și la orașe — pe lingă ignoranța colectivă și actualul dirijat ale Securității actuale (accesă ca sub Ceaușescu) — și o

„Aștept să-mi continui lucrarea intreruptă“

•• Care e rolul intelectualului în viața civică a societății posttotalitare?

• Intelectualul care nu și-a trădat calitatea și o sarcină socială pe care nu o poate eludi, dacă vrea să se privescă linistit în oglindă. A fi în ajutorul societății, în purificarea ei de toată murdăria politico-ideologică-socială, pe de o parte moștenita de pe timpul dictaturii și mai adinc, intrând în istorie, pe de altă parte adăugindu-se un nou val al unor gândiri, tendințe absolut antideocratice, bătălii, ar putea să spună, neofasciste. Într-o asemenea situație, omul-intelectual, omul-scriitor, omul-artist ar putea să spună că nu are nimic de-a face cu asemenea probleme, că nu-i interesează decât universal estetic. A practica o existență socială într-un turn de fildes, pur „estetică”, ar fi o stare absurdă. Tara arde și băba se piaptă. Nu se poate să te consideri o băbă care are dreptul să se pieptă, cind tara arde. Un mare scriitor al nostru, Németh László, care a fost un mare artist, dar și un la fel de mare gânditor în probleme sociale și istorice ale națiunii maghiare, spunea: „A fi doar adept al frumosului absolut ar însemna o immoralitate”. Frumosul nu este numai estetic, ci și etic, as spune eu. A nega un rol social foarte hotărât al intelectualității, astăzi, ar fi, într-adăvăr, o trădare.

•• Apropiat menirea unui scriitor de cea a unui pastor?

• Eu nu as formula în felul acesta, deoarece există posibilitatea să se comenteze că, astfel, tinuta scriitorului este a unui profesor, a unui conducător spiritual. Nu se poate crea o valoare estetică în ceea ce ar universul uman, fără a purta în ceea ce durează și problemele colectivității. Nu există posibilitatea de a-ți salva sufletul singur, ci doar împreună cu alii.

•• Ce acțiuni culturale ar putea contribui la o mai bună înțelegere și cunoaștere reciprocă, la diminuarea tensiunilor inter-țările existente?

• Conflacțiile s-au născut, se nasc și se vor naște dintr-o diferență vizibile asupra istoriei. Cred că prima noastră obligație este de a curăța eficace viața spirituală. Adică, a corecta falsificările istorice ce se pot constata astăzi, pentru că românii și maghiarii nu au mai putut fi înduși în eroare. Până ce unii ziaristi sau șa-și istorici trăiesc de pe urma naivității umane, din necunoașterea trecutului, fără a fi demascați, pînă atunci

— Un dialog cu scriitorul SÜTŐ ANDRÁS —

conflictele interetnice se vor alimenta în continuare. Este o mare tragedie pentru noi că falsificarea istoriei a putut deveni otrăvă atât de periculoasă în viața de zi cu zi. Unii autori pot scrie fără a fi obligați să dovedescă: „Orasul Tîrgu Mureș a fost un înfloritor oraș dacă pe care barbarii unguri l-au demolat și distrus, ucigind populația”. O asemenea poveste sună frumos pentru cineva care dorește neapărat să găsească un motiv de a se supăra pe unguri. Este cu atât mai periculos, cu cât asemenea afirmații tendențioase se pot scrie într-un ghid care se citește turistilor în autobuz.

Nu pot fi optimist, nu cred că aceste probleme se pot rezolva într-un timp scurt, dar apreciez pozitiv și necesar orice dialog româno-maghiar ce poate aduce clarificări.

•• Ce să-ți poată face concret pentru apropierea culturală?

• Din păcate practica traducerilor reciproce s-a cam impotmolit. În ultima sută de ani, scriitorii maghiari din România au tradus și editat aproape toată literatura română clasică și o mare parte din cea actuală. Așteptăm un interes colțin similar în ceea ce privește traducerile din maghiară în română. Dacă ne cunoaștem reciproc cultura, ne putem înțelege mai bine.

•• Cum caracterizezi situația interetnică actuală din Transilvania?

• România este apreciată internațional nu numai după procesul general de democratizare, ci și după felul cum rezolvă problema minorităților naționale. Cum este posibil ca atunci cind guvernul maghiar să afirmă, numai în ultimele luni de cîteva ori, că nu are pretenții revizioniste față de România, cind U.D.M.R. declară că tot ceea ce dorește, vrea să rezolve în cadrul statului român, în granițele lui actuale, mai există unii care pun sub semnul întrebării aceste realități, iar cetățean român să trezeste îndepărtățile cu minciuni cincise și primitive ce-i crează sentimentul pericolului național. De fapt, aceste campanii sunt o menajă barbă care crește încă din sfîrșit unui mort. Este barba lui Ceaușescu. De mult, el a pus mină pe „arma”

lui „secretă” — dezbinarea poporului prin accreditație posibilității răpirii Ardealului de către unguri. Ceaușescu, înainte de a fi impuscat, a spus că revoluția este o lovitură de stat dictată de la Moscova și Budapesta. Ceaușescu a fost înălțat, dar a rămas în viață și și-a păstrat puterea întreagă putere ceaușistică care continua să manipuleze populația cu acest pericol, cu aceste minciuni, pentru a-și putea păstra pe mal departe tot ceea ce a acaparat în timpul dictaturii. Pînă ce societatea românească nu se curăță de tot veninul și murdăria existente, pînă atunci conflictele interetnice nu se vor putea împăra și România va rămîne în situația de izolare în care a adus-o Ceaușescu.

•• Care sunt cîile prin care o comunitate își conservă identitatea etnică?

• Trebuie pornit de la exemple pozitive, care arătă că sunt condiții ca o colectivitate etnică să-și păstreze fizia ei. Numai prin păstrarea limbii și culturii se pot crea valori reale. O să fim cei mai fericiți cind vom ajunge la o singură limbă a omenirii, dar pînă atunci este mult timp și existența umană este legată de posibilitatea exprimării sale în limba maternă. Populația maghiară din România își va crea în orice condiții o sclăzirea de la grădiniță la universitate, o cultură în limba sa maternă. Sunt sigur că nu există o altă cale de rezolvare.

•• Credești că Biserica, odată loc de refugiu atât pentru maghiari, că și patru români, ar putea juca un rol mai important în diminuarea neincrederei existente?

• Poate mai mare decît unele partide politice. Este un cadră universal, deoarece legătura sufletească între preot și credincios este adâncă. S-ar putea spune că Biserica poate face mai mult decât politica în împăcarea oamenilor și în crearea unei atmosfere de toleranță.

•• Între cele două războaie mondiale, clericul a avut un rol însemnat în Ardeal în păstrarea limbii, în culturizarea masei române, atunci cind majoritatea scolilor li apartineau. Astăzi poate avea un mare rol alt cleric românesc, cit și cel ma-

ghiar în împăcarea sufletelor, în împăcarea oamenilor.

•• Credeli în purificarea unei nații, în urma unor stări conflictuale acute?

• Nu sunt de părere că o asemenea direcție în desfășurarea evenimentelor ar fi de ales. Trebuie găsit un alt drum de ieșire din impas. Recent am luat cunoștință de o inițiativă locală a componorului Csíky Boldizsár care, la mijlocul lunii septembrie anul trecut, a organizat un festival de muzică religioasă la Tîrgu Mureș. Oratoriul „Ultimul săptămînă pe cruce” de Haydn, format din săptămînă de muzică distințe, a fost cîntat în săptămînă de religie diferită ale orașului nostru. Este o invitație la meditație și dialog, la evitarea cu orice prej a cicoñilor sin-geroase.

•• Ce înseamnă să fi tolerant?

• În primul rînd a cunoaște pînă unde să ajuns în Europa cu această toleranță. Apoi a te curăța, a scăpa de frica ciudată că un alt univers spiritual, o altă limbă poate fi un pericol pentru cineva. A fi tolerant înseamnă a nimici xenofobia, a accepta astfel tot ceea ce este firesc și pentru o altă categorie de oameni.

•• E nevoie de empatie ca să te poti închiperi în pielea celuilalt. Imi amintesc de vorbele prietenului meu Ioan Alexandru: „să fi necruțător față de tine și înțelegător față de altii”.

•• Cum ați definit dumneavoastră patriotismul?

• Înseamnă a fi fidel universului de care aparțin în calitate de cetățean și a contribui ca tara ta să intre în Europa cu fruntea ridicată. Patria să fie un cîmin în care ideile umanite să primeze. Nu pot fi patriot dacă și ideal retrograde, xenofobe, naționaliste, govine, dacă spui că n-ai nevoie de Europa, că n-ai nevoie de un altă nație română și o naționalitate maghiară, care nu fiecare limbă și cultura lor.

•• La ce lucrai în prezent?

• Aștept să mă vinește. Atât eu, cît și soția mea am fost grav răniți în martie 1980, fizic și psihic. Astăzi, după atîta timp, mă aflu în stare de convalescență și aştepțu cu credință să pot redova clavilătura masinii de scris, pentru a-mi putea continua lucrările interrupții.

Interviu realizat de
AL. O. TODERICIU

BEDROS HORASANGIAN

PARISUL: ÎNTRE FESENISM ȘI POPULISM

La l'Hotel Sully este prezentată o expoziție cu fotografii de Nadar. Sugestiv intitulată *Lumea lui Proust*. O belze de imagini cu oameni și locuri, frânturi de persă și inițioare, alese și culese dintr-o lume, deoarece apusă, ce a-topă în magnifică fierbere a romanului proustian. Arisocazi și artiști, servitori și intelectuali, o lume care trăiește și azi în acordurile infinitelor ale sonetelor lui Vînătu. O realitate sonoră alcătuită din cuvinte, sări și din intuițiile geniale ale lui Proust, amestecind realul cu fițuirea, trăitul cu imaginatul, morărea cu viață, dragosteau cu ură, inerititudinile cu exaltările de-o clipă, politica înaltă cu dorințele de tot felul. Vizitatori puțini. Soare săganic asternut peste acoperișuri, un student interpretând la laută cîinotele medievale. Clape de refuz ale unei realități mult mai brutale. Noi trăim, din păcate, în prezent. Iac prezențele românești ale epocii proustiene — nume ca Suțu, Bîbescu, Văcărescu — sunt înlocuite azi de parlamentari condusi de dl. Vasile Moisă către care se îndreaptă interesul exclusiv al celor de la ambasada română. Un grup masiv de scriitori și universitari, prezenți în același timp pe aeroport sunt întrebată cu ton agresiv: Unde sunt delegații României? De parcă intelectualii români ar reprezenta Panama sau Libia! Deci: trecutul cu trecutul și viitorul cu viitorul. Michel Rocard a fost pe-trecut în rezervă și înlocuit la cîrmă echipei guvernamentale cu domnia Edith Cresson. De parte de a fi o spectaculoasă înlocuire — mai vechile „ciriole” între deza-fostul premier și președintele sunt binecunoscute —, rocadă efectuată denunță o carecare schimbare de strategie a partidului de guvernămînt. Chiar dacă dreptă are azi majoritatea — cum recunoaște deschis președintele francez — prin uniunea R.P.R.-ului și a U.D.F.-ului, socialistul dețin frântele puterii. Executiv și legislative. Stînga și dreapta franceze sunt însă cu totul aliceva decât ceea ce preză nimbovitona vehiculată pe scena politică: mulți autohtoni. Dozele de naivitate și donquijotism locale sunt uriașe. Ca și exerciții puterii și sforșilor, intîns și trase din umbra de poliția politică românească. Securitatea. De ieri și de azi.

foc. Dar un nationalism din ce în ce mai agresiv lesează lumina. Ce era doar tradiție și conservatorism — mai ales că francezii au pe ce să se „bazoeze” și ce să conserve — a devenit înțel, dar vizibil, o carte politică. Cu efecte în scrutinelor electorale de viitor, dar cu gălăgie și spectacol în viața cotidiană. Le Pen devine pe zi ce trece mai activ. Am participat împreună cu Bogdan Ghîu la o întîlnire organizată de acest partid bazat pe o ideologie sovin-xenofobă. Era o zi cu nori și lumea strinsă într-o piață din centrul Parisului parță luană foc. Urlele îndeculor ce gesticula la microfon cu mărcări amintind de *Führer*, în uralele celor cîtoră milă de simpatizanți ne-a înfricoșat. Cei din jur ne aruncau priviri ostile. Costume populare, steaguri ale diferitelor regiuni, decorări, o încrengătare fără numă. Valorile eterno ale Franței erau puse în pericol, așa, hedone-trone, de „străini”, care vor să ocupe țara, să strice limbă, să dreagă și să facă. Toamă ea, Franța, ospitalieră și generoasă în primă și ajută toti năpăsătilor lumii, nu-i mai vrea. Cîcă. S-a săturat de artiști și intelectuali, vrea noi valori „virile”. Iar Le Pen ridică la puterea n-acea ce De Gaulle ridicase la „părat”. Cea ce se dovedea justificat într-un context politic, cind englezii rezistenței se împreună cu cel mai deosebită troikă al cercului intelectual francez nu și mai găsește justificarea azi. Vremurile s-au schimbat și depindem într-o prea mare măsură unii de alții ca să ne ascundem sub faldurile unui naționalism sovin și exclusivist. Impactul politic e mic, chiar dacă agitația și gălăgia sunt mari. Revinând la socialisti, putem spune că și-au consolidat pozițiile. Pentru moment. Astăzi înseamnă că s-au și rezolvat de la sine gravele și arzătoarele chestiuni cu care se confruntă Franța, incercând să se adapteze din mers la integrarea europeană, care va începe nu peste mulți ani. Am putea învăță că ceva nu doar din succesele altora, ci și din greșelile lor. Populismul francez de azi, care se asemănă cu fesanismul nostru la nivelul puterii, nu mai are sprijinul larg al mulțimii sociale care s-au tot săturat de discursurile bine „simțite” și adine „patriotice”. Un film făcut de belgieni cu prilejul aniversării a zece ani de domnie ai președintelui Mitterand seamănă surprizător cu producții similare de la București. Cu manjole de rigore: lipsă pionierii, valurile fremătindale ale multumilor, plines și sare. Comentatorul pomenește în schimb de „serenitatea puterii”. Mă tem că era vorba mai mult de ambicie și orgoliu. Poate greșește, păcatul să fie al meu. La Paris, veseli sunt japonezi, nemți și americani. Fie poze și rid, apre bucuria francezilor care cîştigă banii de pe urma lor. Si-nu-si vinătura. Deceit pe dolari.

„Strategia” condeierului

Cel mai bun lucru pe care-l au de făcut condeierii nostri, și mă refer mai ales la cei din opozitie (celalii fac de mult ceea ce urmărează să spun îndată) este să-și dea întreaga silință, să stoarcă tot talentul de minte și de suflet să împacă pe toti oamenii cu situația existentă, care va fi și cea viitoare, care situație nu este „a noastră, nu este a copiilor noștri, în vechi veclor”. Să nu-i găsim și nechete și neodori, că numai de astăzi am avut noroc în toată istoria noastră. Să, dacă astăzi a fost întotdeauna, nu ne-am putea învăța minte, în sfîrșit, să ne împărtășim cu cinea ce am avut și am săvădă mintii înimă?

N-am trăit destul într-un nestrisit așadar communist spinzurat neconținut într-un milie, mereu iminent, dar niciodată prezent, în care așteptam să apără americanii? Să americanii n-au venit niciodată; atunci n-au putut, acum nu vor. Nu-i vorbă, că orfanii n-au rămas. Meru a venit cineva; că nechete și neodori, că numai de astăzi am avut noroc în toată istoria noastră. Să, dacă astăzi a fost întotdeauna, nu ne-am putea învăța minte, în sfîrșit, să ne împărtășim cu cinea ce am avut și am săvădă mintii înimă?

Dacă tot nu ne-a dat nimic istoria, macar să-i furăm și noi neastăruitorul românesc nu-i nimic nou.

Cu gindul la piine străină am mințat mereu aceeași coajă veche, aceeași firmitate uscată căzuță de la mușe vîtorul; și mi s-a părut ceea ceașă cu atât mai rea eu că nu am închipuit-o mai grozavă pe ea iluzorie. Să simtă că primul popor care și pune vîtorul în spate și prezentul în înimă, să-l întâmple așa cum e, că altul „nu-i și nu va fi niciodin”.

ION BUGA

SĂPTĂMINA TRECUTĂ, LA I.M.G.B.

METAMORFOZA „REZERVEI DE ÎNCREDERE”

De la Convenția Națională somajul a intrat oficial în politica economică a F.S.N.-ului. Dar oamenii n-au crezut ori, mai curind, și-au imaginat, că nu vor fi tocmai ei aceia care vor face cază la birou forțelor de muncă. Cind amenințarea a devenit realitate, nemulțumirile au explodat. În ultimele săptămâni au fost greve la Oradea (la Mașini uneleti), la Bihor (la Fabrica de rulmenti), iar săptămâna trecută la Faur și la I.M.G.B., care, cel puțin pînă în vara trecută, a fost rezerva de încredere a actualiei puteri.

La I.M.G.B. zina de 13 este zi de sălariu. A doua zi, marți 14 mai, muncitorii de la sectoarele calde îl bat pe liderii sindicali pentru vina presupusă de a îl negociați salarii prea mici. Curtea fabricii se umple și oamenii vor destituirea conducerii. Nemulțumirile sunt de două categorii: unii care contestă faptul cum s-a făcut negocieră salarilor și alții, din ce în ce mai mulți, care poartă deja în buzunar provizoriu de 10 zile. De la Biroul Personal aflam că s-au dat afară pînă acum în jur de 600 de oameni. Majoritatea femei și tineri. Concediile se string tot în curtea fabricii în speranța că vor fi reîncadrati. El atacă decizia încercind să ne convingă că sefii lor sunt corupti și procedează abuziv după interese personale. Seffi ne răspund însă că au fost date afară doar aceia care erau nepotriviti pentru locul de muncă, sau care veneau de la tară. Un tîrnă inginer, seful unei secții, unde a operat el încet mai multe concedieri, ne spune, profund nemulțumit că se face agentul unel astfel de politici: „Am ajuns să cersim unul de la altul să trăim: du-te tu acasă, că ai puș roșii și lasă-ne pe noi să muncim aici”. Conflictul acesta pare de nerăsuflat. Oricum avem mai multe mărturii și procedura a fost, cel puțin în principiu rezonabilă. Seffi de secție și maistrii au întocmit un top al oamenilor după criteriul eficienței. Sîi au început listele concedierilor de la coada clasamentului. O tîrnă muncitoare ne demonstrează și un caz în care decizia pare evident abuzivă. E aici un haos de vocii, care probează cu certitudine un singur lucru: o mare criză de încredere și autoritate. Ca toții contestă orice și pe oricine.

Să evocăm mai întîi cîteva etape importante ale reformei guvernului. Legea 15 a gîndit un cadru legislativ pentru funcționarea autonomă a întreprinderilor. Se urmărea renunțarea la distribuirea de la centru a resurselor de energie și materie primă și liberalizarea relațiilor dintre unitățile economice. Efectul imediat, s-a văzut. Întreprinderile sîi au pierdut vechii furnizori și au fost incapabile să mai satisfacă pe beneficiari. Banca națională a sistat apoi creditele. S-a creat astfel un circuit aberant, care a făcut să apară în registrele contabile sute de milioane de lei neincasate de la beneficiari, dar în același timp alte sute de milioane datorii către furnizori. Fiecare întreprindere cuprinse în acest veritabil lant al slabiciunilor se poate considera solvabilită doar în virtutea unui bilanț teoretic, care nu mai are nici o acoperire.

Contabilul-suf de la I.M.G.B. ne arată că, de fapt întreprindererea este rentabilă, întrucât are de incasat 480 milioane lei și are de plăti doar 317 milioane. Toate aceste sume există numai pe hîrtie. Calculul economic, susțină contabilul, nu prevedea că la 950 de lei cheftuală se produc marfi în valoare de 1.000 de lei. Decei, o rentabilitate de 50 la mie. În realitate, rentabilitatea aceasta rămîne strict virtuală, întrucât întreprinderea nu participă la un circuit economic normal. Mai mult decît atât I.M.G.B.-ul a moștenit din epoca anterrevoluționară un deficit de 935 milioane de lei la care se adaugă alte 54 milioane de lei, pierdere cu care s-a încheiat bilanțul pe anul trecut. Să admitem că din clipă aceasta datorile se vor șterge. Va putea deveni o întreprindere care să stea pe propriile picioare? Este exclus, întrucât trebuie creditată postura a-si plăti furnizorii. Sîi tot n-ar fi suficient, ca să trebule creditat la rîndul lor beneficiari care nu și-ar plăti și nu și vor putea plăti datorile multă vreme de aici înainte. E, îndeobște cazul central de termonucleare de la Cernavoda care înghite investiții enorme.

A urmat liberalizarea prețurilor și, după multe mișcări revendicative, liberalizarea salarilor. Salarile se vor negocia, au afiat muncitorii punându-și în noile legi speranțe desparte. Dar, ca să-și poată plăti muncitorii, întreprinderile oferă salarii mici și desfac suțe și suțe de contracte de muncă. Am putea bănu, că oamenii din afară, că în tot acest timp se încarcă și altă căi de sporire a productivității. Dacă intră însă în secția Lingouri Mari de la I.M.G.B. potrîn templa rebaturi în valoare de milioane de lei. O formă uriasă de fontă se crăpă, iar otelul fluid se imprăștie în hală. Ni se explică că de vînat sunt cei care trebuie să supună materialul unor tratamente termice pentru eliminarea tensiunilor interioare create la turnare. În alte situații, vinovații sunt alții și iar alții... și îtăi cum se incinge o horă a competențelor aproximative, mult mai costisitor decît competențele depline. Cele mai la indemnă mijoane de rentabilizare au rămas deci numai acesteia: salariile mici și desfacea contractele de muncă.

Miercuri, 15 mai, sosete la I.M.G.B. domnul secretar de stat Dumitru Constantin, imputernicit de ministru industriei să rezolve conflictul. După sase ore de discuții, muncitorii reușesc să-și cristalizeze revendicările. Negocieră salarilor a fost ilegală întrucât s-a produs mai înainte să se fi semnat contractele colective de muncă. Liderii sindicali s-au lăsat îngăduiți, crezind că semnoază niște docizii de salarizare provizorii. Criteriile salarizării au fost attisați prin secții abia la două săptămâni după semnarea deciziilor. Compensația a fost contrar deciziei guvernamentale inclusă în salariu. Concedierile sunt făcute fară criterii. Salarile confidențiale lăsă loc liber favoritismelor. Postul I.M.G.B. a fost împărțit în sase societăți comerciale complicită apărătorul birocatic și sporind prețul de cost al produsului finit de 6 ori. Consiliul imputernicitorilor

statului e alcătuit din oameni incompe- tenti, iar Consiliul de administrație s-a facut în mod evident vinovat de grave ilegalități. Un muncitor a cerut ca oamenii care îl compun să fie deserți Tribunalului militar. În formularea mai echilibrată a liderilor de sindicat s-a cerut o comisie care să evaluate patrimoniul situației financiare a întreprinderii, o comisie care să analizeze corect necesarul forței de muncă și, în fine, să ia concideriilor pînă la rezolvarea conflictului, precum și renegotierea sa-

lariilor. Joi, 16 mai, imputernicitorul ministrului demis consiliul de administrație și Consiliul imputernicitorilor statului, promovînd totodată satisfacerea tuturor clorilor revendicări. Domnul Dumitru Constantin vorbeste de la ferestra celor adunați în curtea fabricii: concedierile care au ca termen data de 31 mai vor fi toate reziliate, iar salariile se vor renegotia după încheierea contractului colectiv de muncă. În fine se promite pe hîrtie unei decizii a primului ministru deblocarea conturilor din bancă și relansarea creditorilor.

Reprezentanții sindicatului **Frăția** s-au arătat profund nemulțumiti de rezolvarea lucruriilor. De ce? Pentru că punerea accentului pe schimbarea conducerii abate atenția de la aspectele esențiale: lipsa de materii prime, lipsa energiei și a creditorilor externe. Conflictul odată slins la I.M.G.B. va izbucni în altă parte și tot aza într-un tant care va cronica criza, perpetuind indefinitely actualul sistem de economie falimentară. Dar sindicatele din întreprindere sunt slab organizate. Domnul Baciu (Sindicatul democrat, afiliat la CONMAS) și domnul Ghimes (Sindicatul liber și independent, afiliat la Frăția), care au condus pînă joi discuțiile cu re-

prezentantul guvernului, sunt usurpați în cîteva minute. Cind focul părea că se stinge, juristul din întreprindere, domnul Gugea Gheorghe, fost funcționar în Ministerul Afacerilor Externe și diplomat în mai multe capitale europene, îl acuza pe sindicaliști de a fi încheiat un pact dezavantajos. A fost o adeverătură „loviță de sindicat”. Pentru că mulțimile promisiunile venite din partea guvernului îl păreau satisfăcătoare, introduce un element nou: să île schimbiți toți, inclusiv seffi de secție. Si nu este o săpătămînă, ci imediat. Multimea preia sugestia și-l aclează pe vorbitor. În felul acesta juristul se impune ca reprezentant al muncitorilor să acceptă apoi discuția cu delegatul guvernului exact în același condiții ca și cei pe care îl usurpare. Mai mult de atât domnul Gugea contestă valoarea sindicatelor constituînd și lanzzînd ideia unui sindicat unic pe care să îl conduce personal. „Frăția” e convinsă de existența unui complot antisindical: „un sindicat unic e mai ușor de manevrat, ca atîi mai mult cu cît are în fruntea sa un om asupra căruia apăsa vele mai grave suspiciuni”.

In tot acest timp domnul Ghinescu, directorul fabricii, a stat ascuns. Nimenei nu-i înține mila și nu îi acordă vreo vînză. Despre el se stie printre altele că mobilizarea muncitorilor să atace Plată Universitară în dimineața de 14 iunie. Si mulți își imaginază că salariile sunt proaste din cauza că fabrică plătește despăgubiri pentru acelle zile de vandalism. Întrîmbat ce stie despre acest lucru domnul Dumitru Constantin a răspuns că rămîne în sarcina comisiilor de expertiză să descorepe existența unui astfel de cont.

In altele următoare I.M.G.B.-ul a rămas în aceeași stare de mare tensiune. Taberele cresc și au lansat reprezentanții într-o febrilă cursă dură noi aderanții. In general, o adeverătură crăciune sindicală, care îl transformă pe muncitori în victimele, dar, totodată, genți uni politici economice dez-

PE, ME

Fotografie de EMANUEL PÂRVU

DE LA IZOLARE LA INTEGRARE

precise: problemele de specialitate și problemele de etică profesională — respectiv de deontologie — fapt ce a atrăs atenția Grupului „Helsinki”, ce și-a propus trimiterea în România, în anul universitar 1991/92, a unor experți în probleme de etică psihiatrică. Lunar, rezultatele și proiectele au fost sintetizate în cadrul unor coloconii, actualul Colocvium jubileu reprezentând un summum al lor. El își propune să trateze trei mari teme importante: problemele organizatorice și strategia modernă în psihiatrie (o temă de strictă specialitate, agădar); rolul culturii în problematica psihiatrică, ce cuprinde raportul dintre învățămînt și prevenirea tulburărilor psihice la vîrstă precoce, precum și raportul dintre religie și prevenirea bolilor mintale (am oferit numai două exemple); în fine, a treia temă este rolul psihiatrici în apărarea drepturilor omului. Tinind cont de spectrul larg al tematicii ce urmează să fi abordate, la Colocvium au fost invitați, pe lîngă specialisti în domeniul teologic, juristic și scriitorii — printre care Marin Sorel și Augustin Buzura, și însuși psihiatru.

Subiectul de maximă acuitate pare să fie, la ora actuală, după afirmațiile doctorului Valeriu Tuculescu, aceea a statutului disciplinelor în chestiune, a condițiilor și practice (materiale) și calitățile din România contemporană. Dacă între 1970-72 a fost elaborat un Program de sănătate mentală, în ideea fricatorii de la psihiatria agilară la ceea comunitară de la izolare bolnavului la tendința de integrare în viața normală — respectarea

acestui și rămas aproape exclusiv în studiul de proiect. O anumită ameliorare a condițiilor de asistență medicală — prin aceasta înțeleagând aspecte dintr cele mai diverse, de la numărul de paturi și asigurarea cotei de căldură, alimente și efecte, la ponderea personalului medical, îndeobște mediu, și necesarul de medicamente, autohtonie și de import (ultimele fiind din 1985 practic sistate) — a fost urmărit de o perioadă de stagnare și declin, începînd cu 1981, ceea ce face ca actualmente încă, metodele de tratament și asistență să fie situate la nivelul anilor '60, marind revenirea la un sistem asilar în spitalele de profil. Reducerea drastică a investițiilor în acest sector al medicinei — și nu numai — a condus, printre altele, la scăderea personalului medical mediu și la slăbirea capacitatîi de asistență, afrenind, în consecință, întoarcerea la metodele „medievale” pentru supravegherea și „tratarea” bolnavilor. Asistența socială a fost, de altfel, scoasă din numeniciul Ministerului Sănătății încă din anul 1968; exact în această privință, Asociatia Psihiatrilor Liberi își propune să-și concentreze o parte importantă a eforturilor, urmărind reinființarea — sau mai bine zis, înființarea — unui sistem complex de tratament și recuperare a bolnavilor. În acest scop, Institutul de Psihiatrie Socială, cu șorândori creat, ar include imbinarea unor metode moderne aparținînd domeniului medical, social, juridic, ai învățămîntului, religiei etc., singura în stare să asigure, pe lîngă vindecarea clinică, reinserția în

vîsta socioprofesională și familială a pacientului. O problemă gravă, ce va fi lăsată în discuție, a constitue protecția profesională a bolnavilor psihici, capabili să presteze munci de diferite calificări: creația unor „ateliere protejate”, împreună cu un număr de „posturi rezervate” pentru handicapăti psihici (ca și fizici), după model occidental, se impune ea o necesitate de prim ordin, avind în vedere fenomenul pe care a început să îl genereze creșterea somajului: în condițiile reducerii de personal, primii săraci sunt handicapăti mintali, unul dintre criteriile prioritare în desfocarea contractelor de muncă fiind numărul de zile de concediu medical. Cum stabilitatea psihică și consistența de medicaiente să dovedească, de regulă, invers proporțional cu gradul de implicare profesională, regresia în boala agravarea ei — „decompensarea” — este imediată și inevitabilă, împinând, într-un interval de ordinul lunilor, pensionarea medicală. Care, la rîndul ei, nu reprezintă decît o mărire a investiций bugetare, un efort sporit din partea contribuibilelor — aceasta, pentru a ne referi la latura strict economico-financiară, fără a mai pune la socoteală dimensiunea morală a degradării irreversibile a unor oameni care, altfel, ar fi putut duce o existență materială și spirituală cel puțin decentă, păstrându-și totodată respectul de sine. După cum se vede, lipsa de interes, „elitismul nomenclaturist” și desconsiderarea drepturilor elementare ale omului și-a pus din pînă amprenta și în acest sector, dintre cele mai critice și mai cumplite, al existenței, iar urmările vor fi greu de lichidat, inclusiv — și în primul rînd — datorită perpetuării atitudinii precedente din partea oficialităților actuale. Bună intenție ale Asociației Psihiatrilor Liberi nu se pot materializa în absența unor investiții massive efectuate de forurile executive autorizate și, în primul rînd, obligate, dateare în această privință.

NICOLAE BALTA

Pornind de la o conferință de presă

WHO IS WHO?

La conferința de presă desfășurată săptămâna trecută la Tempiu Corai, șef-rabinul Moses Rosen atrăgea atenția ziaristilor asupra faptului că ignoră campania antievrelască, desfășurată încă din primele luni ale anului trecut, culminând cu de acum célébrul articol publicat de "Europa" sub semnătura căpitanului de rang I Radu Nicolae. Domnul Moses Rosen a apreciat fermitatea cu care guvernul Roman, prin purtătorul său de cuvint, a luat atitudine față de articolul cu pricina și s-a arătat convins de perspectiva periculoasă a revigorării antisemitismului în România.

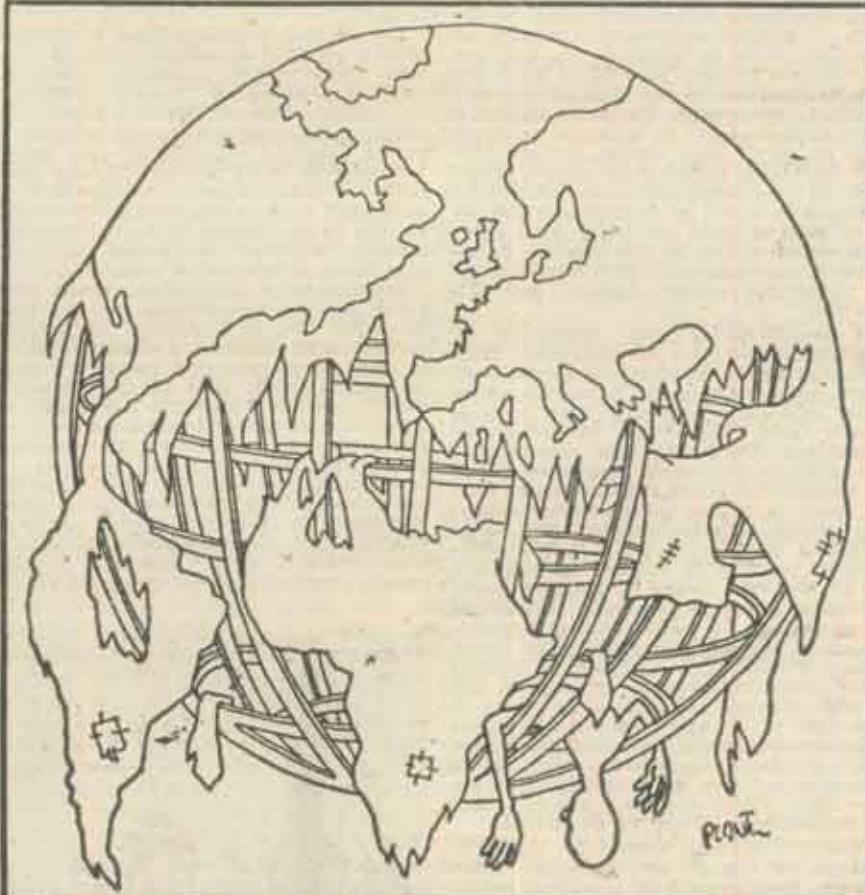
Fac parte din generațiile cărora istoria comunismului nu le-a prea dat prilejul să cunoască în amănunțime adevăruri conjuncturale deranjante despre evenimente ca acelea din vara anului 1941 de la Iași. Comunitatea evreiască are pregătit spre publicare un volum de documente ale martirului evreilor din România, care va apărea în preajma comemorării a 50 de ani de la pogromul de la Iași. Deosebit de necesar istoriei noastre, acest volum, pe baza unor documente certe, inatatabile, pe baza mărturisitorilor supraviețuitorilor, poate pune capăt „simbolului dispută asupra dimensiunilor cantitative ale circumstanțelor evocate". (Moses Rosen, „Cuvint înainte" în „Martirul evreilor din România"). Am urmărit patetismul d-lui Moses Rosen cu gândul la reacțiile celor descuprăniți, aproape nemulțumiți că în revoluția din decembrie n-au murit decât o mie și ceva de oameni și am pricoput o dată în plus cît de dureroasă poate fi pentru memoria unui popor năpăstuit negocierea numărului victimelor proprii seminții.

Nu pot fi însă de acord cu vina pe care șef-rabinul o găsește presei, aceea de a nu reacționa la articole ca cel al domnului Radu Nicolae. Mai întâi pentru că nu pot combate niște afirmații argumentate de semnat doar cu o presupusă vechime în nu știu ce conspirație. Pe de altă parte, nu se pot nega eforturile acelui președinte ce a tras nu o dată un semnal de alarmă cit se poate de serios în fața pericolului uriaș al exacerbării naționalismului primitiv ce se exprimă nu doar în gazeze, ci chiar de la tribuna Parlamentului.

In locul analizei textului lui Radu Nicolae, ar fi poate mai nimerit de căstă caseta potrivit căreia „Conducerea publicației Europa menționează că întreaga răspundere privind veridicitatea datelor cuprinse în articolele publicate aparține fiecarui autor". De aș fi în stare să cred că publică orice, aș trimite lui Ilie Neacșu, un material documentat despre cum l-am văzut eu ieri pe

președintele ales trăgind un galos prin curtea Cotroceniilor, cu ochii la vrăbiute, și fluerind cu poftă „Eram doi copii și aveam (numai) o portocală". Deci, curajoșii redactori ai „Europei", dacă vor fi acționați în judecata, speră că îl vor livra Curții pe căpitanul Radu Nicolae. Să se descurce. Clădit însă e că directorul Ilie Neacșu cere Parlamentului

du-le obligația să acționeze din oficiu pentru dizolvarea respectivei personalități juridice atunci cind se constată devierea acestea de la scopul declarat inițial. El bine, nu cred că patronul „Europei" s-a angajat inițial să facă apel, în paginile revistei, la armata română pentru a alunga „conspirăția" aleasă în mod democratic la 20 mai. Cred,

o lege a presei... că tot urlă unii că la Spitalul 9 pentru desființarea unor gazete ce le strică jocurile", uitând că are la dispoziție, neabrogată, legea lui Ceaușescu din '74 care, dacă s-ar aplica prin punctele esențiale — articolul 69 lit. G și art. 71 — ar fi foarte potrivită pentru a-i interzice gazeta.

Sunt conștient că e nerealist ce susțin, așa că nu-mi rămîne decât să cred că „Europa" are, democratic, personalitate juridică. Fără să am pregătită, necesară, presupun că dreptul culva de a acționa ca personalitate juridică se cîștigă și se menține în urma examinării concordanței dintre ordinea de drept, interesele sociale și scopul inițiativăi pentru care s-a solicitat calitatea organelor judiciare revenin-

domnule Moses Rosen, că nu presa trebuie să facă dreptate, ci procuratura. Dar nu faceți greșeala să cereți ajutorul Procuraturii Militare, nu de alta, dar, deși se pare că a infierat poziția căpitanului Radu Nicolae, ministru apărării, generalul Spiroiu, apare — surpriză? — în numărul imediat următor al „Europei" cu un amplu interviu.

★ Trebuie să recunoaștem că în efortul făcut de națiune de a scăpa de demențul sangvinar Ceaușescu au participat alături de tineretul român, reprezentând națiunea majoritară, și combatanții din minoritățile naționale: maghiari, germani, evrei, ucrainieni și chiar din grupul celor ce se cheamă actualmente romi.

Considerăm că această infrângere

între români și minoritățile naționale în jurul steagului libertăților democratice constituie un punct de plecare sănătos pentru făurirea viitorului comun. Acest moment nu trebuie să se piardă în dispute sterile. Nu trebuie să se revină la vechile animozități, ci singele vărsat împreună pe baricadele libertății să devină fermentul fecund al concordiei naționale.

Si atunci se impun două atitudini: națiunea majoritară, adică români, să acorde cu generozitate minorităților toate drepturile compatibile cu existența statului român, asigurându-le în special libertatea de cult și de învățămînt în limba maternă, și de dezvoltare culturală proprie. Dar, în același timp, minoritățile naționale trebuie să se angajeze în același spirit generos de a respecta integritatea teritorială a statului român în actualele frontiere. Structura statului român nu trebuie diminuată, alterată, slabita, invocind legături de sine cu conaționalii lor din alte țări.

„De asemenea, minoritatea evreiască, dacă și înțelege menirea, poate juca un rol important în procesul de restrucțuire economică a României. Prin legăturile lor în America și alte țări occidentale, pot contribui la refacerea economică a României, atrăgând capitaluri sănătoase, având la bază o justă retrimitie atât capitalului adus el și muncii". Citatele aparțin Consiliului Politic al Legionilor și fac parte din Declarația Mișcării Legionare din iulie-august 1990.

A se compara cu: „este limbă că brucanii detin astăzi puterea în România și vor să eliminate pe cei din puscărie tocmai pentru a li se stergă urmele de vinovăție". Ori! „Imi exprim convingerea că a sosit timpul ca poporul român să înțeleagă marea conspirație sionistă la care este supus și că în deplină cunoștință de cauză va înțelege cine trebuie să stea după gratii și cine să fie liber" (Radu Nicolae, „Europa") sau „Grupul de Inițiativă al Partidului România Mare își propune prin programul și statutul său: 1) Apărarea cu orice preț a integrității și suveranității statului român, combaterea manevrelor coaliziei antinaționale care a inițiat și pus în practică scenariile destabilizării și dezmembrării României... s.a.m.d." (Intemeierea Partidului România Mare, „România Mare" nr. 49, vineri, 17 mai 1991).

La amintita conferință de presă, șef-rabinul Moses Rosen afirmă că nu mai știe „Who is who"? Nici eu.

SORIN FAUR

P.S. Celor care susțin azi adevăruri de genul: „Vechile partide sunt în primul rînd responsabile că nosmul a fost blagoslovit cu 40 de ani de robie" sau „Domnul Ratiu și Cămporeanu n-au autoritate morală să ne dea lecții nouă, care am suferit cu milioane de români" trebuie să le spun confidențial că eu le-am cules din aceeași Declarație a Mișcării Legionare, dataată iulie-august 1990. Rog să-mi precizeze sursele dumnealor.

DIFICULTATEA de a trece puntea

nia publică românească — agitată de atităa temeri și suspiciuni — în privința poziției oficiale a Ungariei față de Transilvania, afirmând însă cu fermățețe interesul pe care îl manifestă pentru respectarea drepturilor minorităților etnice. La inevitabilă (și previzibilă) întrebare despre conferința de la Eger, răspunsul a fost că opinia publică maghiară a caracterizat fenomenul drept provincial și lipsit de importanță. Extremismul ungurilor a audiență foarte restrânsă, iar o revistă care vehiculează idei revisioniste cum ar fi Sfânta Coroana și căutață în primul rînd de snob, interesat de curiozități și exotisme.

Problema minorității maghiare a rămas însă, firesc, în centrul discuțiilor. Domnul Entz Géza a căutat să o așeză într-un context mai larg, european. „Problema minorităților, problema liberalilor lor organizați a apărut în arena internațională ca o problemă centrală. Trebuie să conștientiază că trăim într-o situație internațională nouă și că trebuie să dezvoltăm acele structuri care să ne integreze mai bine în comunitatea europeană". Doctrina care ar trebui să guerneze

atitudinea față de minorități este — declară domnul Entz Géza — „cea a diseminării pozitive". Majoritatea societății trebuie să favorizeze minoritățile pentru ca acestea să-si poată conserva situația normală. E vorba de tot felul de minorități, de exemplu handicapății, sau de mamele care nasc. Îar în definitiv orice individ este o minoritate. În același chip ar trebui tratate minoritățile naționale, care se cuvine să primească subvenții pentru susținerea instituțiilor proprii."

Indemnă să compare situația comunității românești din Ungaria cu cea a maghiarilor din România, domnul Entz a subliniat că aici sunt nu numai diferențe canititative, dar și calitative care cer o abordare diferită și nu doar una bozată pe reciprocitate. „Aș putea accepta reciprocitatea doar în privința principiilor care guvernează politica față de minorități". „În Transilvania însă minoritatea maghiară are temerile să se simtă frustrată. În epoca comunistă, ungurii au pierdut controlul asupra instituțiilor care le pot garanta identitatea. E necesar, prin urmare, să fie respectat dreptul de a organiza instituții autonome, nu numai din punct de vedere cultural, dar și economic.

S-au făcut, desigur, importante progrese, dar nu există încă suficiente garanții legături de genul: „Vechile partide sunt în primul rînd responsabile că nosmul a fost blagoslovit cu 40 de ani de robie" sau „Domnul Ratiu și Cămporeanu n-au autoritate morală să ne dea lecții nouă, care am suferit cu milioane de români" trebuie să le spun confidențial că eu le-am cules din aceeași Declarație a Mișcării Legionare, dataată iulie-august 1990. Rog să-mi precizeze sursele dumnealor.

In călătorie sa întreprinsă în România, domnul Entz a căutat pe reprezentanți mai mulți partide politice printre care și pe domnul Ion Aurel Stoica. Ne putem întreba de ce nu a incercat să contacteze și P.U.N.R.-ul. În dialogul purtat la G.D.S., domnul Mihai Sorin l-a indemnă pe domnul Entz să întâlnescă tocmai pe acesta, obligându-l în acest mod să-si rationalizeze pozițile. Ideea a fost însă primată cu neîncredere, intrucât există săpare antecedente nu tocmai reușite. Credeam că putem formula și noi un test al relațiilor româno-maghiare: să vor fi făcut pasi importanți în această privință abia atunci cind ungurii nu se vor mai teme să inițieze un dialog cu naționaliștii români.

HORATIU PEPINE

• EVENIMENT • EVENIMENT • EVENIMENT •

„IEȘIȚI DIN PARLAMENT!”

Faptul că P.N.T.-c.d. este primul partid care, după un an de la alegeri, organizează un mare miting, nu este întâmplător, ci se inscrie în politica de constantă negare a actualiei puteri. Mai mult decât oricare alt partid din Convenția pentru Democrație, P.N.T.-c.d. a fost constant cu el însuși și cu linia adoptată initial, „extremismul” de care a fost ocupat dovedindu-se în fond o întransigentă în fața compromisului. Liderii partidului au înțuit de la bun început „drumul neîmplinirilor” pe care îl va urma puterea și care va aduce totușă în pragul catastrofei, fiind singurii care au cerut bolcațarea alegerilor și mai târziu refuzând ferm participarea la un guvern sub ouspiciile leseñelui, declarările oficiale în acest sens nelăsind loc interpretărilor.

Dacă la început partidul a inspirat încredere, în principal datorită poziției anticomuniste, ce exclu-

de în ochii opiniei publice posibilitatea colaborării cu puterea, în ultima perioadă el și-a dovedit valabilitatea și prin faptul că a reușit să prezinte o alternativă economică la „reforma Roman”. Deși, ar fi fost de preferat ca această să fie expusă mai pe larg în cadrul mitingului, astă cum a apărut ea successiv în paginile ziarului *Dreptatea*, în special în ultimul număr. În punct de vedere teoretic este foarte solidă, să fie cu adevărat cunoscută, poate că ar fi bine ca ea să fie publicată integral chiar și sub formă de broșuri și distribuită în întregățară, cu precădere în fabrici.

De remarcat este că, la un an după alegeri, învingătorii sunt mai mult niște invinși, că bătălia pe care au „căștiat-o” nu le-a adus decât pierderea

popularității și aceasta nu datorită „sarcinii grele pe care și-au osumat-o”, ci din cauza incompetenței cu care s-au achitat de această sarcină. Pe 20 mai leseñelii sunt în casă și-și rod unghele din couzo prostiei pe care au făcut-o, iar puterea nici nu se poate măcar gândi la cetezarea organizării unui miting. Totușă această schimbare nu este o rostoriștilor de forțe, ci mai degrabă o opțiunea politice, nu mă poate impiedica să nu mă gîndesc ce bine ar fi fost dacă și celelalte partide din opoziție să ar fi dovedit de forță și calibrul P.N.T.-c.d.

Nu știu dacă proverbul „cel din urmă vor îl cădinti”, funcționează în totalitate, dar un lucru e sigur, că mai mult decât oricare alt partid, P.N.T.-c.d. a stat și continuă să stea ca „o sulă în coastele puterii”.

CORNELIU COPOSU:

• „Nu primim lecții de democrație și patriotism de la nimene și cu atât mai puțin de la un grup de nomenclaturiști care au avut legături cu dictatura.”

A.P. : D-le Corneliu Coposu, veți lua decizia retragerii din Parlament?

C. C. : Am luat această hotărire încă de acum o lună și jumătate. Comitetul de conducere a partidului a lăsat la latitudinea Biroului de Conducere și Coordonare să decidă acest moment.

A.P. : Care va fi acesta?

C. C. : Am așteptat să se solidarizeze și celelalte partide la inițiativa noastră.

A.P. : Să se solidarizează sau nu?

C. C. : Așteptăm. Noi putem să ne retragem și milice.

A.P. : Dar dacă ceilalți nu se vor solidariza?

C. C. : Ne vom retrage singuri!

ION RĂTU:

• „...acum domnul Roman umblă cu căciula în mină prin lume.”

A.P. : Vă veți retrage din Parlament?

I.R. : Immediat ce se decide, eu sănătă.

A.P. : Cine trebuie să ia această decizie?

I.R. : Toată lumea împreună, pentru că, dacă nu ne reținem toată opoziția, devinim un fel de jucărie și nu are sens.

A.P. : În cazul unei lipsei de unitate, P.N.T.-c.d. se va retrage singur?

I.R. : Eu mă voi supune indiscutabil deciziei parti-

dului. Dar găsesc că este o greșeală să ne retragem singuri. Voi milita pentru acest lucru. Îmi aduc aminte de exemplul democraților din anii '20; cind Mussolini a luat puterea, acestia s-au retras din Parlament și n-au reușit nimic altceva decât să consolideze dictatura lui Mussolini. A fost un gest gratuit. Nu dacă vorbim din Parlament avem altă greutate, mai ales

Fotografie de EMANUEL PÂRVU

în fața Occidentului, decât dacă vorbim în stradă. Aici avem 100.000 de oameni să zicem, dar creea ce spunem nu are aceeași greutate cu ceea ce am spus în Parlament. Cum a fost astăzi cind am cerut demisia guvernului.

A.P. : Presupunând că se va hotărî retragerea, care vor fi mijloacele de acțiune după aceea?

I.R. : Cred că presunile de stradă. Este legitim să utilizezi orice mijloace de exprimare, desigur numai mijloace nonviolente.

A.P. : Ar accepta un post de ministru într-un guvern de coalitie?

I.R. : În nici un caz și nici nu cred că sunt alti membri ai partidului nostru care să accepte.

A.P. : Dar un post de prim-ministru?

I.R. : Lumea poate să exprime o dorință, un punct de vedere. Eu sunt măgulit cind mi se oferă orice poziție. Am venit în țară să servesc.

A.P. : D-vă acceptă, deci?

I.R. : Depinde cind și cum, de ce energie voi avea, de conjunctură, pe care o voi jucrea la timpul potrivit.

MIHAI ȘORA:

• „Unitate, unitate, unitate!”

A.P. : Alianța Civică va susține o retragere a opoziției din Parlament?

M.S. : Fără îndoială, noi chiar am cerut acest lucru, de multă vreme. Există două priejuri, întâi dezbaterea legii SRI-ului și pe urmă acea perspectivă îngrijorătoare a unei posibile ratificări a tratatului Gorbaciov-Ilieșcu.

A.P. : Credeti că Alianța Civică se va transforma în partid?

M.S. : Alianța Civică va rămâne o formațiune a obiectivului civic cu rolul de a cataliza toate instituțiile democratice și de a usura unitatea lor de acțiune. Este vorba de o formațiune politică a cărei inițiativă aparține unui grup de membri ai Alianței Civice, și care vor propune Congresului un statut ca stare. Nu interesează că de numeroasă va fi această formațiune politică, dar ea va permite prin intrarea în Convenția pentru Democrație să aducă acestor frazioni un număr de voturi ale unei părți din electorat.

A.P. : Sprejiniți acasă nouă formațiune?

M.S. : Eu personal voi rămâne un adept al formațiunii de bază, dar voi sprijini partidul din toată iniția, mai ales dacă el va avea un rol unificator.

ANDREEA PORA

Toată lumea ride, cintă și protestează

dului de la „Totuși iubirea”. Principiul de manipulare și simțăminte de grup care stă la baza acestor manifestări este același. Există o diferență, însă: în cazul cenacului „Flacăra”, ideea centrală era de a asigura stabilitatea guvernării comuniste, în timp ce în cazul show-ului universar era vorba de a contesta guvernarea fețistă.

Ajă privit vreodată cu atenție în ochii unei mulțimi? Si ce ajă văzu? Ce altceva decât o cutremurătoare ambiguitate a stăriilor emoționale? Într-o stare ca asta, cu o mulțime pozi face orice: și-pui să înghețeze în memoria victimelor revoluției, iar în clipa următoare să faci și strige „Ceaușescu să ne iertă, că-n decembrie am fost beți”. Un public care juisează în egală măsură la sinistra farsă a venirii fantomei lui Ceaușescu (din cimitirul Ghencea militar) și la imitația de prost-gust după Iliescu nu este lipsit de simț politic, ci doar de simț estetic. Iar autorizările de texte parodice au și vină în intimpinarea „orizontului de aşte-

tore” al mulțimii cu texte de un îndepărtat nivel. De altfel, pentru observatorul care nu să identifice empatia cu mulțimea, impresia dominantă a fost cea de kitsch. Este vorba însă de un kitsch funcțional, cu imediate consecințe „civice” și politice. Milan Kundera scrie în „The Unbearable Lightness of Being” că „infrântarea oamenilor pe pămînt este posibilă numai prin kitsch”. Bineînțele că au existat și moniente de bun-gust, în comparație cu nivelul general al spectacolului (cum ar fi Nicu Vladimirescu sau Valeriu Sterian), dar nu mai dorim să insistăm.

Semnificația spectacolului-miting de luni nu trebuie însă căutată excesiv pe seama jerarhiei oxilogice de tip estetic, ci, în plan politic. Condițiile de după 22 decembrie 1989 au permis să se treacă de la bancul spus pe soptite și de la aluzia literară sau artistică pînă la cabaretul politic (nu este vorba decât de o analogie cu filmul „Cabaret” al lui Bob Fosse), la satiră și farsă. Realizatorii spectacolului au căutat o altă formulă de tac-

tică politică și au găsit-o. N-a fost însă ușor, pentru că niciodată nu este ușor să înovezi în domeniul, găsirii unor mijloace de expresie adecvate nivelului de cultură și înțelegere al publicului. Cum în aceeași zonă minoră, în care conținutul mesajului și expresia lui nu se susțin reciproc – a căutat și Andrei Șerban, în spectacolul „Nooptea regilor”, cu multă abilitate artistică, în schimb. Oamenii nu sunt dispuși să citească la neștișit esenții politice sau să asiste la întîlniri ale Grupului pentru Dialog Social, ci vor să ridă, să cînte, să danszeze, să huiduleze și să scandeze lozinci, ei vor să-si exteriorizeze trăiti pe care pînă acum trebuiau să le tîna ascunsene cu teamă. Oamenii trebuie să scope de teamă, de inhibiții, de conură și să învețe că în politică nu există personalități tabu, că poți ride și protesta împotriva oricărui persoană cocotat în fotoliile puterii. Iar pe acești protogeniști ai luptei pentru putere și pe acoliti lor din aparatul de represiune și de păstrare a statutului quo-ului – a căror vulgaritate nimic nu o intrece – nimănii nu-i judecă în termeni estetici, asă că tocmai de spectacole politice avem nevoie. Cu timpul, va veni și colțatea. Atunci cind și călătorește celor din legislativ, executiv, juridic și represiv (cele patru puteri în stat) va fi alta.

OBSERVATOR

Astfel spus, ce a lipsit, ce a fost desmințit și ce a rămas din opera lui Marx. Zbătin-
du-se din răspunderi să depășească orice
utopie, Marx n-a reușit decât să facă o
critică a capitalismului și o apologie mo-
rală a unei societăți viitoare, despre care
are refuzat să vorbească. Ii ironiza pe utopiști
că s-au ocupat pînă și de felul în care vor
fi îmbrăcați oamenii societății viitoare. În
salopate încheiate la spate pentru a asigura
înțreajutoarea... Însă frica de utopie
l-a împiedicat să înțeleagă atât durabilitatea
factorului național, cit și conflictele
singeroase prin care va trece sperata
dispariție a puterii politice și a statului.

Obsedat de valoarea muncii, prin care
oamenii pot să producă mai mult decât
corisumă, Marx n-a mai priceput valo-
rea vorbirii, care îngăduie oamenilor să
creeze mai multă informație decât pri-
mesc și nici că limba, încă multă vreme
națională, realizează o unitate națională
mai puternică decât unitatea internațională
de clasă. Nici o clipă n-a bănuit izbucni-
rea naționalismelor laice și religioase,
care au dus, în veacul nostru, la un sit în-
că nesfîrșit de masacre. Nu o revoluție
mondială, ci dezvoltarea democrațiilor na-
tionale poate să depășească urile tribale.

Istoria a dezmințit atât prevestirea
prăbușirii inevitabile a capitalismului, cit
și rolul revoluționar al proletariului; prin
succesivele revoluții tehnico-scientifice,
societățile capitaliste au devenit mereu
mai bogate pentru toți cetățenii lor, iar
proletariatul, prin diferențiere și crescîndă
calificarea profesională, este din ce în ce
mai puțin o clasă unitară. Nu „proletaria-
rea”, ci „masificarea”, prin cultură de masă
a noilor mijloace de informare,
primejdioase, astăzi, dezvoltarea
democrațiilor. Primejdia poate fi contra-
carată prin educație cetățenească, ori-
entare profesională și reducerea statului la
administrarea treburilor publice, indepen-
dant față de orice ideologie, laică ori reli-
gioasă.

In cîuda strădaniilor lui de a scăpa de
propria-i avreitate, prin ocărarea burge-
ziei evreiesti și laudă internaționalismului
proletar, Marx a rămas tributar mesianismului
ludic: păcatul originar, Mesia, tara
făgăduinței și sfîrșitul timpurilor au deve-
nit, prin laicizare, exploatare omului de
către om, misiunea salvatoare a proleta-
riatului, societatea fără clase și încheie-
rea preistoriei. Însă niciodată n-a con-
siderat societatea scop și individualitatea
mijloc, ca în catastrofa experiență a
„construirii socialismului” de către statele

HENRI WALD

MARX, AZI

„Monismul dialectic al lui Marx este cu totul altceva decât acela al materialiștilor fran-
cezi din veacurile XVII și XVIII”

JEAN-YVES CALVEZ,
marxolog lezuit francez

Cultura din estul Europei; el visa la o
societate astfel organizată încât să per-
mită fiecărui să-și dezvolte individualita-
te creatoare.

Că valoarea supremă a dezvoltării
sociale este individualitatea, în originali-
tatea ei creațorie, apare în repetate înduri
în opera lui Marx. „În cadrul societății comuniști - scrie el -, singura în care dez-
voltarea liberă și originală a individelor nu
este o vorbă goală, ea este condiționată
tocmai de legătura dintre indivizi, legătura
îzvorată în parte din premisele economice,
în parte din solidaritatea necesară
pentru o liberă dezvoltare a tuturor...” (ideologia germană). În concepția lui,
egalitatea nu înseamnă nivelare, ci dreptul
la comunismul primitiv. Marx precizează că „această desfințare a
proprietății private nu înseamnă o
adevărată proprietate, ci tocmai negarea
abstractă a întregii lumi a culturii și
civilizației, întoarcerea la simplitatea ne-
firească a omului sărac și fără trebuințe,
care nu a trecut încă dincolo de proprietatea privată, ba nici nu a ajuns încă pînă
la ea”.

Ce am contestată este însă contribuția
lui Marx la istoria filozofiei. Însă sintagma „materialism dialectic” este considerată
de mulți la fel de absurdă ca expresiile „spirit material” sau „materie spirituală”. U se pare de la sine înțeles că dialectica
poate fi spirituală, dar nu poate fi materială, deoarece contra-dictia este posibilă
doar în vorbire și gîndire. Scăpindu-le din
vedere distincția fundamentală dintre
două „predicate contradictioni” și două
„copule contradictioni”, ei nu mai sunt în

stare să deosebească judecata dialectică: „Lumea este finită și infinită”, de judecata absurdă: „Lumea este și nu este finită și infinită”. O judecata dialectică nu se referă la forțele opuse în tensiune, ci la
însăși tensiunea lor.

De asemenea, copula ascultă de legea
non-contradicției, logica dialectică nu
anulează logica fundamentală, ci doar o
depășește.

Marx nu a „unit” dialectica cu materialismul; în concepția lui însuși materialismul devine dialectic și însăși dialectica devine materialistă. El înțelege lumea în auto-dinamică ei, determinată de tensiunea inevitabilă a forțelor opuse: de la unitatea contradictorie dintre hazard și necesitate și pînă la aceea dintre simțire și gîndire.

In vreme ce dialectica materialismului
luminează tensiunea forțelor opuse, ma-
terialismul dialectic scoate la iveală pri-
mordialitatea uneia față de cealaltă, care
este secundă, sau recesivă, cum spunea
Mircea Florian. De pîndă, hazardul este
primordial, iar necesitatea e secundă: o
intimpiare - înlinirea de ominimă probabilitate din
tre două sau mai multe
lanțuri cauzale - a inau-
gurat și evoluția materiei
vi și istoria culturii uma-
ne. Tot așa, schimbarea
fenomenului duce la
schimbarea esenței,
transformarea propri-
etăților individuale deter-
mină apariția unui nou gen
etc. Dar niciodată fenome-
nul nu devine esență
și nici individualul nu ajunge
general.

De aceea, originea
„materială” a spiritului nu

compromite superioritatea spiritului asu-
pra materialului.

Rodnicia cognitivă a dialecticii materi-
aliste mi-a apărut în momentul în care m-a
ajutat să-mi dau seama că veriga deci-
sivă prin care materia poate să genereze
spirit este vorbirea, ea însăși materială și
spirituală - sunet și înțeles - ca orice
creație omenească. Este însă clar că nici
materia nu se transformă în spirit și nici
invers. Gîndirea nu este un produs nemij-
locit al creierului, ci al vorbirii pe care
creierul uman o face posibilă. Prin ener-
gia ei metaforică și metonimică, vorbirea,
principalul mijloc de comunicare, devine
capabilă să făurească idei care îngăduie
omului să cunoască lumea și să se cu-
noască pe el însuși. O filozofie nu poate
fi nici impusă și nici interzisă. Filozofia
este domeniul suprem al mandrului mai
mult decât un compromis creștinismul
fără de legile cruciaților... Avea dreptate
Noica atunci când scria: „Fie-vă milă de un
gînditor atât de mare, ce, în părțile lumii
unde și prea des și prost invocat, a ajuns
de rîsu copiilor (Rugăciune pentru fratele
Alexandru, 1990, p.113).

Imbalsamat în mausoleul stalinismului
nu este însuși Marx, ci epogoni care
l-au redus ca să încapă în strîmba lor
mediocritate. „Marx este morț în Lenin, în
Stalin, în toate patosurile întreprinse
pentru a-l confisa în univoc, în intolerant,
în fanatic și care au obliterat cu orbirea și
partizanatul lor, ezitarea textului lui Marx
cerchetarea inovațivă a unei teorii critice” (Jean-Marie Benoist, Marx est mort, Paris, 1970, p. 250), dar „împotriva lor, cerem
dreptul de a-l căuta pe Marx ca pe Parmenide, pe Platon, pe Descartes, pe Leibniz,
pe Kant, pe Hegel...” (ibid., p. 251).

CARICATURA DIN SPECTATOR

• AUDIETUR ET ALTERA PARS • AUDIETUR ET ALTERA PARS • AUDIETUR

DAN PAVEL

HEGEL, AZI

„Orice teorie, care vrea să devină ideologia unei mișcări politice sau doctrina oficială a unui stat, trebuie să se
preteze simplificării pentru cei simpli și subtilității pentru cei subtili. Fără indoială, gîndirea lui Marx prezintă în cel
mai înalt grad aceste virtuți. Fiecare poate găsi în ea ceea ce vrea.”

RAYMOND ARON

Publicarea articolului „Marx, azi” se face în spiritul idelor dialogului social. Personal îl găsesem ambiguu,
neargumentat și clișezat. Pentru a nu se crede însă că
la revista „22” se practică cenzura, publicăm articoul
domnului Wald, așa cum ne-a fost încredințat, rezervînd
două dreptul de a exprima și un alt punct de vedere.

După ce comunismul a fost discreditat de istorie, iar o
parte din istorie a fost distrusă în numele său, a-
culpabiliza pe Marx și a-îl arunca la cosul de gunoi al
storiilor filozofiei este condamnatibil. Acești omi n-au fost
înălțați decât de seducția pe care a exercitat-o asupra
„Inteligînței” dormite de putere din toate țările. Dar
este prematură încercarea de revalorificare sau recuperare
a lui Marx cînd certificatul de deces al comunismului
lui nu poate fi încă semnat. Este o incercare inopportună,
mai ales într-un spațiu traumatizat încă, dacă nu de
tezele marxiștmului, măcar de retorica sa. Sîi de nocive
le mentalități indestructibile pe care le-a creat. De parcă
moartea comunismului n-ar fi decât clinică. Sîi ne-am
așteptă să renască oricînd. La fel ca și trăile său
geamări, fascismul din „Ciumă” lui Camus. Domnul
Wald pacătuiește de două ori: o dată prin graba sa a să
pronunță într-o problemă asupra căreia ar trebui să mai
reflecte cu totii, pentru că a fost destinul nostru să trăim
într-o lume schimbătoare de un gînditor diferit de toți ceilalți,
care nu și propusese decât să interpreteze această
lume; a doua oară, pentru că o incercare reușită azi de
a-l resilipta pe Marx ar fi cerut un efort teoretic superior
chiar doctrinei marxiștmelor.

Din textul waldian am înțeles destul de bine ce a lipsit
din opera lui Marx. Dar lista lipsurilor ar putea fi comple-

„Îmi pare rau, tineri... Să-ți fac o asenție IDEE despre... • CARICATURA DE FR. BEIER

cea ce ea este și de ceea ce și-a propus să facă, nu în
funcție de ceea ce-l lipsește.

La fel, dacă e să luăm în considerare ceea ce a fost
dezmințit în opera lui Marx și facem un inventar al
criticilor aduse acestei opere, s-ar putea afirma că totul
a fost dezmințit. Ar fi, fără indoială, o exagerare, ba chiar
o nedreptate, pe care nu le-am putea evita decât dacă
am lăsat în considerare părțile valide și operele sale. Au
rămăs contribuții notabile la teoria economică, la studiul
ideologiei, ai alienării, beătările sugestivă interesante pentru
o sociologie economică. În nici un caz nu se poate vorbi
de o contribuție la istoria filozofiei comparabilă cu una
Platon, Karli sau Hegel. Transformarea marxiștmului
într-un sistem filozofic (fie el și dialectic) a constituit mitul
ideologic ce a legitimat totalitarismul, gîndirea dogma-
tică. Deși avea talent filozofic, Marx n-a mai apucat să
și-exerțe, pentru că s-a dedicat muncii de tip științific,
respectiv teoriile economice. Iar faptul că a fost pus în
marile liste de filozofi a fost o nedreptate premeditată de
un aparat propagandistic și acceptată prea ușor de intellec-
tuali revoluționari din lumea întreagă. În poftă a ceea-
ce am învățat în școală și poate că, în tragedia lîneretă,
am și crescut. Marx a fost un cîtitor superficial al lui Hegel,
pe care l-a valorificat în mod inegal, contestîndu-l Ideo-
logic, nu filozofic. Să nu uităm totuși că Marx a intrat în
istoria filozofiei introdus de către exegeti de talia unor
Lenin și Stalin (creatorul sintagmei mai mult sau mai
puțin „absurde” de „materialism dialectic”). Comparând
marxiștmul cu teologia creștină, din punctele de vedere
ale elaborării teoretice și ale influenței morale și sociale,
s-ar putea afirma că această doctrină n-a depășit niciodată
faza apologetică pentru a deveni o patristică. Cu
atât mai puțin o scolastică.

In anii săi de pușcărie, Constantin Noica a avut voie la
un moment dat să citească. Însă n-a avut voie să-
citească pe „clasicii marxiștmului”. Cînd, pe neașteptate,
a fost eliberat, tocmai ajunsese, dacă nu mă înseala
memoria, la volumul 27 din „Opere”. Odată eliberat, n-a
mai simțit niciodată nevoie să-l recitească pe Marx, în
schimb, simțea mereu nevoie să-l recitească pe Hegel.
Să să scrie despre el. Nu știa la cine se referă domnul
Wald atunci cînd afirmă că „el nu mai săint în stare să
deosebească” (judecata dialectică de judecata absurdă),
dar cred că știa ce le-ar fi plăcut cititorilor să citească în
locul unui text despre obsedantul Marx. Un text despre
filozoful Hegel.

AGNES HELLER

AUTOCONSTITUIREA SOCIETĂȚII CIVILE ÎN SOCIETĂȚILE POSTTOTALITARE

Urmăre din numărul trecut

Partea finală

Una dintre problemele care apar în procesul privatizării presei este comercializarea. Anumite grupuri de oameni de afaceri nu vor să influențeze orientarea politică a ziarelor, dar sunt inclinăți să le transforme în direcția unei mai mari profitabilități. „Sănătoșele” naționali ale Europei Centrale-răsăriteiene nu vor să fie pindite de o prea gravă amenințare din această direcție. Oricum, comercializarea cîtoror zare nu va putea fi impiedicată. Ele nu vor atrage de partea lor pe cîitorii interesati de publicații mai serioase, dar ar putea crea o nouă categorie de cîitorii, recrutiști printre cei cărora zarele tradiționale le erau, oricum, inaccesibile. Este de presupus că nici un cîitor obisnuit cu lectura unor analize politice nu va cîsi în locul lor pornografie de joasă speță.

In timp ce comercializarea nu reprezintă o primejdie mortală, monopolul asupra presei poate deveni o asemenea primejdie. Rolul real și decisiv al statului (al guvernului și parlamentului) în prezervarea libertății presei constă în blocarea tentativelor de monopolizare a presei prin intermediul unei legiștări preventive și, în ultimă instanță, prin cel al unor subordini cu garanții legale.

3) Din 1989 pînă acum proverbialele o mie de flori au înflorit. Editurile au răsărit ca ciupercile. Publicul era însetat de mesajele pînă atunci interzise, de toate felurile, de la Koestler la Ross McDonald, de la Raymond Aron și Heidegger la chiromancie, de la texte religioase clasice la pornografia; competiția e sălbatică și nu întotdeauna loială. Trucuri tipic occidentale se învăță repede. Pe termen lung nu va exista o problemă reală a vandabilității cărților de calitate; cum s-a spus, intelectualii din Europa Centrală întrețin o sănătoasă tradiție a „nobismului cultural”. El vor continua să cumpere cărți bune, chiar dacă vor trebui să facă sacrificii pentru a le cumpăra. Dar situația actuală este alta. Unele străini intelectuale care reprezintă nucleul de bază al publicului cîitor au fost puternic lovite de noile măsuri economice, mai ales în Polonia. Salarile sunt atât de ridicul de mici, incit pînă și necesitățile elementare sunt inaccesibile bugetului familial. Pe de altă parte restrinții, dar în curs de rapidă amplificare, strat de nouveaux riches care să bani de cheltuielile nu este (sau nu este încă) interesat de cultură de calitate. Urmează că vandabilitatea unor opere de calitate depinde și ea pentru moment (dar într-o măsură care va deveni progresiv mai mică) de subsidii asigurate de stat, de protectori individuali din interior sau din afara țării, sau de asociații sociale și culturale. Care anume sunt cărțile de inclus în categoria „clasicilor”, care trebuie finanțate și promovate, este un subiect controversat. Nationalistii înclină să-si restrîngă lista la autorii naționali, în timp ce catalogul altora este mult mai amplu. Dispute pe acestă temă au izbucnit deja și avem toate motivele să presupunem că ele vor continua. Există însă un punct în legătură cu care se poate vorbi de consens: oricare ar fi definiția „culturii de calitate”, ea nu trebuie să lasă invinsă din competiția forțelor pieței.

Dar mai sunt multe pilule amare de înghițit, și nu numai de către cei care le merită. Chiar dacă se vor

acorda ajutoare pentru publicarea unor cărți, lucrările pentru care nu există certitudinea unor cîitorii prospectivi nu vor fi publicate. Acest lucru nu este în suficientă măsură înțeles în Europa Centrală. Sub regimul comunist nu există nici o corelație între numărul de exemplare publicate și cel al exemplarelor cumpărate, între numărul de exemplare vindute și drepturile de autor. Cartea unui autor „util” din punct de vedere politic era publicată în mai multe mii de exemplare, chiar dacă nu se prevedea vinzarea nici unei (sau ele erau impuse bibliotecilor, obligate să le cumpere). Drepturile de autor erau calculate în funcție de numărul exemplarelor publicate, nu de numărul celor vendute. În acest fel își crea și remunera partidul „maril scrisori”, nechită de nimene. În schimb, temerarii care scriau pentru „samizdat” nu primeau nici un fel de drepturi de autor; dimpotrivă, el își pierdeau posturile și uneori chiar libertatea. O voce divergentă, o părere diferită era ca un suflu de aer proaspăt. În comparație cu minciunile oficiale, chiar și cele mai evidente și banale adevăruri erau percepuse ca încarnări ale perfectiunii, ca poezie, proza sau filozofie de cea mai înaltă calitate. După revoluții scriitorii fabricați de partid au dispărut și nimenei nu va vîrni lacrimi în urma lor. Lucrul trist este că mulți dintre poetii, scriitori și filozofi curajoși s-au dovedit mai puțin valorosi decât se credea că sunt. Persoane nobile, cum sunt cei mai mulți dintre ei, ei vor supraviețui acestor nedreptăți istorice, dar unora dintre ei, ea le va lăsa un gust amar.

Alături de aceste două categorii, foarte speciale, de autori, ceilalți trebuie să își să se adapteze. El vor fi obligați să învețe să se exprime într-o manieră mai concisă decât pe vremea când hîrtia (ca și prețurile) nu conta, vor fi obligați să accepte că depend de cîitorii lor, care nu trebuie nici disprețuți, nici flătati. Caracterul ambivalent al pieței este aici și mai evident decât în alte domenii ale culturii. Piața este un egalizator, în moduri adesea durerioase. Ea monetarizează și, în același timp, democratizează cultura. Rămîne de văzut dacă cel care va domina în noile democrații ale Europei Centrale va fi primul aspect, sau al doilea.

4) Telecomunicatiile constituie un capitol special în separarea culturii de stat. Aici situația este, din rațiuni evidente, nouă și unică. În plus, date fiind influența lor asupra celui mai larg public, rolul telecomunicatiilor în noile democrații diferă, în mai multe privințe, în țările central-europene, de cel al presei. Percepția și aşteptările publicului la adresa televiziunii și radioului este că ele să reprezinte acele forțe culturale independente care nu ar trebui nici reglementate, nici sprijinite de guvern. Există o puternică rezistență față de distribuirea programelor, canalelor sau unor intervale ale timpului de emisie între diferite partide, în conformitate cu mărimea și influența lor. În același timp, nu se poate detecta un impuls prea puternic în direcția privatizării în acest domeniu. Categoriile politice active par mai degrabă trătate de modul în care operează canalele deja existente, acolo unde ele operează. Deși va fi dificil de prezentat un anumit grad de privatizare, modelul în mod general acceptat în Europa Centrală-răsăriteană va fi, după toate probabilitățile, cel al televiziunii germane.

Pentru moment, acestea sunt problemele cele mai arătoare care ar trebui să apară în procesul constituiri și autoconstituiri societății civile în noile democrații ale Europei Centrale. Altele vor urma. Totuși, anumite aspecte prevalează asupra altora. Cele mai decisive dintre ele sunt gradul de de-centralizare și caracterul autorității.

În țări eterogene din punct de vedere etnic, ca Cehoslovacia, de-centralizarea este o consecință a dreptului la autodeterminare. După mai bine de patruzeci de ani de hiper-centralizare, de-centralizarea este pre-condiția generală a practicării libertăților. Societatea civilă trebuie să se constituie în așa fel încît autoconstituirea ei să se accelerizeze. Aceasta este una dintre responsabilitățile primordiale ale puterii legislative. A promova legi care să permită o autoguvernare cu bază largă în comunitățile locale și privatizarea întreprinderilor, propunind în același timp o legislație antimonitorială, a crea o protecție legală astăzi împotriva controlului guvernamental asupra presei, cît și împotriva monopolizării acestora, îată stilul de susținere al constitutiei libertății. De-centralizarea functionează, astfel, ca principalul resort al procesului de emergență al unei societăți civile puternice. Prin societatea civilă puternică înțeleagă o societate care generează valori, preferințe valorice și strategice, care formează opinii și adreseză pretenții judicioase formulează statul său.

Instituirea unei relații normale între societate civilă și stat, ca și a celei dintre instituțiile societății civile și instituțiile statului, necesită apariția unor noi tipuri de autoritate, instituțională și personală. Autoritatea instituțională este fericită în Europa Centrală, din motive foarte interne, iar noile instituții n-au avut încă răgazul să își afirme. Ele nu se bucură de prea mare încredere. În cînd autorității personale prevalează două extremități. Ele o anumită figură politică devine o figură de cult, ale cărei vorbe sunt ritate în toate ocazii posibile și imposibile, fie politicienii sunt contenti improscati cu noroi, ridicători, acuzați că doresc puterea sau că sunt corupți. Autoritatea lui Havel și Walesa e aproape charismatică, deși de un tip total diferit, în timp ce în Ungaria, unde asemenea idoli nu există, s-a dezvoltat o retorică excesivă de personaliză: acuzații și insuflare inlocuiesc frecvent o critică principială. Această tendință este puternică și în Polonia și Cehoslovacia. Cu evidență, toate cele patru mari forțe — guvernul (în sens larg), opoziția politică, presa și opinia publică — ar trebui să-și constituie autoritatea instituțională ca vehicul major al vieții politice. Cultul eroului, demagogia populistică, cinismul și suspiciunea generalizată sunt obstacole majore de îndepărtat în vederea apariției unui corp cetățenesc sincer, activ și responsabil. Dacă aceste obstacole vor fi îndepărtate și cit de curind, este un proces care depinde și de însuși de acțiunile și deciziile unui corp cetățenesc sincer și responsabil. El este singurul care poate media între stat și societate, cînd cetățenii sunt cel care traduce preferințele valorice ale societății civile în limbajul politic. Cetățenii sunt și vor rămâne în viitorul previzibil, principali actori pe scena central-europeană.

Traducere de ANCA OTOVEANU

Citind deunăzi articolul Mentalitatea răsăriteană de Dan Ciuchi (în „Cuvîntul” nr. 10/1991), am fost impresionat de justiția observațiilor. Plecind de la constatarea că spațiul minorității se află — în plan spiritual — mai aproape de Orient decât de Occident, autorul găsește în aceasta explicații veridice pentru calitățile (care dintr-o perspectivă, sunt și defectele) noastre. Sentimentul timpului, al inutilității acțiunii, al pasivității, laxitatea normelor morale constituie tot atâtea motive de distanțare față de mentalitatea Vestului. Adică exact a aceluia spațiu care, prin reușita sa economică, ni se oferă astăzi ca model. Printre altele, în articol se arată:

„Rar vom găsi întră răsăriteieni oameni care mor cu remușcarea că nu au mai adăugat un volum proprii opere. În Răsărit și în filozofia sa esențială se află originea faptului că ni se pare firesc să întreziem la o întîlnire, să abandonăm un proiect sau să ne lungim în discuții interminabile”.

Subscriind pe deplin la aprecierile de mai sus, ne vedem în mod inevitabil confruntări cu dilema: cum se poate construi o economie de piață eficientă cu oamenii cărora spiritul de competiție și riguroare le sunt, prin definiție, străine? Mai mult, este bine să încercăm acest lucru? Nu este ceea ce anumită plăcere de a trăi?

În încercarea de a schîja răspunsuri la întrebările de mai sus ne vom raporta la experiența altor popoare. Împărțirea dintre spiritualismul oriental și materialismul occidental a fost încercată, cu diverse grade de reușită, de trei popoare: evrei, Japonezi și ruși. De remarcat că în niciunul din cazurile menționate nu s-a reușit o sinteză perfectă a celor două mentalități — ele fiind mult prea diferențiate — ci, cel mult, o imbinare, mai mult sau mai puțin fericită, a unor trăsături specifice.

Cazul evrelor, într-un anumit sens, este unic. Lipsiti de o țară proprie timp de secole și imprăștiati prin lumea largă,

PUNCTE DE VEDERE

Ce pierdem? Ce cîștigăm?

ei au fost obligați să asimileze elemente ale culturilor cu care veneau în contact. Achiziționarea spiritului metodic, a rigorelor tipic anglo-saxone, aplicarea spre sferele materiale a vieții s-au făcut la acest popor nu în detrimentul filozofiei sale orientale, ci în cohabitație cu ea.

Cazurile japonezilor și rușilor sunt, pînă în un punct, similare. Exemple tipice de societăți închise, care au intrat foarte tîrziu în contact cu lumea occidentală, ele au trebuit să refacă în grabă timpul pierdut, împregnindu-se (nu fără convinsul) de cultura vestică. Să poate faptul că Rusia a ieșit, în genere, învingătoare din razboiele cu Occidentul a fost spre nevoie cel, după cum înfringerea Japoniei de către același Occident a constituit marea ei sansă. (Toate acestea, judecători conform unui set de criterii ale civilizației vestice.)

Venind la cazul Rusiei — care este mai

aproape de marxismul de doctrinile asiatici. (De altfel Marx a studiat cu atenție modul de organizare al statelor orientale, atunci cînd a descris modul de producție tribuală.) Existau suficiente curențe de gîndire și în Vest care să subscrive la o asemenea „eficiențizare” a activității umane. Să totusi, bazele creștină ale civilizației apusene, precum și individualismul acestora au venit în conflict cu o teorie în care drepturile individului erau reduse pînă la anulare.

Pe de altă parte, marxismul pune accent pe latura materială, concretă a vieții. Orică de cite ori se referă la raportul material-spiritual, doctrina nu există să sublinieze preeminența primului termen. În acest sens, marxismul este puternic împregnat de filozofia occidentală.

Ce a rezultat prin aplicarea în practică? Ieșind învingători mai întîi în Rusia, o țară insuficient dezvoltată, marxismul a căpătat, pe lingă materialismul din sfera ideala (prevăzut de teorie) și o particularitate stranie: idealismul din sfera materială. A rezultat astfel o imbinare sui-generis a culturii occidentale, în esență materialistă, cu cea orientală, în esență idealistă.

Materialismul din sfera ideala, având la bază atotputernicia demersului stîlnicie, a constituit, într-adesea, o poartă de intrare a Rusiei și a altor țări orientale în civilizația vestică. S-au pierdut cu asemenea ocazie multe credințe, datini, obiceiuri, o parte din însuși „sufletul” acestor popoare, raportarea lor la spatiu, înțeleșii pe care li se acordau vieții. Dacă acest tribut plătit dezvoltării economice a fost exagerat de mase și dacă

nu cunva putea fi salvat cîte cova din „spiritul” acestor popoare, îată o temă de meditație la care multe generații de gînditori se vor putea angaja de acum înainte.

Idealismul din sfera materială a fost impuls Rusiei marxiste (și ulterior întregului Răsărit) de însuși nivelul slab de dezvoltare de la care era în vîrstă în edificarea noii ordinuri. Dar tocmai această precaritate a existenței materiale a însemnat, pentru mulți oameni, o sansă oferită spiritului. Într-o societate săracă, mulți au regăsit gustul prieteniei, al lecturii, al meditației, al creației. Să poate că s-ar fi declarat multumit cu această stare de luxuri, dacă precaritatea materială întreținută de sistem nu ar fi regresat, începînd să amenințe la un moment dat chiar bazele biologice ale societății.

Unde ne aflăm noi, români, în acest context? Integrarea noastră în Europa democratică presupune, înainte de performanța economică, o serie de mentalități. Această punere în normalitate înseamnă, pe de o parte, abandonarea idealismului din viața materială. Va fi mai puțin timp pentru poezie, pentru meditație, pentru sentimente. Competitia și spiritul de autoafirmare vor precumări asupra dulcei trăindavell cu care ne-am obișnuit. Ca o reacție la aceasta, va fi abandonat și materialismul din sfera ideală. Vor prospera credințele religioase, tehniciile yoga, științele esențiale, alte cîi de călătore a Absolutului. Spiritualitatea, alungată din cotidianul vieții materiale va căuta refugiu și se va dezvolta înțeleșii în spatiul vieții non-materiale. Aceasta pare că va fi răspunsul României la schimbările ce vin. Ne aflăm, așadar, într-un moment de cumpănă al istoriei. Să înainte de a reorienta economia, trebuie să gîndești și în puncte de reper omului. Conștiința, înțeleșii că nici un cîștig, nici un progres nu are loc fără o pierdere, în alt plan.

VALENTIN LAZEA

EVGENIA IVANOVA (Bulgaria)

INTELECTUALII CA OPORIZIE

Cu mult timp în urmă („timp al totalitarismului” – noțiune atât de folosită în vremea din urmă, încât a început să se demonizeze) am participat la o conferință teoretică de analiză a termenului de „Intelectual” (intelligentie). În focul discuțiilor – dacă „Intelligent” și „Intelectual” e totușă, dacă „Intelligentia” și „Intelectual” reprezintă aceeași dihotomie ca Vest și Est, dacă „Intelligentia” este o noțiune fixată istoric și geografic și dacă ea este, sau este doar destinul popoarelor estice – a apărut o definiție puțin glumească: „Definiția intelectualilor oscilează între două mari întrebări – ‘Cine-i de vină?’ și ‘Ce-i de făcut?’”. Atât vreme cît răspunde primei întrebări, „Intelligentia” este Intelectualitate în adevăratul sens al cuvântului. Cînd începe să răspundă celei de-a doua întrebări – ea se transformă în altceva.

Multă vreme mi-a plăcut această definiție și am citat-o adesea, am recurs la ea de cite ori cineva din mediul intelectual începea să manifeste un activism politic suspect; în pericola totalitară, activismul politic însemna activitate în serviciul partidului, al puterii.

Treptat însă, statutul de postul al acestelor noțiuni a început să se dilueze. A început perioada „perestroicii” sovietice, perioadă în care tocmai intelectualii au stat în fruntea procesului de destrămare sau construcție (sau își închipuiau măcar că începeau o construcție). Acest proces – prin intermediul „glasnostului” și „perestroikă” devenise de mare tiraj prin ziare, reviste și televiziune – atrecuți că o molimă și la noi. Dîntr-o dată, toți am devenit rusci, toți am dorit brusc să reînvia ideea incluziei noastre ca republică unională a U.R.S.S. „Perestroika” anunțată de Jivkov n-a plăcut însă nimănui și nimenei n-a crezut în ea. Și atunci a venit „timpul glorios al intelectualilor” – timp în care Intelligentia s-a văzut chemată să răspundă la toate întrebările, inclusiv la „Ce-i de făcut?”.

La cealaltă întrebare – pur Intelectuală – „Cine-i de vină?” se răspunse de la – fiecare în mod diferit, fiecare conform concepției sale despre construcția socială. Tocmai aceste răspunsuri diferite au determinat, mai tîrziu, apariția diferențelor grupări de opozitori, iar mai tîrziu, după 10 noiembrie, au polarizat în mod firesc viața politică. Conform unei astfel de grupări (opozitori și unii de la vină) era sistemul însuși. Din ea faceau parte și ceilalți membri ai Clubului, ai Ecoglasnostului și mișcările provinciale – în principal Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului (prima formă liniștită din Bulgaria) și ramificațiile apărute din ea – „Podkrepa”, „Comitetul pentru libertăți religioase”, „Comitetul 273”.

Mai există o grupare – mică, din păcate – care consideră că toti suntem vinovați – evident, diferențial. Sistemul vinovați pentru faptul că am permis sistemului să existe. Sistem vinovați din cauza tăcerii noastre. Această grupare este mică și acum, cînd problema vină se deplasează tot mai mult din sfera morală în cea politico-spectaculoasă.

Perioada anilor 1988-1989, cînd a apărut opozitia bulgară, a fost o perioadă fără personalități cu calitate politice clar conturate. Nu existau politicieni „curăți”. Nici nu aveau cum să existe. Pe parcursul a patru decenii, Bulgaria a fost lipsită de o viață politică. Ceea ce se prezenta ca viață politică era, de fapt, o ideologie prost mască. Un erzaj. Grupările mai sus amintite – unele care nu acceptaseră niciodată ideologia, altele, deziluzionate de aplicarea ei în practică – au constituit corpul politicienilor – erzaj. I-a unit totalitarismul, care-l subjugase pe toți, și incapacitatea de a mal tăcea. Incapacitatea de a mai fi vinovați.

S-a obținut – la prima vedere – un paradox: tocmai intelectualii de profesie au ajuns în fruntea vieții politice. Tocmai intelectualii – și nu politicienii – au încercat să răspundă la întrebarea „Ce-i de făcut?”. La analiză mai profundă se poate înțelege că nu este un paradox. Data fiind insuficiența – mai exact lipsa – politicienilor „curăți”, tocmai intelectualii au fost chemați să răspundă la această întrebare... neintelectuală. Și el au răspuns – fiecare după capacitatea și înțelegerile sale – cel mai

adesea săracă experiență, cel mai adesea emoțional, uneori ridicol. Au existat și lucruri hazili: soape romantice prin parcuri sau sub acoperirea zgromotului dușului în funcțiune, adrese înghitite (la propriu), mici incendiile în instalațiile sanitare. De la distanță (încă mică), aceste „distracții conspirative” capătă un caracter din ce în ce mai de operetă. Încep să semene tot mai mult joculul „de hoții și vardișii”.

Îmi vine greu să mă înduiozez pentru această perioadă, să regret „puritatea ei ilegală”. Dimpotrivă – mă simt puțin rușinată cînd îmi amintesc că oamenii în toată firea, intelectuali virșnici, au fost pus în situația de a juca o mică piesă polițistă de prost gust. Mai precis, s-au pus singuri în această situație. Influența de experiență fostei mișcări legale antifasciste a celor mai virșnici, influența de literatură de aventuri cîtătă de cel mai tineri. Îmi amintesc cum – pentru prima dată în viață mea – învățam Constituția și Codul penal, ca să afiam care sunt drepturile cetățeanului, de a căror existență nici nu ne dăduse pînă atunci prin cap. Îmi amintesc cum citeam „samizdatul” polonez – Micul Ghid al conspiratorului – ca să învățam cum să ne comportăm la milă.

CODUL PENAL

Art. 273 (care a fost abrogat după 10 noiembrie)

„Acela care, în mod conștient, difuzează afirmații nelîmemate și care sunt de natură să creeze neîncredere față de putere și de acțiunea ei sau să provoace tulburări în societate, să pedepsește cu privarea de libertate sau cu muncă educativă, tribunalul având dreptul să decidă și stabilirea domiciliului obligatoriu.”

De fapt, conspirație nu există. Milizia stia perfect ce facem – nu pentru că printre noi ar fi existat provocatori (cum se susține și astăzi) ci pentru simplul motiv că nu aveam ce ascunde. Milizia săia la fel de bine că acțiunile noastre nu sunt ilegale, dar din cînd în cînd ne aresta – mai mult ca să ne sperie, decit ca să afie ceva. Noi am fost ilegală. Scopul nostru era să ne facem cunoștuțe hotărîriile, declaratiile, cererile – nu să le ascundem, în șaptele acelea prin parcuri și baie există mai mult un fel de inerție, de teatru, decit sens.

Din „MICUL GHID AL CONSPIRATORULUI”

„Idealul conspirației depline este larg cunoscut: te închizi între patru pereti și nu fac nimic, ca să nu te descopere. Conspirația nu constă în ascunderea în pivniță și trimiterea de semnale în cele patru părți ale lumii. Conspiratorul căutat de poliție nu este „omul urmărit unde merge”, ci acela despre care serviciile secrete nu stiu unde locuiește și din ce trăiește. Prin esență el, conspirația este o activitate deschisă, pe care poliția nu o observă.”

Mi se va reprosa că de-eroizez această perioadă – romantică pentru unii, perioadă de unitate îndușoatoare față de pericolul comun. Mi se va reprosa că subapreciez rolul intelectualilor ca opozitori, rolul Clubului pentru glasnost și perestroikă, al cărui membru activ am fost și eu. Mi se va reprosa că trece cu usurință peste prestigiu moral idealistic și politic pe care Clubul – ca opozitie legală – și l-a cucerit înainte de 10 noiembrie.

Reprosurile ar fi nejustificate. Îmi dau seama perfect de rolul Clubului din palidă noastră viață de opozitie înainte de 10 noiembrie – acesta a fost rol de pîrhile prestigioase de opozitie în răsturnarea carului de către micii buturugi. Pîrhile de necesitatea existenței căreia depindea prestigiu său însuși – fără nevoie unor activități concrete chiar. Simplu fapt că există o opozitie intelectuală organizată pîrindu-se suficient. Întrucât trăim timpul prestigiuului care păreste tot mai mult.

Trăim timpi în care se spălă nu numai bani ci și biografi. Timp al unelui tot mai insuficiente disidențe. Timp incubator de eroi noi, de luptători activi noi care se nasc, nu pentru a juca o piesă nouă, ci doar pentru a înlocui cîteva personaje învecinate și pentru a arunca bufațoria uzată. Dar – jucătă chiar și pe o scenă goală – pîlesă poate rămîne aceeași.

Nu amăriștiunea din cauza „irajulu” crescut al acestui spectacol mă determină să „de-eroizez” trecutul Clubului. Lucrurile sunt mult mai simple. Nu se poate „de-eroiza” ceva care niciodată nu a fost eroic. Nu se poate „de-eroiza” un om care nu a avut niciodată conștiința eroicului. Nici nu am fost nici politicien, nici eroi. Am fost intelectualii a căror rezistență împotriva regimului însemna că nu mai putem să tăcem. Însemna rușine.

Nu știu cînd și în ce măsură le-a fost frica celorlalți. Nu cred că a existat cineva căruia să nu-i fi fost frica deloc. Existau momente în care – cel puțin eu – am fost traumatizat de frica. Tocmai acestea sunt momentele în care omul alege între frica și rușine. Aceasta definește exact intelectualul ca opozitie – frica de rușine.

Din „MICUL GHID AL CONSPIRATORULUI”

„În timpul cercetărilor, ideologia ta, morala ta pot fi folosite ca argument pentru a te deruba. Vor fi folosite atunci cînd se va dovedi că simplele tale instincte egoiste nu au funcție: frica de închisoare și dorința ta de a lesi cît mai repede de acolo. Dacă nu începi să recunoști, cu scopul de a te apăra, poate vei dori să-l aperi pe alii, să aperi cauza, să dovedești unitatea intenților, și metodelor ale de luptă. Orice mijloc este valabil. Scopul este să începi să vorbești.”

Cu cît mă gîndesc mai mult la cele două întrebări care definesc intelectualitatea – „Cine-i de vină?” și „Ce-i de făcut?” – cu atît mai mult mă conving că răspunsul la „Ce trebuie făcut?” a fost doar imaginea. Tocmai această imaginea a creat, poate, senzația de conspirativitate de operetă, de activitate febrilă, de eroism înfrînat. Dacă descrîm această imagine, poate că lucrurile vor părea mai simple, mai logice și mai firești. Dacă înțelegem că am fost numai imaginația conspiratorilor de operetă, activiștii febrili, eroi înfrînați, dacă înțelegem că de fapt am rămas intelectuali, rușinați de tăcerea lor, dacă înțelegem că nu am răspuns întrebării „Ce-i de făcut?”, poate că vom reuși să ne explicăm cîte ceva despre noi în sine.

Unii dintre noi au început să răspundă acum la întrebarea „Ce-i de făcut?” – fiecare în funcție de răspunsul său la întrebarea „Cine-i de vină?”. Oarecum firesc, tot intelectualii, foșii activiști ai Clubului, s-au postat în fruntea principalelor forțe politice și a statului. Și acum, ca și atunci, nu avau de unde lua politicienii „curăț”. Intelectualii – și acum, ca și atunci – trebuiau să joace și acest rol. Dar – acum, spre deosebire de atunci – intrarea în rol nu este imaginea. Acum – spre deosebire de atunci – intrarea în rol nu este impusă de condițiile acțiunii temporare. Acum, spre deosebire de atunci, rolul și Eul se identifică.

Mi se pare că rolul intelectualilor își găsește ca pîrghile de opozitie este încheiat. Trăim parcă într-o vreme mai normală, suficient de normală, încât să nu mai necesită „colectivism” obligatoriu la acel oameni cărora, exact prin natura lor, „colectivismul” le este profund străin – intelectual. Termenul „intelectual” folosit (aproape înțîmpător) în acest articol pentru prima dată nu docește cu gîndul la una dintr-o caracteristică care delimită „intelectual” de „Intelligentie”. Nu „intelectual” – „Intelligentie”, ci „intelectual” – „Intelligentie”. Noțiunea de „Intelligentie”, afară de specificul tipic estic al modelului său, este o noțiune pentru colectivitate, grup de oameni uniti și prin alte însușiri (nu numai cele de tip). Particularitățile pot fi multiple, unele pot fi, de exemplu: status social scăzut, proastă stare financiară, împotriva rea dezumanizarea societății, luptă împotriva puterii totalitare... Noțiunea de „intelectual” – folosită chiar și la plural – nu înseamnă niciodată grup. Specificul poate fi pur lingvistic – spunem „un grup de intelectuali” și „Intelligentie”. Cel puțin eu nu-mi pot aminti să fi înținut undeva expresia „un grup de Intelligentie”.

„Timpul glorios al intelligentiei” se duce. Intelectualii, ca grupare, chemați să rezolve și problemele politice, nu sunt (sau măcar nu ar trebui să fie) o necesitate socială. Vine, sau măcar ar trebui să vină, timpul politicienilor „curăț” și poate că și al oamenilor de afaceri „curăț” (aceasta în democrație normală este obligatoriu). Nu știu dacă acest timp va fi glorios. Urmează să-l trăim, oricăt ne-ar costa aceasta. Este posibil, bineînțeles, ca în acest alt timp, politicianul să se identifice cu businessman-ul cum s-a identificat în timpuri trecute, politicianul cu intelectualul. Dar dacă în timpuri trecute identificarea a fost o necesitate, în prezent ea va reprezenta un pericol. Aș vrea să cred că „puritatea” politicienilor și businessmen-ilor nu va dobîndi dimensiuni „pur” balcanice, nu va evolua spre modelul estic bine cunoscut de secole și desăvîrșit de comunism – monopolizarea de către stat a întregii vieți.

Cel mai mult îmi doresc însă să apuc și timpul intelectualului. Chiar dacă nu e glorios.

Traducere de: STELA MÂNCEVA

* Sub acest titlu a apărut un articol al lui Jelio Jelov în „Narodna Kultura” din 1988, articol care a pus în mișcare medierea intelectuală. În articol se făcea o ascunsă paralelă între „perestroika” sovietică și realitatea de la noi.